

Letnik VI. DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI 1925, št. 1.

Krištof Dimač.

Spisal Jack London. — Iz angleščine prevel France Magajna.*

1. Kako je Krištof prvič okusil medvedje meso.

Pravzaprav se je pisal za Krištofa Bellew (izgovori Bilù). Na vseučilišču so ga prekrstili v Štolfo Bellew. V lahkoživih krogih San Francisca so mu kratkomalo pravili Kriš Bellew. Navsezadnje pa ga je svet poznal samo za Dimača. Tista leta, ko se je tako čudno izprevrilo njegovo ime, se je izprevrnil tudi on sam. To so bile čudne zgodbe, ki bi jih pa nikdar ne bilo, da ni imel nespametne matere in kremenitega strica in da ni prejel tistega pisma od Gilleta Bellamya (Džilet Bélemi).

»Pravkar sem imel v rokah zadnjo številko 'Vala',« je pisal Gillet iz Pariza. »Kakor je videti, ima O'Hara srečno roko. Nekaj uredniških skrivnosti mu pa vendar še manjka.« Sledilo je nekoliko navodil in nasvetov za nadobudni družabni tednik. »Obišči ga pa govori, kakor da bi bili le-ti domisleki tvoji. Naj misli, da so! Bog varuj mu povedati, da prihajajo od mene! Če mu poveš, bo takoj zahteval, naj postanem njegov pariški dopisnik, česar si prav nič ne želim, ker prejemam od velikih mesečnikov za svoje stvari lep denar. Zlasti mu pa ne pozabi naročiti, naj nažge iz uredništva tistega tepca, ki piše umetniške in glasbene ocene. Pa še nekaj! San Francisco je vedno imel svojo lastno literaturo. Baš sedaj je pa nima. Reci mu, naj tu pa tam malo podreza in dobi človeka, ki bi mu iz trte izvil živahen podlistek, prepleten s pristno slikovitostjo, bleskom in barvo San Francisca.«

* Avtor Jack London (Džek Londn) je naslovil povest »Smoke Bellew«, kar bi se reklo po slovensko »Dim Lepozor«. V angleščini je to lepa besedna igra, ki je v slovenščini ni bilo mogoče posneti popolnoma.

Poln dobrih nasvetov je Kriš odšel v uredništvo lista »Vala«. O'Hara je poslušal, O'Hara je preudarjal, O'Hara je soglašal, O'Hara je nažgal domisljajca, ki mu je pisal ocene. Še več: O'Hara je izvršil nad Krištofom nekaj, česar se je bal Gillet v daljnem Parizu. Kadar je O'Hara obšla kaka želja, je bilo vsako upiranje zastoj. Znal je biti tako sladek, da mu živ krst na svetu ni mogel zoprati. Preden je Kriš Bellew utegnil zbežati iz uredništva, je že postal pomožni urednik in je že obljubil pisati ocene, dokler seveda ne najdejo v ta namen kakšnega bolj primernege peresa. Tudi je zastavil svojo pošteno besedo, da bo pisal, kar sproti seveda, podlistek iz življenja San Francisca, ki bo dolg kakih deset tisoč besed. In vse to popolnoma zastoj. »Val' namreč še ne plačuje sotrudniškega dela,« mu je pojasnil O'Hara. Dodal je tudi, da ves San Francisco premore enega samega možaka, ki je kos tistemu podlistku, in ta možak da je baš Kriš Bellew.

»O Bog, torej jaz sem tista uboga para!« je Kriš obupno vzdihnil, ko je malo pozneje po ozkih stopnicah odhajal na cesto.

In od tedaj naprej je služil O'Hari in nenasitnim stolpcem tednika »Vala«. Teden za tednom je trgal hlače na uredniškem stolu, odganjal upnike, se prepiral s stavci in si izmišljal pet in dvajset tisoč besed vsake vrste. Pa vendar se delo ni hotelo olajšati. »Val« je bil čistilakomen list. Vse njegove dohodke so požrle ilustracije, kajti ploskanice so bile jako drage. O'Hara nikoli ni imel toliko denarja, da bi plačal Kriša, in iz istega razloga tudi ni mogel za uredniški zbor najeti nobene nove moči.

Sreča za Kriša, da je imel svoje lastne dohodke. Bili so sicer majhni v primeri z dohodki drugih, vendar pa so bili dovolj veliki, da je mogel biti član več klubov. Poleg tega je blizu vseučilišča imel najeto studijsko sobico. Treba pa je bilo pribiti, da so se njegovi izdatki znatno znižali, odkar je postal pomožni urednik. Nič več ni obiskoval svoje studijske sobice, niti ni več zabaval mestnih lahkoživcev s svojimi glasovitimi razkošnimi večerjami. Kljub temu je bil vedno »suh«, ker »Val« s svojimi večnimi potrebami ni požiral samo njegovih duševnih moči, temveč tudi njegove dohodke. Tako so se na primer risarji sempatja branili risati, stávci včasih niso hoteli staviti; in celo pisarniški tekač je tupatam odrekel pokorščino. V takih slučajih se je O'Hara ozrl na Kriša in Kriš je storil, kar je bilo treba.

Ko je parnik »Excelsior« dospel iz Alaske, so razburile vso deželo novice, ki jih je prinesel o Klondiku (Klondajku). Tedaj je Kriš napravil zelo lahko-miselno ponudbo.

»Čuj, O'Hara!« je dejal. »Ta naval za zlatom bo sčasoma postal ogromen. Časi iz leta 1849 se bodo ponovili. Kaj, če bi jaz odšel tja gor za 'Valovega' posebnega poročevalca? Stroške bom seveda nosil sam.«

O'Hara je zmajal z glavo. »Ne morem te pogrešati v uradu, Kriš! Pa še tisti podlistek, saj veš. Poleg tega sem pred eno uro srečal Jacksona (Džeksna). Jutri odide proti Klondiku in nam je voljan pošiljati vsak teden po eno pismo in nekaj fotografij. Nisem ga izpustil iz rok, dokler mi ni tega sveto obljubil. In najlepše pri tem je to, da nas ne bo stalo niti vinarja.«

Kriš je zopet čul o Klondiku, ko je tisto popoldne stopil v svoj klub* in v čitalniški sobi nenadoma nalletel na svojega strica.

»O, dober dan, striček,« ga je pozdravil, se pogreznil v mehki, usnjati fotelj** ter se prav po domače razkoračil! »Ali ga bova srknila?«

Naročil si je cocktail*** (izg. koktejl), stric pa se je zadovoljil s pohlevno domačo rdečino, ki je bila njegova navadna pijača. Z nejevoljo je pogledoval zdaj na nečakovo lice, zdaj na njegovo čašo. Kriš je za-slutil, da se zbirajo oblaki.

»Strašno se mi mudi,« je naglo dejal. »Hiteti moram na razstavo v Ellery (Eleri) in spisati pol stolpca ocene.«

»Ti, kaj pa je pravzaprav s teboj?« ga je vprašal stric. »Bled si, cela razvalina.«

V odgovor je Kriš samo globoko vzdihnil.

»Če me vse ne vara, bom menda še učakal tisti 'srečen' dan, ko te bomo pokopali.«

* Udobno opremljeni prostori, združeni s knjižnico, igralnico, izborna kuhinja in kavarno, kjer se člani kluba odmarajo in zabavajo.

** Globok, mehko obit stol z naslonkami.

*** Ohlajena mešanica raznih likerjev.

Kriš je žalostno zmajal z glavo. »V jamo pa že ne, da bi me črvi. Sežgati se bom dal.«

Krišev stric, John Bellew, je bil potomec ene onih starih, utrjenih družin, ki so v drugi polovici osemnajstega stoletja z volovskimi vpregami prodrle preko nepreglednih planjav na zapad Amerike. V njem je bila še ista čvrstost, ki si jo je pridobil v deških letih pri osvajanju novih krajev.

»Ne živiš prav, Krišto! Sramoto nam delaš.«

»Po samih rožicah hodim, kaj?« se je smejal Kriš.

Stari mož je skomizgnil z rameni.

»Ne glej me no tako srepo, striček! O, saj bi bil rad na rožnih stezah. Ampak te pesmi je že konec. Ne utegnem.«

»Zakaj pa, tri sto...?«

»Dela preko glave.«

John Bellew se je hripavo zasmel. Ni mu verjel.

»Poštena beseda.«

Zopet smeh.

»Človek je otrok okoliščin, v katerih živi,« je dejal Kriš in pokazal na stričevo vino. »Tvoja veselost je redka in kisla kakor tistole vince.«

»Dela preko glave!« je porogljivo rekel stric. »Svoj živi dan še nisi zaslužil bora.«

»Zaslužil sem ga že, samo prejel ga še nisem. Zdaj na primer služim pet sto na teden, delam pa za štiri.«

»Slike, ki jih nihče ne mara kupiti? Ali... ali... kakšno drugo tako prismojeno delo? Kaj pa, ali plavati znaš?«

»Včasih sem znal.«

»Jahati?«

»Tudi to vratolomstvo sem že poskusil.«

John Bellew je zaničljivo zamrmral: »Dobro, da tvojega očeta ni več med živimi. Mu vsaj ni treba gledati sijaja tvoje ničvrednosti. Tvoj oče je bil mož od pete do glave. Ali me razumeš? Mož! On bi ti kmalu pregnal tiste tvoje muzikalične in umetniške muhe.«

»Gorje! Kako popačen je sedanji rod!« je vzdihnil Kriš.

»Saj ne bi imel ničesar proti temu, samo da bi ti kaj uspelo. Ampak svoj živi dan še nisi zaslužil bora in nič prida še nisi naredil,« je razburjeno dejal stric. »Čemu vendar zemljo tlačiš? Močan si, zdrav si, pa še kot vseučiliščnik nisi hotel sodelovati pri nogometu. Tudi veslal nisi nikdar. Nikdar nisi...«

»Boksar sem se pač nekoliko in sabljal sem se tudi.«

»Kdaj si se pa zadnjikrat boksar?«

»Ko sem zapustil vseučilišče. Šel je glas, da izvrstno umem presojati daljave in čas. Samo... samo...«

»No, le naprej!«

»Samo za površnega so me smatrali.«

»To se pravi, bil si prelen, kajne?«

»Tudi jaz sem menil, da je bila beseda površen premehka.«

»Čuj, ti mladi gospod! Moj oče, tvoj ded, stari Izak Bellew, je s pestjo ubil moža, ko je bil star devet in šestdeset let.«

»Kateri je bil toliko star? Tisti možakar?«

»Ti drzun ti, postopaški! Ti še komarja ne boš mogel ubiti, ko boš toliko star.«

»Oh, striček, zdaj so pač drugi časi! Dandanes vtaknejo ubijavca v ječo.«

»Tvoj oče je prevozil sto in osemdeset milj, ne da bi kaj spal, in je pri tem do mrtvega utrudil tri konje.«

»Če bi še živel, bi isto daljavo lahko presmrčal v Pullmanu.«*

Stari mož je hotel vzkipeči, toda premagal se je in iztisnil skozi zobe:

»Koliko si pa že star?«

»Brez zamere, ampak mislim, da ...«

»Vem. Sedem in dvajset let imaš. Vseučilišče si zapustil v dva in dvajsetem letu. Pet let si postopal, veseljačil in uganjal neumnosti. Za božjo voljo, fant, ali si za kakšno reč? Ko sem bil jaz v tvojih letih, nisem imel, da bi se preoblekel. Pasel sem govedo v Colusu (Kolusu). Utrjen sem bil kot skala in bi bil zaspal tudi na golih tleh. Potolkel sem kos govejega ali medvedovega mesa, to je bila vsa moja hrana. Pa sem še zdaj bolj junak nego ti. Tehtaš komaj sedemdeset kil. Če bi se mi ljubilo, bi te lahko pri tej priči vrgel ob tla in te pošteno premikastil.«

»Saj ni treba posebnih telesnih sil za to, da pretepeš junaka čaja in likerjev,« je zamrmral Kriš. »Ali ne vidiš, striček, da so se časi spremenili? Poleg tega nisem bil pravilno vzgojen. Moja draga, nespametna mati ...«

John Bellew ga je jezno pogledal.

»... kakor si jo, striček, ti sam nekoč označil, je bila predobra zame. Vedno me je zavijala v bombaž in tako dalje. Ko bi bil v svojih desetih letih imel kaj prilike, bi bil utrdil svoje mišice, kakor ti želiš. Zakaj me nisi nikdar s seboj vzel? Ko si šel v Mehiko, sta Hal in Robert šla s teboj in prepotovala vse gorovje Sierras.«

»Kaj, ko si bil cel Lord Fauntleroy.«**

»Tvoja krivda, striček, in moje drage ... no ... matere. Kako naj bi bil spoznal trdost življenja? Saj sem bil otrok. Ni mi preostajalo drugega kakor igrati se s slikami, pahljačami in bakrorezi. Sem morebiti jaz kriv, če nisem nikdar imel prilike, da bi se bil pošteno spotil?«

Stari mož je gledal nečaka z neprikrito nejevoljo. Ni prenašal lahkomišelnih besed, ki so prihajale iz mehkužnih ust.

* Udoben železniški voz.

** Raznežen gosposki otrok.

»Dobro. V kratkem pojdem zopet na potovanje, ki bo jačilo mišice. Denimo, da bi te vzel s seboj?«

»Malo prepozno bo. Kam pa misliš iti?«

»Hal in Robert gresta v Klondike in jaz ju spremlim doli do jezer, potem se pa vrnem ...«

Dalje ni mogel govoriti, ker mladi mož je skočil k njemu in mu stisnil roko.

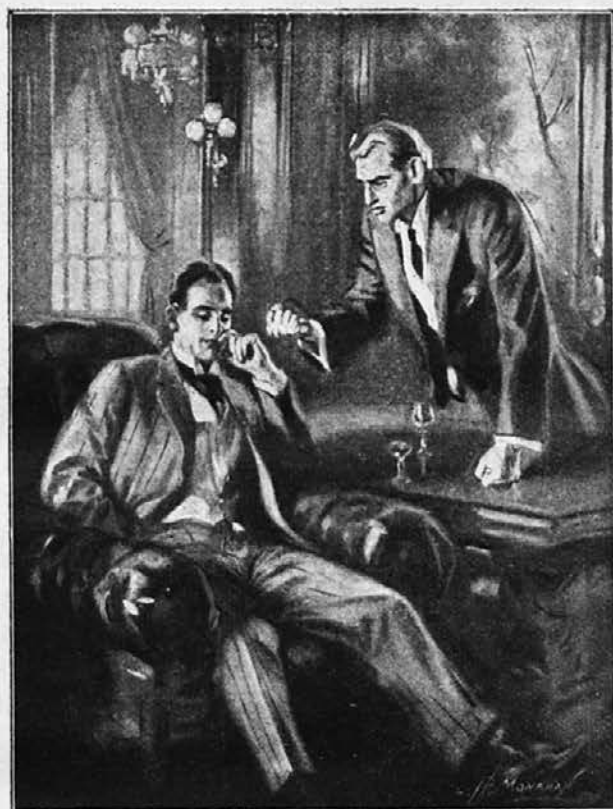
»Ti si moj rešitelj!«

John Bellew je dvomil o nečakovi iskrenosti. Niti v sanjah ni mislil, da bo njegovo povabilo sprejeto.

»Saj ne misliš resno?« je dejal.

»Kdaj odidemo?«

»Pot bo težavna in samo za napotje nam boš.«

»... Če bi se mi ljubilo, bi te lahko pri tej priči vrgel ob tla in te pošteno premikastil.«

»Ne, ne bom! Delal bom. Odkar sem v uradništvu 'Vala', sem se naučil delati.«

»Vsak mož mora vzeti s seboj potrebščin za eno leto. Indijanski nosači ne bodo mogli vsega nositi. Hal in Robert bosta morala svoje stvari nositi sama. Zato grem z njima, da jima pomorem. Če se pridružiš, boš moral tudi ti pomagati.«

»Se razume!«

»Ampak kaj, ko nisi za nosača,« je bil ugovor.

»Kdaj odidemo?«

»Jutri.«

»Ne smeš misliti, da me je tvoja pridiga pripravila do tega sklepa,« je dejal Kriš ob slovesu. »Meni je bilo samo do tega, da kam grem, kamorkoli, samo stran od O'Hare.«

»Kdo je O'Hara? Pa ne kakšen Japonec?«

»Ne, Irec je, naš uredniški valpet in moj najboljši prijatelj. Urednik je in lastnik velike splošne stiskalnice, ki se imenuje 'Val'. Kar on sklene, se zgodi. Še celo duhove bi znal pripraviti k plesu.«

Tisti večer je Kriš Bellew napisal O'Hari pismo. »Vzel si bom počitnice za nekoliko tednov,« mu je pojasnil. »Moral boš dobiti koga drugega, ki bo nadaljeval tisti podlistek. Žal mi je, ti stara kost, ampak tu gre za ljubo zdravje. Bom pa vlekel dvakrat močnejše, ko se vrnem.«

* * *

Kriš Bellew se je izkrca v brezumnem vrvežu dycaškega obrežja, kjer so bile nakopičene tisočfuntne opreme tisočerihi ljudi! Ta ogromna množica živil in drugih potrebščin, izložena iz parnikov, nagrmadena vzdolž obrežja, se je takrat začenjala polagoma premikati po dycaški dolini gori proti Chilkootu (Čilkutu). Vse je bilo treba prenesti na hrbtu osem in dvajset milj daleč. Kljub temu, da so indijanski nosači poskočili s tovarnino od osmih centov na štiri-deset za funt, so vendarle bili preobloženi z delom. Bilo je jasno, da bo zima zajela večji del blaga, preden bo dospelo v Klondike.

Od vseh mehkužnežev je bil Kriš najmehkužnejši. Kakor mnogi drugi je nosil za pasom težak samokres. Stric, poln spominov na stare čase, ko je bil samokres še mirovni sodnik, se je bil prav tako oborožil. Kriš je bil romantik. Živahno drevenje za zlatom, ki je kipelo, kamor je pogledal, ga je očarovalo. Vsako stvar je motril z očesom umetnika. Na svoje potovanje ni gledal preveč resno. Že med vožnjo po morju je dejal, da ne gre na svoj pogreb. Smatral je vso zadevo za počitniški izlet. Hotel je samo malo pokukati čez prelaz in se potem vrniti domov.

Svojo družbo, ki je čakala na izkrcevanje blaga, je popustil na produ in se napotil po obrežju v smeri proti staremu skladišču. Ni nosil svoje glave bahavo pokonci kakor mnogi »osamokrešeni« možakarji. Mimo njega je prišel, sklonjen pod težkim tovorom, visok, koščat Indijanec. Kriš je gledal za njim in občudoval njegova bedra ter moč in lahkoto, s katero je stopal pod bremenom. Indijanec je vrgel svoj tovor na tehtnico pred skladiščem in Kriš se je pridružil gruči zlata željnih mož, ki so stali okoli nosača. Tovor je tehtal sto pet in dvajset funtov. Glas o tem je šel od ust do ust in razodeval pritajeno skrb in bojazen. »To je pa že nekaj,« si je mislil Kriš in rad bi poskusil, če bi lahko zadel na rame tako težo in jo nesel.

»Ali pojdete s tovorom do Lindermanškega jezera, prijatelj?« je vprašal nosača.

Indijanec je z vidnim ponosom pritrdil.

»Koliko zaslužite pri takem tovoru?«

»Petdeset dolarjev.«

Kriš je hkratu prekinil pogovor. Njegovo pozornost je vzbudila dekle, stoječa na pragu skladišča. Kljub tedanji modi ni nosila kakor druge ženske niti kratkega krila niti hlač dokolenk. Bila je oblečena kakor je primerno potujoči ženski. Ni se mogel ubraniti čuta, da ima ta ženska pravico biti tu in da nekako nujno spada v te kraje. Poleg tega je bila mlada in krasna. Sijajna lepota in barva njenega podolgovatega obraza ga je tako očarala, da jo je gledal malo predolgo, tako dolgo, dokler ga ni opazila. Njene črne oči, obdane z dolgimi trepalnicami, so se srečale z njegovimi v mrzlem opazujočem pogledu. Ta pogled je zdrknil z njegovega obraza k junaškemu »pihalku«, ki mu je tičal za pasom. Nato so se njene oči vrnile k njegovim in zagledal je v njih zabaven prezir. Zazdelo se mu je, kakor bi ga kdo oplazil po glavi. Dekle se je obrnila proti možu, ki je stal poleg nje, in namignila proti Krišu. Možak ga je opazoval s prav tako zasmehljivostjo kakor ona.

»Čičeko,«* je rekla dekle.

Mož, ki bi človek rekel, da je klatež, tako ponošene so bile njegove doramne hlače in jopič, se je suho nasmehnil in Kriš se je začutil ponižanega, dasi ni vedel zakaj. »Krasna je pa le, ta dekle,« si je mislil, ko sta onadva odšla. Opazil je poseben način njene hoje in končno prišel do sklepa, da bi jo po tej hoji spoznal tudi čez tisoč let.

»Ali ste videli tistega moža z dekletom?« je Kriša živahno vprašal sosed. »Veste, kdo je?«

Kriš je odkimal.

»Charley Cariboo (Čarlej Karibu). Pravkar mi ga je nekdo pokazal. V Klondiku ga pozna staro in mlado. Star iskalec je. Bil je ob Yukonu (Jukonu) več nego deset let. Baš danes prihaja odondod.«

»Kaj pa je to: čičeko?« ga je vprašal Kriš.

»Vi ste že čičeko, pa jaz tudi,« mu je mož odvrnil.

»Že mogoče, ampak ta beseda je zame prazen šum. Kako pa bi se to reklo po naše?«

»Mehkonožec.«

Ko se je vračal k pristanišču, je Kriš spotoma obračal to besedo na vse strani. Peklo ga je, ker ga je slabotna ženska imenovala mehkonožca. Zalezal se je v kot med kupi blaga in pred očmi se mu je venomer prikazovala podoba Indijanca z groznim bremenom. Hotel je poskusiti svojo lastno moč. Pograbil je vrečo moke, ki je vedel, da tehta vprav sto funtov. Razkoračil se je in jo zgrabil, da bi jo zadel na rame. Pa ni šlo in je najprej sam pri sebi dejal, da je sto funtov presneto lepa teža. Nato mu je prišlo na misel, da bi njegov hrbet utegnil biti slaboten. Slednjič pa se je po petih minutah brezuspešnega napa sesedel vrh vreče, s katero se je rval, krepko zarobantil in si obrisal potno čelo. Iznenada je zapazil, da ga izza

* Indijanska beseda, ki pomeni mehkužnega novince, ki še ni preživel zime v Alaski.

vreč z živili opazuje stric, John Bellew, in se mu posmehuje.

»Moj Bog!« je vzdihnil ta apostol utrjenosti. »Iz našega levjega plemena so se začeli roditi slabiči. Ko mi je bilo šestnajst let, sem se s takimi stvarmi igračkal.«

»Ti pozabljaš, strček, da jaz nisem bil vzgojen z medvedjim mesom.«

»Ko bom star šestdeset let, mi bo taka teža še vedno igračka.«

»Daj mi no pokazati.«

In John Bellew mu je pokazal. Bil je sicer star osem in štirideset let, toda sklonil se je kot mladenič, prijel vrečo čez sredo, da mu je prosto visela na rokah, se s hitro kretnjo vzravnaval in — že mu je vreča ležala na rami.

»Spretnost, fant, spretnost — in hrbtenica.«

Kriš je spoštljivo snel klobuk. »Živ čudež si, strček, živ, sijajen čudež. Kaj deš, ali si bom kdaj pridobil tako spretnost?«

John Bellew je skomizgnil. »Še preden se pot pravzaprav prične, jo boš ucedil nazaj.«

»Ne, tega se pa nikar ne boj,« je vzdihnil Kriš. »Tam v mestu je O'Hara, rjoveči lev, ki me čaka. Nazaj ne grem, dokler ne bo sila.«

Prva nošnja je šla Krišu po sreči. Najeli so Indijance, da odneso njihovo dva tisoč pet sto funtov težko zalogo do Finneganovega (Finigenovega) križpotja. Od tam naprej je delo čakalo njihovih lastnih hrbtov. Sklenili so, da napravijo vsak dan eno miljo. To je čisto lahka reč — na papirju namreč. Ker je John Bellew moral čuvati šotor in kuhati, ni mogel tovoriti več kot enkrat na dan. Tako so morali njegovi trije mladi fantje prenesti vsak dan osem sto funtov miljo daleč. Ako so si natovorili vsakikrat petdeset funtov na hrbet, so prehodili vsak dan šestnajst milj obloženi in petnajst milj prazni. »Ko si prenesel poslednji tovor, ti namreč ni treba več iti nazaj,« je Kriš razodel prijetno skrivnost. Osemdesetfuntni tovor je zahteval devetnajst milj pota vsak dan, stofuntni pa samo petnajst.

»Nisem prijatelj hoje,« je dejal Kriš, »zato bom nosil po sto funtov.« Opazil je na stričevem obrazu nejeveren smeh, pa je naglo dodal: »Seveda se moram prej utrditi. Kdor hoče nositi, se mora privaditi oprtam in se navzeti spretnosti. Začel bom s petdesetimi funti.«

Storil je tako in veselo odkorakal po stezi. Odložil je tovor na prihodnjem taborišču in se vrnil. Bilo je lažje kakor si je mislil. Toda dve milj sta že posneli žametno površino njegove moči in na vrh je prihajala mehkuznost. Njegov drugi tovor je tehtal pet in šestdeset funtov. Že ni več korakal tako živahno kot prvič. Spotoma se je često ustavil pri kakšni skali, naslonil nanjo svoje breme in počival, kakor je videl druge.

Pri tretjem tovoru je postal pogumen. Oprtal si je pet in devetdeset funtov težko vrečo fiziola in se napotil. Ko je prehodil sto vatlov, je čutil, da ga teža zmaguje. Sedel je na tla in si obrisal potno čelo.

»Kratke razdalje in kratki počitki,« je mrmral, »to je vsa umetnost.« Včasih ni naredil niti sto vatlov, in kadar je vstajal, se mu je zdel tovor neizmerno težji. Lovil je sapo in znoj ga je oblival. Preden je imel za seboj pol milje, je slekel volneno jopo in jo obesil na drevo. Malo naprej se je znebil klobuka. In ko je napravil pol milje, je menil, da mu bije zadnja ura. Svoj živi dan še ni bil tako truden. Zato se mu je zazdelo, da ga bo kmalu konec. Ko je tako sedel in sopihal, se je slučajno ozrl na svoj veliki samokres in težki pas za naboje.

»Deset funtov ropotijel« je siknil in se odpasal.

Ni se mu ljubilo, da bi ga bil obesil na drevo, ampak ga je zadegal v grmovje. Kmalu je opazil, da so se drugi »mehkonožci«, ki so nosili tovore, tudi iznebili svojih »pihalnikov«. Njegove kratke razdalje so se vedno bolj krčile. Včasih ni mogel in ni mogel napraviti več nego sto čevljev.

Čutil je v ušesih, kako močno mu tolče srce, in bolešno tresenje kolen ga je prisililo k počivanju. Oddihoval si je zmeraj bolj dolgo. Njegove misli pa so medtem neumorno delovale. Prehoditi je bilo treba osem in dvajset milj. To se pravi, da je bilo zato treba enako število dni. In kakor je bilo videti, je to bil najlažji del vsega pota. »Počakaj, da pridemo v Chilkoot,« so ga plašili drugi, ko so se med počivanjem pogovarjali. »Tam se bo treba plaziti po vseh štirih — po rokah in po nogah.«

»Ne bom ga čakal tega Chilkoota,« je dejal sam pri sebi. »Ne bom ga ne. Kdaj bom že mirno počival pod mahom!«

Ko je šel naprej, se je spoteknil in le z veliko težavo se je obdržal pokonci. Zdelo se mu je, da je v njegovi notranjosti vse popokalo.

»Ako padem s to težo na hrbtu, bom pri tej priči mrtev,« je dejal nekemu drugemu nosaču.

»To ni še nič,« mu je le-ta odgovoril. »Počakaj, da pridemo do Canyon (Kenjona). Skozi tisto so tesko drevi razpenjen potok in ga je moči prekoračiti edinole po šestdeset čevljev dolgem smrekovem deblu. Pa ni nobenega držaja za oporo. Voda kipi ob deblu navzgor in pljuska do kolen. Če tamkaj s tovorom padeš, ne bo več časa, da bi se rešil oprtnic. Kar križ napravi in utoni!«

»Jako prijetna novica zame,« je dejal Kriš in je v svoji malodušnosti skoroda verjel svojim besedam.

»Trije ali pa štirje utonejo vsak dan,« mu je možakar zagotavljal. »Nekoč sem tam pomagal vleči iz vode nekega Nemca. S seboj je imel za štiri tisoč zelenega papirja.«

»Zelo razveseljivo, to je treba reči,« je dejal Kriš, vstal in se opotekal dalje.

On in vreča fižola sta postala potujoča žaloigra. Domislil se je starca, ki je čepel na Sindbadovem* vratu. In to je bilo eno tistih resnično moških opravil, ki si jih je tako želel! Njegovo službovanje pri O'Hari je bilo v primeri s tem trpljenjem sladko. Zopet in zopet ga je mučila skušnjava, naj zažene vrečo s fižolom v grmovje, naj se skrivaj splazi mimo šotora nazaj proti obrežju ter se vrne s parnikom v človeške kraje.

In vendar ni storil tega. Bilo je v njem nekaj, kar ga je vleklo k temu napornemu življenju. Venomer si je ponavljal, da mora izvršiti tudi on, kar je izvršilo že toliko ljudi pred njim. Kakor mora ga je tlačila ta misel in izblebetal jo je vsakomur, ki ga je srečal na poti. Drugekrat je med početkom nevoščljivo opazoval Indijance, ki so imeli kakor mule utrjene noge in so z lahkoto nosili mnogo težja bremena nego beli ljudje. Videti je bilo, kakor da nikdar ne počivajo; kar naprej in naprej so hiteli z vztrajnostjo in gotovostjo, ki je Kriša plašila.

Sedel je in robantil — med potjo ni imel dovolj sape za to — in se boril proti skušnjavcu, ki mu je šepetal, naj jo pobriše nazaj v San Francisco. Preden je dokončal miljo, je prenehal s kletvijo in začel jokati. Tekle so mu solze onemoglosti in jeze nad samim seboj. Bil je prava pravcata podoba potrnosti. Ko je končno opazil konec svojega pota, je obupno napel vse sile in dospel do taborišča. Omahnil je in padel na obraz kakor je bil dolg in širok. Preteklo je dobre četrte ure, preden je zbral toliko moči, da se je rešil oprtnic in vreče, ki mu je še vedno ležala na hrbtu. Bil je izmučen do smrti in ves nadložen. Tako ga je pozneje našel Robert, ki so ga trpinčili prav taki križi in težave. Robertovo trpljenje je Krišu pomagalo na noge.

»Kar premorejo drugi, premoremo tudi mi,« je dejal Robertu, pa se mu je vendar globoko v srcu zdelo, da sam sebe vara.

»Star sem sedem in dvajset let in sem mož,« je sledeče dni čestokrat sam sebi zagotavljal. Bilo pa je tudi treba moža na svojem mestu. Tisti teden je prenesel vsak dan osem sto funtov miljo daleč, ampak izgubil je pri tem petnajst funtov na svoji lastni teži. Obraz mu je postal suh in prepadel. Želja, da bi se vrnil nazaj, ga je zapustila popolnoma. Ni več korakal, le noge je prestavljal. Kadar se je prazen vračal nazaj, je vlekel noge skoro prav tako kakor pod bremenom.

Postal je delovna žival. Kolikokrat je zaspal med jedjo. Njegovo spanje je bilo težko in živinsko; kadar ga je začel lomiti krč po udih, je planil kvišku in zavpil od bolečin. Vsaka ped telesa ga je skelela. Na podplatih so se mu napravili pekoči žulji, ki so ga neznansko mučili. Najhuje pa je trpel, ko je stopal

po okroglem, izpranem kamenju na planoti Dyea, preko katere jih je vodila dve milj dolga pot.

Ob koncu tistih dveh milj so imeli že osem in trideset milj pota za seboj. Opasan preko pleč in prsi z oprtami se je sočutno spomnil konj, ki jih je bil videl po mestnih ulicah.

Ko so prenesli blago po brvi nad Canyonom, so načrt malo spremenili. Raznesel se je glas, da so ob Lindermanškem jezeru posekana poslednja drevesa, porabna za gradnjo čolnov. Brata Hal in Robert sta se obložila s potrebnim orodjem, z veliko žago, odejami in hrano ter odšla naprej, pustivši Kriša in strica, da sama spravita stvari po poti naprej. John Bellew in Kriš sta se zdaj pri kuhanju menjavala; nosila sta pa skupaj. Čas je potekal in prvi sneg je pobelil hribe. Ako bi jih zajela zima na tej strani prelaza, bi bilo zamujeno celo leto. Stari mož si je natovoril sto funtov. Kriša je streslo, toda stisnil je zobe in si oprtal tudi sto funtov. Trda je bila, ampak že je čutil, da postaja spreten. Njegovo telo je izgubilo vso nežnost in maščobo in je bilo opleteno s suhimi, žilavimi mišicami. Tudi je ostro opazoval in preudarjal. Videl je široki pas, ki so ga imeli Indijanci preko glave in ki jim je odvezemal nekaj teže z ramen, pa si je še sam napravil takega. Takoj se je počutil olajšanega. Polagoma je pričel nakladati nerodnejše, pa lahke dele oprave na vrh ostalega tovora. Kmalu mu je bilo mogoče kriviti hrbet pod sto funtov težkim tovorom, dočim je petnajst ali dvajset funtov ležalo prosto na vrhu tovora, tako da se mu je oslanjalo na vratu. V eni roki je nosil sekiro ali veslo, v drugi pa košaro s kuhinjsko posodo.

Pa naj sta garala kakor sta hotela, posla je bilo čimdalje več. Pot je bila od dne do dne slabša, tovari pa vsak dan težji. Nosači so poskočili s tovarnino na šestdeset centov. Sneženi rob se je stanovitno pomikal od vrha hribov vse nižje in nižje. O Robertu in Halu ni bilo ne duha ne sluha. Sklepala sta, da fanta podirata drevje in žagata debela na deske. John Bellew je postal boječ in plašen. Najel je skupino Indijancev, ki so se vračali od Lindermanškega jezera proti domu, da bi jima pomagali nositi stvari. Do chilkootskega vrha so računali trideset centov za funt. To ga je stalo skoro ves denar. Okoli štiri sto funtov zavojev z obleko in hišnim orodjem, za katere se ni pogodil z Indijanci, je sklenil sam spraviti dalje. Kriša je poslal z nosači. Rekel mu je, naj ostane na vrhu Chilkoote in naj počasi odnaša v dolino, dokler ga on s svojo štiristofuntno težo ne dohiti.

Kriš je koračil navkreber skupaj z indijanskimi nosači. Ker je vedel, da bo pot dolga, si je naložil samo osemdeset funtov. Nameravali so namreč naravnost na vrh Chilkoote. Nosači so korakali hitreje nego je bil Kriš navajen. Vendar tega skoro še občutil ni ter si je malone domišljjal, da se lahko meri z Indijanci.

* Sindbad je ime popotniku iz povesti »Tisoč in ena noč«, ki je doživljal prečudne zgodbe.

Ko so prehodili četrto miljo, si je zaželel počitka. Toda Indijanci so korakali kar naprej. Držal se jih je in ostal v vrsti. Ko so napravili še pol milje, je bil prepričan, da ne zmore nobenega koraka več, pa je zaškripal z zobmi in vztrajal. Ob koncu milje pa se je čudom čutil, da je še živ. Potem pa je potegnil, kakor pravijo nosači, »drugi veter«, sledeča milja je bila skoraj lažja kakor prva. Tretja milja pa ga je spet malodane ubila, ampak vendar ni niti zastokal, dasi je bil napol blazen od bolečin. In baš tedaj, ko je menil, da se bo onesveščen zgrudil, je prišel počitek. Namesto da bi sedeli oprtani s tovorom, kakor je bila navada belih nosačev, so Indijanci sneli vse raz sebe in ležali kakor se je komu ljubilo, medtem pa so se menili, kadeč svoje pipe. Vselej je preteklo več nego pol ure, preden so se znova podali na pot. Kriš se ni mogel dovolj načuditi, kako svežega se je počutil. »Dolga pota in dolgi počitki,« je bilo njegovo najnovejšo geslo.

O Chilkootu je vedel samo to, da ima strma pobočja. In res, večkrat je naneslo, da se je moral vzpenjati po vseh štirih. Ne glede na vse težave pa je sredi gostega meteža došel na greben obenem z Indijanci. Bil je ponosen, da je hodil z njimi vstric brez omagovanja in brez tožbe. Njegovemu samoljubju je bilo silno po godu, češ, da je skoro tako trden kot Indijanci.

Plačal je nosače in gledal za njimi, kako odhajajo. Viharna noč je pričela objemati pokrajino. Bil je sam na vrhuncu gore, tisoč čevljev nad ločnico, kjer so rastle poslednja drevesa. Bil je moker do kože, lačen in utrujen. Da bi vse dohodke celega leta za prasketajoč ogenj in čašo tople kave. Namesto tega se je moral zadovoljiti z mrzlimi suharji. Nato se je zavil v platno le napol razvitega šotor. Preden je zadremal, mu je trdovratno plavala pred očmi slika Johna Bellewa, ki možato tovari svojih štirih sto funtov po klancu gor na Chilkoot. Kriš se je hudomušno režal. Res da je imel on sam celih tisoč funtov bremena, ampak treba ga je bilo spravljati sedaj v dolino, ne pa v klanec.

Drugo jutro se je zvalil izpod platna ves trd od mraza in okorel od naporov prejšnjega dne. Snedel je dva funta sirove slanin, si oprtal sto funtov in se napotil po trdi kameniti poti navzdol. Več sto vatlov niže je pot peljala preko majhnega lednika navzdol do jezera Crater (Kretr). Drugi so malo po malo nosili preko lednika. Kriš pa je ves tisti dan spravljal svoje stvari do gornjega roba lednika. Ker je bila pot z grebena kratka, si je za vsakikrat naprtil sto petdeset funtov. Kar načuditi se ni mogel, da tako teže zmaguje. Od nekega Indijanca je za dva dolarja kupil tri kot usnje trde mornarske suharje. Iz njih in pa dobršnega kosa sirove slanin si je napravil nekoliko obedov. V preznojeni obleki je neumit in prezebel prespal drugo noč v platnu.

Zarana zjutraj je razprostrl po ledu močno ponjavo, naložil nanjo tri četrte tone in začel vleči. Površina lednika je bila vedno bolj strma in njegov tovor je polzel vedno hitreje, tako da mu je slednjič izpodnesel noge. Kriš je padel vznok na vrh tovara in vse skupaj je oddrevilo navzdol.

Kakih sto nosačev, ki so lezli preko lednika, se je ustavilo in gledalo za njim. Kriš je divje kričal spred idočim, naj se ognejo. Opetekajoč se so nosači skakali v stran. Na spodnji strani lednika je stal majhen šotor. Krišu se je zdelo, da tisti šotor leti proti njemu, tako naglo se je večal. Tovor je krenil raz shojeno stezo in se zaprašil v sneg. V trenutku ga je obdal

France Magajna, prevajavec Dimača, kot ameriški rudar.

mrzel leden dim, hkratu pa je tudi začela pojemat vratolomna hitrost. Kriš je šotor zopet zapazil šele v trenutku, ko je treščil obenj. Vezi enega vogala so popokale, tovor pa in njegov voznik, ki je še zmeraj sedel sredi vreč z živili, sta naenkrat obstala v šotoru, ki se je pijano zibal. Sredi snežnega prha je Kriš zagledal pred seboj na odejah mlado žensko, ki ga je osuplo gledala. In prav tista je bila, ki mu je rekla na Dyea obrežju mehkonožec!

»Ali ste videli, kakšen dim sem vzdignil?«

Dekle ga je nezadovoljno gledala.

»Tisoč in ena noč' pripoveduje o nekakšnih čarodajnih preprogah, ki nosijo ljudi po čudovitih krajih,« je nadaljeval.

Gledala ga je še vedno hladno in izzivajoče. »Pravi čudež, da niste prevrnili peči,« je rekla.

Sledil je njenemu pogledu in opazil v drugem kotu šotora železno pločevinasto peč, kjer se je grel lonec kave. Poleg peči je stala mlada Indijanka. Zaduhal je kavo in se vnovič obrnil k dekletu.

»Kaj me ne poznate? Tisti 'čičeko' sem,« je dejal.

Čital ji je na obrazu, da še ne razume. Pa se ni dal ugnati.

»Tisto — 'pihalnik' — sem vrgel proč,« je pristavil.

Tedaj ga je spoznala in oči so se ji zasvetile.

»Nisem mislila, da boste prišli tako daleč,« je odgovorila.

Spet je začel njuhati po zraku. »Pri moji veri, kava!« Naglo se je obrnil k njej. »Nate moj mezinec, kar odrežite ga. Vse Vam storim, kar hočete. Vaš suženj bom leto in dan in še več, samo nalijte mi, za božjo voljo, skodelico iz tistele posode.«

Pri kavi ji je povedal, kako mu je ime. Zvedel je, da se dekle piše Joy Gastell (Džoj Gestl). Zvedel je tudi, da je že stara Alaščanka. Bila je rojena v velikem tržišču Great Slave (Grejt Slejv) in je še kot otrok s svojim očetom prekoračila Skalno gorovje ter prišla v dolino Yukona. Rekla mu je, da se vrača domov z očetom, ki je bil v Seattlu (Sitlu) po trgovskih opravkih. Vozila sta se na parniku »Pevce«, ki se je medpotoma potopil. Rešilna ladja ju je pripeljala nazaj v Puget Sound (Padžet Saund).

Ker je bila Joy še vedno zavita v odejo, se ni drznil preveč razpresti pogovora. Junaško si je priboril še eno skodelico kave in izvlekel svoj tovor iz šotora. Odnesele je iz šotora razne ugotovitve: da ima njegova znanka krasno ime in krasne oči; da nima več kot dvajset, kvečjemu eno in dvajset ali dve in dvajset let; njen oče da mora biti Francoz; da ima dekle lastno, neoporečno voljo; nravi da je ognjevit; končno, da je bila vzgojena nekje drugje, ne pa v alaških pustinjah.

Pot je peljala nad gozdno črto preko zaledenelih pečin okrog jezera Crater (Kretr) ter slednjič dospela do skalnate soteske, po kateri se je šlo proti Happy Campu (Hepi Kempu), kjer so zelenele prve smreke. Ako bi hotel nositi svoj tovor po tej poti, bi moral več dni tako naporno delati, da bi mu gotovo počilo srce. Na jezeru je bil platnen čoln, ki je prevažal tovore. Dvakrat bi peljal z njim, pa bi imel svojo tono na drugi strani. Komaj dve uri, pa bi bilo opravljeno. Pa bil je »suh« in mož v čolnu je računal štirideset dolarjev za tono.

»Dragi moj prijatelj,« je dejal Kriš čolnarju, »tale Vaš umazani čoln je pravcata zlata jama. Ali ne bi hoteli imeti še druge take jame?«

»Pokažite mi jo,« je bil odgovor.

»Veste, moja zlata jama je misel, ki menda še nikomur ni šinila v glavo. Kakor hitro Vam jo povem, jo lahko začnete izkoriščati. Povem Vam jo pa, če me prepeljete z mojimi stvarmi na ono stran. Velja?«

Čolnar je udaril v roko in Kriš mu je verjel.

»Dobro torej. Le pogledjte tisti lednik, ki brani nosačem dalje in jih sili na Vaš čoln. Vzemite sekiro in cepin, pa zasekajte vanj drčo od vrha do dna. En dan dela, pa bo napravljena. Ali razumete? Čil-kutskokretrska drča, d. d. z o. z.' Računate laliko petdeset centov za vsakih sto funtov. Dnevno bo šlo po njej sto ton in ne boste imeli drugega dela kakor pobirati denar.«

Dve uri pozneje je bila Kriševa tona na drugi strani in prihranil si je tri dni težkega dela. Ko ga je John Bellew dohitel, je bil že prilično daleč na poti proti jezeru Deep (Dip), ki je kakor jezero Crater vulkanična jama, napolnjena z vodo, ki se odceja izpod lednikov.

Poslednji hod od Long jezera pa do Lindermanškega je bil tri milje dolg. Pot, če jo smemo tako imenovati, se je najprej vzpela na tisoč čevljev visok gorski greben, se spustila na drugi strani po gladkem skalovju nizdol in nazadnje zavila preko dokaj širokega močvirnega pasu. John Bellew je ugovarjal, ko je videl, da si je Kriš optal sto funtov, dvignil potem z eno roko petdeset funtov težko vrečo in si jo zavihljal na vrh tovara za vrat.

»Zdaj se pa le pomeri z menoj, ti kremenova skala!« je dejal. »Bomo videli, če si se res pital z medvedjim mesom in imel samo en par perila.«

Toda John Bellew je zmajal z glavo. »Staramo se, staramo, Krištof!«

»Saj imaš šele osem in štirideset let. Kaj ne veš, da je moj ded, tvoj oče, stari Izak Bellew, s pestjo ubil moža, ko je bil star devet in šestdeset let?«

John Bellew se je nasmehnil in tiho pogoltnil grenke kapljice, ki jih je sam zvaril.

»Striček, povedal ti bom nekaj važnega. Vzgojili so me kakor Lorda Fauntleroya, pa te prekašam, kar se tiče nošnje in hoje. In če bi se mi ljubilo, bi te pri tej priči lahko ob tla vrgel in prav pošteno premikastil.«

John Bellew mu je podal roko in dejal skesano: »Krištof, dragi moj fant, rad verjamem, da bi mogel vse to storiti. Verjamem, da bi to lahko storil, ne da bi ti bilo treba odložiti breme. Korenjak si, dečko, dasi bi skoro svojim lastnim očem ne verjel.«

Ko je nosil poslednjič, je Kriš napravil po štiri poti na vsako stran, to se pravi, da je vsak dan preplezal štiri in dvajset milj po grdih gorskih tleh. Polovico, to je dvanajst milj, je prehodil pod težo sto petdesetih funtov. Bil je ponosen sam nase in na svojo žilavost. Bil je sicer truden, ampak ne glede na to se

je počutil izvrstno. Jedel in spal je kakor še nikdar v svojem življenju in ko se je pot naposled začela bližati koncu, mu je bilo žal.

Samo eno ga je skrbelo. Vedel je, da si še lahko opomore, če pade pod težo stotih funtov, prepričan pa je bil, da bi ga strlo, če pade pod sto petdesetimi funti. Vsaka gaz skozi močvirje se je od hoje tisočernih nosačev kmalu izpremenila v jarek. Zato so morali neprestano načenjati nove steze. Vprav so se lotili nove steze in na njej je Kriš rešil uganko, kako se godi človeku, ki pade na močvirnata tla s sto petdesetimi funti na plečih.

Mehka, razmočena površina se je podala pod njegovo stopinjo in omahnil je naprej ter padel na obraz. Teža petdesetih funtov, ki mu je ležala za tilnikom, mu je potlačila glavo v blato, ni mu pa zlomila vratu. Z ostalimi sto funti na hrbtu se je dvignil na roke in kolena, več pa ni mogel. Ena roka se mu je udrila do rame, tako da je ležal z licem na blatu kakor na blazini. Ko je roko izdrl, se mu je udrila druga. Njegov položaj je bil tak, da se nikakor ni mogel rešiti oprtnic, in stofuntna teža mu ni dala, da bi vstal. Poskušal se je po vseh štirih splaziti do mesta, kjer je ležala petdesetfuntna vreča moke. Roke so se mu udirale in vse prizadevanje je bilo zaman, le travnato rušo je razril. Krog njega se je pričela nabirati voda in mu počasi silila k ustom in nosu.

Poskušal se je tako obrniti, da bi bil tovor pod njim, pa je dosegel edino to, da se je udril do ramen ter pričel okušati slast potaplajočega se človeka. Z občudovanja vredno potrpežljivostjo je malo po malo potegnil iz blata najprej eno roko, potem drugo ter potem obe položil vodoravno pod brado. Pričel je klicati na pomoč. Čez nekaj časa je zaslišal stopinje, ki so se mu bližale od zadaj.

»Daj mi roko, prijatelj,« je dejal. »Vrzi mi rešilno vrv ali kaj sličnega.«

Odgovoril mu je ženski glas, ki ga je takoj spoznal.

»Ako me rešite oprtnic, si bom že sam pomagal na noge.«

Stofuntna teža se je s piskajočim šumom pogreznila v blato; Kriš pa se je počasi vzravnaval.

»Krasna slika,« se je smejala gospodična Gastell, ko je zagledala njegov z blatom pokriti obraz.

»Čisto lepa stvar,« je dejal veselo. »Veste, to je moja najljubša telovadba. Poskusite tudi Vi katerikrat. Imenitna vaja za prsne mišice in hrbtenico.« Obrisal si je obraz z dlanjo in s tleskom vrgel blato ob tla.

»Oh!« je vzkliknila, ko ga je spoznala. »To ste Vi, gospod... gospod... Dimač.«

»Prisrčno se Vam zahvaljujem za Vašo pravočasno pomoč in pa za svoje novo ime,« je odgovoril. »Zdaj sem drugič krščen. Od danes naprej je moje ime Dimač. Krepko ime je to in ima svoj pomen.«

Pomolčal je malce, potem sta mu glas in obraz nenadoma postala resna.

»Veste, kaj bom nekoč storil? Vrnem se nazaj v Zedinjene države. Oženil se bom in vzredil celo kopicico otrok. In kadar se bo mračilo, jih bom zbiral okrog sebe ter jim pripovedoval o trpljenju in težavah, ki sem jih moral prestajati na potu preko Chilkoota. In če ne bodo hoteli jokati — ponavljam: če ne bodo hoteli jokati —, jim bom s korobačem iztepel brezbriznost.«

* * *

Prihajala je severna zima. Snega je bilo že pol čevlja na debelo in na mlakah se je delal led vkljub divjemu vetru, ki je neprestano pihal. Pozno popoldne sta Kriš in John Bellew pomogla nečakoma nakrcati čoln in dolgo gledala, kako je polagoma izginjal v sneženem metežu.

»Zdaj pa le počivat, da bova jutri zarana odšla,« je dejal John Bellew. »Ako naju ne ujame nevihta kje na vrhu, bova že jutri zvečer pri morju in če nama bo sreča mila, da takoj naletiva na parnik, bova za teden dni v San Franciscu.«

»Kako si kaj zadovoljen z izletom,« ga je Kriš raztreseno vprašal.

Njuno prenočišče je bilo tisti večer zelo otožno. Vse, kar je bilo količkaj prida, celo šotor, sta nečaka vzela s seboj. Večerjo sta si skuhala v dveh že napol razbitih piskrih. Razpela sta oguljeno ponjavo, ki naj bi ju ščitila pred vetrom in snegom, in se zavila v odeje. Te so bile edino, kar sta še imela, poleg živeža za nekoliko obedov.

Med večerjo se je Kriš samo enkrat oglasil. »Striček,« je dejal. »Odsihmal me boš moral klicati za Dimača. Na tej poti sem napravil precej diha, jeli da?«

Nekoliko minut pozneje se je napotil k bližnjemu šotorišču, pribežališču tistih zlatoiskalcev, ki so še znašali svoje stvari ali pa tesali in zbijali čolne. Več ur ga ni bilo nazaj. Ko pa se je vrnil in se zavil v svoje odeje, je stric že spal.

Ko je Kriš drugo jutro zlezel iz odej in v samih nogavicah zanetil ogenj, je bila še tema in mrzel veter je bril. Odtajal je svoje zmrzle čevlje in pričel pražiti slanino ter kuhati kavo. Bil je to reven zajtrk. Po jedi sta zvila odeje in John Bellew je že krenil na pot, ki pelje preko Chilkoota. Tedaj pa mu je Kriš podal roko.

»Srečno pot, striček,« je dejal.

John Bellew ga je osupel pogledal in zaklel.

»Jeli, da ne pozabiš? Odslej mi je ime Dimač,« ga je Kriš opomnil.

»Kaj pa nameravaš?«

Kriš je zamahnil z roko na sever, tja nekam čez razburkano jezero. »Čemu bi se vračal, ko sem dospel že tako daleč?« je vprašal. »Poleg tega sem okusil medvedje meso in mi je prav po godu. Pojdem naprej.«

»Ampak, fant, 'suh' si kot cerkvena miš,« je ugovarjal John Bellew. »Saj nimaš niti mrvice živeža.«

»Dobil sem delo. Le oglej si zdaj svojega Dimača. Dobil sem delo! Prišel je gospod pa me je najel za slugo. Vlekel bom sto petdeset na mesec in hrano povrh. Grem v Dawson v družbi dveh Pavlih in še enega gosposkega sluge, ki je kuhar, čolnar in sploh za vse sposoben. O'Hara in 'Val' pa naj vrag vzame! Srečno!«

John Bellew je bil tako osupel, da dolgo ni spravil besedice iz sebe. Končno je dejal: »No, ta je pa dobra!«

»Pravijo, da je ob Yukonu vse polno grizljiv,« zelo debelih,« mu je pojasnil Kriš. »Vidiš, iniam samo en par perila in grem po medvedje meso. Tako je na svetu.«

(Dalje prihodnjič.)

* Grizli je silno ljut medved, ki živi v Severni Ameriki.

Nemi in plahi.

Nemi in plahi so naši večeri,
nič ko nekdanj;
ah, očka ni našega več nazaj!
Kdaj bo li potrkal na dveri
z ljubo, težko roko?

Mirno, mirno preliva se čas,
ko sneg večerni siplje
uro za uro rahlo nad nas,
da čuješ srce, ko utriplje.

Pred našo hišo na golo drevo
sinoč je prikričal grd vran;
a mi smo spodili ga stran
pod hladno, pretemno nebo.

In materi se je skalilo oko,
od okna je trudno vstala
in rdečo lučko prižgala
je v kotu pred lurško Gospo.

Anton Žužek.

Siva pesem.

Vsakdan, vsakdan
krivo drevo v sivo nebo usmiljenja prosi;
pri tleh se lačna ptica nosi —
vsakdan.

Vsakdan, vsakdan
železna proga se hladno roga, tiho se vije
iz megle in se v meglo skrije —
vsakdan.

Vsakdan, vsakdan
na progi robota, zida pota sto črnih mož:
in nebo je grm bolnih rož
nad grobom, ki ni nikomur znan.

Anton Žužek.

Vojak.

Natihoma
domov se vračal je z vojská
uboren, bos in skoraj nag...
»Odkod ti noga čez naš prag?«

»Prihajam, ženska, iz vojské;
daj vina, da se napijem
vojak, ko todi mimo spem.«

Z obema je nastavil vrč.
Pa ko je nehal, je zapel
in ženo strah je vso objel.

»Čemu ti zdaj bleđi obraz?
Ti vina žal, ki ga pijem
vojniki, ko todi mimo spem?«

»Mi vina kar nič škoda ni!
možú podoben se mi zdiš,
pa me, vojak, srce boli.«

»To, gospodinja, še povej:
otroka ti je pustil dva,
zdaj troje v travi jih igra?«

»Pisali pismo so z vojská,
da ga nikoli več ne bo;
možila spet sem se zato...«

In žejen je izpraznil vrč,
in brez pogleda, brez besed
je krenil v kraje svojih čet
natihome.

Anton Žužek.

Na sveti večer.

Marija Kmetova.

Na sveti večer pojejo zvonovi posebno pesem. Ni veselja v njih kakor za veliko noč; tudi ni otožnosti kakor o vseh svetih in ne solnca kakor na Rešnje Telo. V vsakem zvoku je začudenje na sveti večer, je kakor pritajena skrivnost onega velikega čudeža, da je Bog zares prišel na svet, da je sam živi Bog prišel zares iz nebes na svet, na to revno, bedno zemljo, med te revne, še bednejše ljudi.

In poslušaj zvonove in se zamisliš:

Kako je bilo, ko sta hodila Jožef in Marija po svetu in sta iskala prenočišča. Pa je prišla noč in je prišel mraz in »v borne jasli je bilo položeno Dete« ...

Če bi bilo dandanašnji drugače?

Če bi sprejeli Jožefa in Marijo in ne bi pogнали Gospoda samega po svetu, če bi prišel k nam reven in majhen in »krotek in iz srca ponižen«?

O kako je še zmeraj res: »Gospod, jaz nisem vreden ...«

In poslušaj zvonove in se spomniš:

Kako je moralo bežati božje Dete pred Herodežem in koliko otrok je moralo umreti zaradi Herodeža, ki se je bal, da ne bo kdo višji in večji od njega.

Če bi bilo dandanašnji drugače?

Kaj nismo koj pripravljeni za zlo, čim zaslutimo, da nam utegne kdo streti našo oholost? Kaj ne bi preganjali božjega Deteta samega, ker bi se zbal Resnice in Pravice?

O kako je še zmeraj res: »Gospod, jaz nisem vreden ...«

In poslušaj zvonove in se zamisliš:

Kako so se čudili farizeji dvanajstletnemu Jezusu, ki je v templju vedel vse več in vse bolje od njih. Kako jim je rastla v srcu nevoščljivost in kako

so vztrepotali pri misli, da utegne priti čas, ko bodo vpričo istega Jezusa kakor borni črvički vpričo solnca. Če je dandanašnji drugače?

Kaj nas ni groza misli, da bi utegnil biti nekdo, ki bi nam strgal krinko z obraza? Kaj nismo nevoščljivi vsem onim, ki so višji in večji od nas?

O kako je še zmeraj res: »Gospod, jaz nisem vreden ...«

Slikal Sandro Botticelli.

(V galeriji slik v Berlinu.)

Marija z Jezuškom sredi prepevajocih angelov.

In poslušaj zvonove in se spomniš:

Kako je hodil Jezus po zemlji in učil, kako je bolnike ozdravljaj in povsod dobrote delil. In kako so farizeji sovražili Jezusa, ki ga je ljubilo ljudstvo, ker so se bali, da ljudstvo izpregleda in zagleda njihove madeže.

Če je dandanašnji drugače?

Kaj nismo zoper sleherno dobroto, ki je zares dobrota? In kaj ne hitimo zastrupljati svoje bližnje,

ker se bojimo, da se jim ne bi odprle oči in ne bi videli nečednosti? Kaj ne zasovražimo slehernega, ki ga obdaja ljubezen in je ljubezen tudi v njem?

O kako je še zmeraj res: »Gospod, jaz nisem vreden...«

In poslušaj zvonove in se zamisliš:

Kako so bičali in križali in umorili Jezusa, Gospoda, Boga in Očeta svojega...

In danes:

O kako bi ga še bičali, še vse bolj zasmehovali, še vse bolj trpinčili in ga razpeli na križ! Kaj ga ne bičamo vsak dan, vsako uro v svojih srcih?

O kako je še zmeraj res: »Gospod, jaz nisem vreden...«

In poslušaj zvonove in se zamisliš in si zaželiš miru, miru — svetega večera si zaželiš za zdaj in vekomaj.

O ti živci!

Poljudna razprava o »nervoznosti«. — Dr. Ant. Breclj, Ljubljana.

Od znancev in neznancev sem dobil ustne in pisane pozive, naj napišem vendar kaj o živčnih boleznih, ki so neki značilna in huda nadloga naših dni.

Po začetnem sporedu teh razprav je prišlo na vrsto tudi to poglavje, ki pa je nekoliko težje zame in morda tudi za širše bravstvo. Doslej smo se v teh razpravah bavili z vzroki in postankom telesnih bolezni. Tudi živčnih bolezni je zelo mnogo zgolj telesnih. To poglavje pa se bo bavilo samo z eno živčno boleznijo, ki je v resnici morda najbolj razširjena in znana pod imenom *nervoznost*.¹ Zdravniki pravimo tej bolezni nevrastenija.² (Slovenskega izraza nisem mogel dobiti, kar pomenja po zatrdilu učenih jezikoslovcev, da je bila ta bolezen našemu narodu doslej tuja, jaz pa nisem mogel ne sam ne s pomočjo drugih skovati nove besede za nevrastenijo.) Nevraštenija je živčna in tako tudi telesna bolezen. Vendar je v pravi nevrasteniji toliko duševne primesi, da jo smemo šteti tudi med duševne bolezni. Torej nekaka zmes telesnosti in duševnosti. Ni pa lahko pisati za najširše plasti o tako zamotano sestavljeni bolezni, vendar upam, da se bova prav umela z vsakim pazljivim bravcem ali potrpežljivo bravko.

Da spoznamo bistvo nevrastenije, nje postanek in preprečevanje, si moramo predložiti vsaj v glavnih obrisih znanje o živčevju.

Ustroj in delovanje živčevja.

Živčevje je ona naprava, ki vodi in uravnava delovanje vseh delov in delcev našega telesa in jih tako spaja v enoto. Vse telo in vsi njegovi deli, do najmanjših, so prepleteni in spojeni po živčnih vlaknih, ki se začenejo in končujejo v središču, ki mu pravimo možgani. Vlakna, ki so razpeta med telesom in možgani, so dvojna: dosredna ali sredotežna in odsredna ali sredobežna; prva vodijo od telesa v možgane,

druga so napeljana iz možganov v telo. Po sredotežnih živcih prihajajo poročila od vseh strani telesa o njegovem stanju in o zunanjih vplivih ter vtisih na čutila, po sredobežnih pa izhajajo povelja in navodila za gibanje in vsakovrstno vršenje. Sredotežne živce imenujemo na sploh *čutne*, sredobežne pa *gibne*.

Možgani kot središče vsega živčevja so kaj zamotano sestavljeni, mnogo je vmesnih postaj, preden pride čutni živec do možganske skorje ali gibni živec iz možganske skorje do kake gibalne naprave. V možganski skorji je sedež naše zavesti, kjer občutimo in odkoder izhajajo pobude za delovanje; v možganski skorji sta spojeni v čudovito enoto telesnost in duševnost. Ne smemo si misliti, da je možganska skorja orodje kakor je n. pr. klaviatura pri orglah, pred njo pa sedi in na njej igra duša, ali pa telefonska postaja, kjer sprejema poročila in daje naročila telefonist; vedeti moramo marveč, da je živčevje možganske skorje klaviatura in organist hkrati, telefonska postaja in telefonist obenem, ker le oduševljena tvarina more čutiti in gibanje sprožiti, ker le s tvarino spojena duševnost more biti v zvezi s stvarnim svetom. Živo telo je sicer oduševljeno v vseh svojih delih in delcih, sedež zavesti in nižje duševnosti pa je v živčnem središču, možganski skorji.

Vendar ne prihajajo vsi občuti do zavesti, vsi naši gibi niso zavestno hoteni. Kolikrat nam leti kaj proti očesu, preden se zavemo, že zamažimo. Občutek torej ni prišel še do zavesti, že sledi primerno dejanje brez našega hotenja. Iz tega je razvidno, da se vrši v našem živčevju marsikaj *pod zavestno*, občutki sprožajo dejanja že prej ko v vrhovnem središču — možganski skorji —, torej v postajah, nižjih središčih, kakršnih je mnogo sredi možganov in v hrbtnem mozgu. Taka gibanja imenujemo *odbojna*, ker se vrše nekako tako, kakor se odbija prožna krogla od gladke stene pri biljardu ali odmeva glas ali odseva svetloba. Takih *pod zavestnih* »samogibnih«³ dejanj izvršuje naše živčevje zelo mnogo že po svojem naravnem ustroju, premnogo zelo sestavljenih

¹ Iz lat. *nervus* = živec, *nervosus* = živčnat, poln živcev.

² Iz grških besed *neuron* = kita, živec; *a* = brez, sthenia = moč, torej živčno brezmočje.

gibanj si človek z zavestnim hotenjem, z daljšo vajo tako osvoji, da jih izvršuje »samogibno«, brez posebnega premišljanja in hotenja. To je tista spretnost, ki je nujno potrebna človeku za posle vsakdanjega življenja in za raznovrstne poklice (hoja, plezanje, plesanje, plavanje, govorjenje, branje, pisanje, igranje na godala, šivanje in tisoč drugih ročnosti).

Poleg tega pravkar orisanega živčnega sestava, ki mu pravimo čutni, imamo v svojem telesu še drug živčni sestav, ki oskrbuje in ureja naše nižje, t. zv. rastno življenje, kakor je prebavljanje, izločanje, obtok telesnih sokov, rast in podobno vršenje. To živčevje, imenujemo ga rastno ali radi samosvojega delovanja tudi svojepravno ali avtonomno,³ posluje po svojih zakonih brez naše zavesti in je s čutnim živčevjem v zvezi, tako da neke življenjske posle vršita skupno (kakor n. pr. dihanje in utripanje srca), večinoma pa vsako svoje. Le ko nastopi v območju rastnega živčevja kak večji nered ali nevarna okvara, pridejo po zvezah s čutnim živčevjem tako nerednosti ali nevarnosti do zavesti v obliki bolečin ali drugačnih neprijetnih občutkov. Rastno živčevje nima svojega skupnega središča kakor čutno, marveč za vsako organsko skupino je posebno središče (tako n. pr. za srce posebej, za prebavila posebej, posebej za sečne organe itd.).

Kako se torej dejstvuje živčevje in z njim spojena čutna duševnost?

Po živcih prihajajo iz vsega telesa in po čutilih tudi iz zunanjega sveta poročila v središče, v skorjo velikih možganov kot občutki, ki jih naša zavest zazna. S tem zaznanjem se pojavlja kakor nekak odziv naše duševnosti na zaznavo čustvo, ki označuje zaznavo kot prijetno ali neprijetno. Čustvo prijetnosti ali neprijetnosti pa vzbuja neko stremljenje, da si prijetnost obdrži ali pridobi in neprijetnosti znebi ali obvaruje. To stremljenje sproža v možganski skorji primerno gibanje.

Zaznavanje, čustvovanje in stremljenje, prvinska dejstvovanja naše čutne duševnosti, so v zdravem človeku urejena, in sicer tako, da se rodi iz zaznave primerno čustvo, čustvo pa sproža primerno stremljenje. Kakor v vsem življenju, tako je tudi v tem živčno-duševnem vršenju pogoj pravilnemu in zdravemu dejstvovanju neka umerjenost in ubranost. Vse, kar moli soglasno in sorazmerno vršenje med zaznavanjem, čustvovanjem in stremljenjem, pomenja nered in bolezen. Največkrat je čustvena stran bolešno izpremenjena, čustvovanje je neprijetno močno in navadno v neugodni, neprijetni smeri poudarjeno, kar imenujemo občutljivost ali razdražljivost. Že neznatni občutki so spojeni z neugodjem: bolešno ojačeno čustvovanje kaj lahko draži stremljenje, ki pa zavoljo pogostnega draženja kmalu peša,

dejansko delovanje postaja čezmerno naporno, utrudljivo in mučno.

Vzroki taki razdražljivosti, ki se javlja v boleštni občutljivosti in razdražljivosti ter prehitri utrudljivosti, so že po naravi živčnega središča dvojni: tvarni in duševni; najbolj pogubni so oni, ki vplivajo stvarno in duševno hkrati.

O bolečini.

O tej priliki se mi zdi umestno, da se pogovorimo o pomenu bolečine za naše življenje. V našem jeziku pomeni beseda bolezen vsakršno motenje rednega življenjskega vršenja, dasi se bolezensko motenje pojavlja časih brez bolečin, in boleznimi brez bolečin niso baš redke ali lahke. Za zaznavanje bolečine imamo posebne občutne živce, ki so razpleteni po vsem telesu in imajo posebne priprave za sprejemanje bolečinskih dražljajev. Niso vsi deli našega površja ali naše notranjosti enako občutni za bolečine. Čut za bolečine je drugi kakor čut, ki mu pravimo tip ali čut za toploto; bolečinski čut se kajpada lahko družijo z drugimi.

Pri nastajanju bolečin je čas odločilnega pomena. Ko bi komu predril ud ali trebuh ali prsi ali celo glavo s kakim špičastim predmetom, občutil bi poškodovanec znatne ali zelo hude bolečine. Vemo pa iz vsakdanje izkušnje, prav posebno iz svetovne vojne, da so predrle krogle ali drugi izstrelki mnogim vojakom ude, truplo, srce, glavo, ne da bi ranjenci čutili kako bolečino; mnogi so se zavedeli, da so ranjeni, šele takrat, ko so opazili krvavitev ali kako drugo posledico poškodbe. Silovita naglica, ki z njo prodirajo izstrelki, povzroči tako kratkotrajen občutek bolečine, da že izgine, preden se pojavi v zavesti. Nasprotno se nekatere bolezenske izpremembe vrše tako polagoma in bolečinski občuti so tako majhni in neznatni, da ne pridejo prav do zavesti. Seveda, to sta oba skrajna tečaja vseh primerov poškodb in bolezni, ki navzlic znatnim okvaram ne povzročita občutnih bolečin; nepregledna vrsta vseh možnih poškodb in bolezni pa je navadno združena z bolečino ali kakim drugim neprijetnim občutkom.

Čemu bolečina, ko bi se dalo vendar lepše živeti brez bolečin? Neki ameriški zdravnik je prisposobil bolečino z rdečo lučjo na železnici ali v pristanišču. Rdeča luč na železnici ali drugih napravah je opozorilo na nevarnost. Istotako znači bolečina v obratovanju našega telesa nevarnost. Kakor ne more obratovati železnica brez nevarnostnih znamenj, tako je tudi življenje brez bolečinske občutnosti trajno nemogoče. Poznamo več primerov poškodb in bolezni, ko je človek ob občut bolečine. Na mestu, ki ni zavarovano po bolečinskem občutu, nastopijo prej ali slej trajne in hude okvare ali celo smrt.

Bolečina kot znak nevarnosti se javlja kaj različno. Bolečina je topa ali bodeča, žgoča, režoča, vrta-

³ Iz grških besed autos = sam in nomos = zakon.

joča, bijoča, glodajoča, stiskajoča, trgajoča, kljujoča, krčevita, švigajoča, utripajoča, časih enakomerna, časih v presledkih se ponavljajoča, časih bliskovita. Po bolečini opozorjen se človek nehote zanima za boleči del in ker vzbuja občut bolečine neprijetno čuvstvovanje, se skuša bolečine znebiti. Da se znebi bolečine, je treba odstraniti vzrok bolečini. Vzrok bolečini je zelo raznolik, zdaj pritisk, udarec, vbod, urez ali kak drugi mehanski činitelj, ki pritisne na živec, ga zmečka ali raztrga, zdaj kako vnetje, zdaj toplotni ali kemični činitelj.

Velikanska je razlika pri raznih ljudeh, kako močno občutijo bolečino pri enakem boleznem vzroku: enak vbod ali urez, enako razbeljeno železo, enaka kemična snov povzroči pri prvem komaj znatno, pri drugem hudo, pri tretjem neznosno bolečino. Tudi isti človek ne občuti pri enakih bolečinskih dražljajih vselej enako močnih bolečin. Občutljivost za bolečine je pri raznih ljudeh že radi njihove različne narave različna, menja se pa tudi pri istem človeku po menjajočem se telesnem in duševnem stanju; zmučenost, trudnost, brezpečnost, shiranost, strah, plahost, žalost, potrnost, vznemirjenost in podobna stanja znatno večajo občut bolečinskih dražljajev.

Razvidno je, da se v tem sestavku omejujem zgolj na t. zv. telesno bolečino, ki ima svoj očitni izvor v tvarnosti, in se ne oziram na t. zv. duševne bolečine, ki imajo svoj vzrok zgolj v duševnosti, dasi imajo radi enotnosti našega bistva duševne bolečine v telesnosti posledice bolezenskega značaja.

Bolečina ima torej svoj življenjski pomen in namen, ker občutek bolečine stvarja neugodno čuvstvovanje, ki sproža stremljenje, da se odstrani vzrok bolečini, ki znači redno neko nevarnost. V zdravem živčno-duševnem vršenju je občutje bolečine, čuvstvovanje in stremljenje sorazmerno in ubrano. Kjer pa je čuvstvovanje preveč poudarjeno, kjer je čuvstvovanje tako razdražljivo, da ne le dejanska bolečina, marveč že samo upravičena ali neutemeljena bojazen pred bolečino vzbuja močno neugodje, tam nastopi motenja in zmeda v čutni duševnosti, kakor če bi v prometnem obratu železničar ali pomorščak precejševal pravi pomen rdeče luči in se mu strahoma izogibal.

Motenja v čutni duševnosti odpravlja in ureja, kar vemo iz splošnega dušeslovja, neki polzavestni činitelj, ki mu pravimo nagon. V živalih vodi in ureja vse duševno dejstvom nagon. Tudi v človeku ima zlasti v prvi razvojni dobi nagon vodilno vlogo, ki pa polagoma izgublja pomen, ko se razvije višja duševnost — razum, višje čuvstvovanje in volja. Da ne nastopi v nižji duševnosti kak nered, mora pri razvitem človeku vzdrževati red le razumna duša s krepko voljo. Kjer prevladuje čutna duševnost s pretiranim in neurejenim čuvstvovanjem nad razumno duševnostjo, tam je nered — bolezen.

Kako se javlja nevrastenija?

Po tem bolj povišnem razmotrivanju bomo morda laže pojmovali nevrastenijo. Nevrastenija pomenja ono živčno oslabelost, ki se kaže v preveliki občutljivosti ali razdražljivosti in prenapetosti ali onemoglosti. Značilno je za pisano sliko nevrastenije duševno ozadje, raznoliki bolj telesni znaki nevrastenije se javljajo kot izrazi čustvene razboljenosti v obliki čemernosti ali otožnosti, zbeganosti ali celo tesnobe in zone. Ta duševni poudarek je pri nevrasteniji časih močnejši od telesnih težkoč.

Nevrastenija se javlja v mnogovrstnih oblikah, časih so motenja bolj splošne narave (»vse me boli«, »vsaka stvar mi škodi«, »noben zdravnik ne more pogoditi vseh mojih bolezni«), navadno pa prevladujejo pri telesnih oblikah težkoče s strani glave in višjih čutov ali srca in žilja ali dihal ali prebavil ali izločil ali spolovil ali gibalnih naprav.

Naj naštejemo nekaj najbolj pogostnih motenj in težkoč!

Glavobolje in omotica so kaj splošne tožbe nevrastenikov, ki se jim pojavlja v vsakovrstnih različicah in merah ob vsaki priliki, pa tudi brez značnega razloga. Tudi nespečnost je pogosta, mnogi tožijo o nemirnem in utrudljivem spanju, polnem grozotnih sanj. Časih je vid prizadet, gledanje je sila utrudljivo in mučno, časih je sluh preobčuten, da se slišijo sicer neslišni zvoki kot neprijetni, časih je voh izredno razdražljiv, da povzroča že komaj opazni in drugim nezoprni vonj neverjetna motenja.

Tudi v območju drugih čutov, okusa, tipa, toplotnega, bolečinskega, ravnotežnega čuta in drugih, je opazati časih posebno občutljivost in razdražljivost. Vsi smo kolikor toliko občutni za vremenske izpremembe, toda marsikateri nevrastenik je ne le živ, marveč tudi trpeč vremenokaz. Prevladujejo seve neprijetna čustva pri vsakem občutu, ki je zaradi razdražljivosti premočan in zato mučen.

Na gibni strani se motenja kažejo časih v prenapetem odzivanju na občute in čustva, navadno pa je gibanje spojeno z občutom velikega truda, kar dela nevrasteniku vtis slabotnosti. Zaradi prenapetosti utrudljivosti peša delazmožnost in delavoljnost. Mnogokdaj se pridruži še tresenje udov in telesa, pri govorjenju zatikanje, momljanje in jecljanje.

Gleda rastnega življenja je opomniti, da zdrav človek ne čuti navadnih izprememb, ki se nujno vrše pri prebavi ali krvnem obtoku ali drugačnem dejstvom nagonu. Nevrastenik pa ima tako rahlo živčevje, da čuti radi napete pozornosti tudi občutke, ki so navadno podzavestni, in ti ga vznemirjajo. Kar zdrav človek komaj občuti kot lahko napetost ali prelivanje, je nevrasteniku že mučno tiščanje ali grozno klanje.

V prebavnem področju imajo nevrasteniki še posebne motnje. Njih tek je čuda izpremenljiv in vihrav, časih so lačni ko sestrđani volkovi, časih se

jim upira vsaka jed, časih jih muči muhasto počenje po kaki dražljivi jedi. Zelo pogosta je trdovratna netečnost, istotako telesna zaprtost ali zapečenost, bolj redka je driskavost. Zaradi teh prebavnih neprilik nevrasteniki zelo shušajo, da so podobni jetičnikom, neredka pa je tudi pri njih sijajna rejenost, ki je v očitnem nasprotju z njih prebavnimi težbami.

Neštete so motnje in težkoče pri srcu in krvnem obtoku. Le ob hudem naporu ali vznemirjenju začuti zdrav človek srčno utripanje, nevrastenik pa ga neprestano čuti in z vso pozornostjo opazuje. Ob najmanjšem naporu ali nerazpoloženju pa mu je izpremenjeno utripanje kar neznosno. Zdaj mu srce zastaja, zdaj mu hoče skočiti iz ogradi, zdaj mu kaj lega na srce ali srce stiska, kar povzroča občutek strahu in groze. Tudi krvni obtok je izpremenljiv, naval krvi od razširjenja žil ali malokrvje od skrčenja žil se pojavljata in menjujeta brez razvidnega razloga zdaj v tem, zdaj v onem delu telesa. Kakor blečica in rdečica se menjujeta občuta vročine in mraza, da se poti ali trepeti od mraza, ko zdrav človek komaj začuti neznatno zvišanje ali znižanje toplote.

Tudi dihalna so kaj rahla, malenkosten napor že povzroča močno zasopenje, neznaten prehlad dušenje, najmanjši bod je že pljučnica, vsak pisk v oprsju se zdi pljučna jetika. Podobne težkoče se pojavljajo v sečnih organih, zdaj seč zastaja, zdaj se vliva ko povodenj, zdaj spušča vsako kapljico seči posebej, ker ga v mehurju tišči ali peče.

Zelo obširno je poglavje o spolnih motenjih in težkočah pri nevrastenikih. Pri moških nevrastenikih je običajna neka izredna občutljivost in razdražljivost, kar povzroča raznovrstne neprilike in zlasti oslavljenje, pri ženskah prevladujejo bolj bolečinski občutki, časih neka topost in mrzlost. Spolna motenja imajo najgloblji odmev v duševnosti, istotako povzročajo duševni činitelji raznovrstna in huda motenja na telesni plati.

Človek, ki ga neprestano nadlegujejo neprijetni občutki, zapade prej ali slej otožnosti ali čemernosti, njegovo duševno razpoloženje je potrto ali razdražljivo. Marsikateri nevrastenik je tako otožen, da je njegovo stanje težko ločiti od prave otožnosti ali melanholije,⁴ ki je duševna bolezen; bolj pogosta je pri nevrastenikih neka razdražljiva čemernost ali turobnost, znana pod imenom hipohondrije.⁵ Dolenja rebra na trebušni strani tvorijo hrustančast obok. V »podhrustančju« so prebavila in mnogi organi, ki po svojih neugodnih občutkih povzročijo čemerno, turobno ali hipohondrično duševno stanje.

Malokdaj so oblike otožnosti ali turobnosti pri nevrastenikih čiste, navadno se prelivajo.

⁴ Iz grških besed melas = črn; hole = žolč, torej nekako črnožolčnost.

⁵ Iz grških besed hipo = pod in hondron = hrustanec.

Značilna za nevrastenijo je neka bolesta boječnost ali plahost. Navidezno krepak in čvrst človek se boji čez brv ali celo čez most v strahu, da se podreeta pod njim; drugi se boji sam čez trg, boječ se, da sredi trga omedli; tretji hodi po ulicah tik ob zidu se tiščeč, ker se boji, da mu pade opeka s strehe na glavo; četrtega je strah v cerkvi ali v veliki dvorani, da se ne podere strop nanj ali da se v gneči ne onesvesti; peti se boji vožnje po železnici ali tramvaju, češ, ker pride vprav na njegovi vožnji do nesreče; šesti, če je duhovnik, se boji pred altar radi morebitne omedlevice ali na prižnico, da ga ne zapusti spomin navzlic skrbni pripravi; sedmi, če je dijak, trepeti pred izpitom, ali če je igralec, pred nastopom, češ, ker jima odpove vse znanje; osmi se povsod boji okuženja, po čašah, jedilnem orodju, celo po kljukah in rokah, ki mu jih dajejo prijatelji in znanci; deveti jemlje v roke časopis s strahom, da bo bral o smrti ali nesreči kakega drugega sorodnika. Nevrastenik vidi vsepovsod strahove, ne samo v temi kakor splašen otrok, marveč tudi pri belem dnevu; na samoti in v obljudenih krajih preže nanj nevarnosti iz zasede in ga ogražajo.

Časih pa je v ospredju bolečnih znakov groza, ki nastopa pri nevrastenikih zavoljo notranjih nevšečnih občutkov, groza, ki se utegne stopnjevati do smrtne zone. Ko začuti naval krvi proti glavi, se mu zazdi, da ga zadene kap na možgane, ko se mu vznemiri srce, pričakuje, da mu srce zastane ali počí, zdaj se splaši, da se mu predere želodec ali vname slepo črevo. Vse, kar se je kdaj komu zlega pripetilo, vse grozote so prav njemu namenjene!

Poleg te čustvene razrvanosti, ki je navadno sebičnega značaja, je opazati pri nevrastenikih tudi druga duševna motenja, dasi bolj poredkoma. Pojavljajo se v zavesti predstave in misli, časih brezpomembne in neosebne, ki se zapičijo sredi zavesti in silijo neprestano v ospredje ter tako ovirajo navadno vršenje. Take vsiljene predstave in misli so različne vsebine in se pojavljajo kot vprašanje, dvom ali prazno tuhtanje. Čemu so muhe, koliko opek je na tej strehi, morda se vendar suče solnce okoli zemlje, zakaj dopušča Bog toliko gorja in greha? Kdo drugi vedno vidi pred seboj prizor, ki ga je res kdaj videl ali si ga sesanjal, drugemu neprestano brni po ušesih kak napev, drugega spet povsod spremlja kak poseben vonj.

Slično kakor take samosilne predstave se vzbujajo pri nevrastenikih nekaka nagona težnja z nezmiselnim smotrom. Tega žene, da bi komu zabrusil kako psovko ali žaljivko, onega, da bi raztrgal ali pokončal kako podobo, spet koga drugega, da ponešnaži kak kraj ali napravi sosedu škodo ali živali bolečino. Nevrastenik se zaveda nezmiselnosti svojih vsiljenih predstav in govorov ter se bori proti njim, a pri tem razrvanem stanju trpi sam neverjetno mnogo.

Neresno in smešno se zdi zdravemu bravcu ali čvrsti bravki opisovanje teh bolezenskih znakov, ki se zde ko domišljeni in izmišljeni pojavi. Tudi v navadnem življenju se zde nevrasteniki smešni, sitni, sebični, čudaški, čemerni, nadležni in celo hudobni. To neumevanje njihovega dejanskega stanja silno boli nevrastenike, ki se zavedajo svoje bolezni in namesto sočuvstvovanja povsod naletijo na nedobrohoten odpor, kar jim greni slednje življenjsko veselje ter jih napravlja zagrenjene človek o m r z n e ž e.

Nevrastenija je resna in huda bolezen; ako bi moral oboleti, bi si jaz izbral raje dolgotrajen legar s pljučnico vred kakor pa nevrastenijo, ki pomenja omajano ravnotežje v čutni duševnosti. Nevrastenik je podoben človeku, ki hodi čez deročo in globoko reko po ozki in gugajoči se brvi brez ročajev, korak mu ni varen, pogled mu odpira same nevarnosti, opore nima! Položaj nevrastenikov je vsega pomilovanja vreden.

Odkod nevrastenija?

Nevrastenija je mnogokrat samo znak ali pojav kake druge telesne ali duševne bolezni. Vse bolezni, ki po svoji zlosti, obsežnosti ali dolgotrajnosti črpajo sile, pripravljajo tla za razvoj nevrastenije. Izmed nalezljivih bolezni je znana prav posebno hripa ali influenza, ki rada pušča za seboj živčno razdražanost. Omeščanje možganov, pa tudi prava otožnost ali melanholija se utegne uvajati z znaki nevrastenije.

Nevrastenija je pogosto družinska bolezen, ki se prenaša od rodu do rodu v sličnih oblikah. Razen neposrednega prenašanja ima podedovana nevrastenija svoj vzrok v alkoholizmu roditeljev. Alkohol kvari rodne kali, prav posebno pa njih najbolj občutni del, živčne nastave, zato kažejo potomci alkoholikov poleg nevrastenije tudi druge živčne in duševne okvare. V naših krajih je alkoholizem glavni vir podedovane nevrastenije in podedovane naklonjenosti do nje!

Med vzroke nevrastenije se šteje naporno telesno ali duševno delo brez potrebnega odmora in zadostnega počitka, zlasti vsako delo, ki zahteva posebno pozornost ali skrbnost ter je združeno z osebno odgovornostjo. Beda v raznih oblikah, težka skrb, dolgotrajna potrtnost, globoka žalost, nemirna vest glodajo in razjedajo živčevje, da slabi in izgublja prožnost, vztrajnost in odpornost.

Vse te naštetje in še druge življenjske škodljivosti, ki povzročajo nevrastenijo, so manjše važnosti v primeri z dvema viroma nevrastenije, ki prevladujeta v naših razmerah: alkoholizem in spolna razbrzdanost.

Brez pretiravanja smemo trditi, da povzroča alkoholizem več gorja v našem narodu ko vse druge nadloge skupaj, in sicer zdravstvenega, gospo-

darskega, нравnega in prosvetnega gorja, ki odseva v strahotno naraščajoči nevrasteniji pri izobraženstvu in v širših plasteh našega naroda.

Alkohol vpliva sicer na vse dele našega telesa, a zlasti na živčevje, ker je najbolj občutno in ker ima alkohol prav posebno spoježeljnost do živčevja. Početni učinek alkohola na živčevje je razdraženje občutne in gibalne plati osrednjega živčevja in otopenje vsega neprijetnega čuvstvovanja. Kasneje in v večjih množinah zaužit alkohol pa hromi poleg čuvstvovanja tudi zaznavanje in stremljenje. Blagodejnost in preklestvo alkohola obstoji v omamljanju neugodnih čuvstev in volje. Pri ljudeh, ki so pod alkoholovim vplivom, se poraja in razrašča lahkomišelnost, lenobnost in nemarnost v stanovskih in poklicnih poslih, neuspehi v življenju gredo na rovaš namišljenih sovražnikov, proti občutku lastne cnemoglosti in dozdevnim preganjanjem je alkohol nujno in vedno preizkušeno tešilo. Pri veselem omizju v krčmi duhovit veseljak in dobrodošel družabnik je doma osoren, siten, neznosen in sirov brezsrčnež do svojcev. Te njegove »nervoznosti« je po njegovem zatirjevanju kriva naporna služba, zavidni tovariši, sovražni predstojniki, naposled žena in družina, ki ga nočejo umeti in sočuvstvovati z njegovim težavnim položajem. Neuspehi in navzkrižja v življenju se množe, življenjska in pridobitna sila pojema, alkoholik je nevrastenik z vsemi težavami in neprilikami. Ne samo on, tudi njegova družina leze v nevrastenijo radi bede in drugega gorja, najbolj prizadeti pa so otroci, ki jim je vcepljena žalostna dedščina že v kalí.

Drugi pglavitni vir nevrastenije je spolna razbrzdanost, posebno v nedorasli dobi vzbujena in razdražena poltenost. Dognano in vse splošno priznana je resnica, da je za osebno uspevanje in družabno blagostanje tem bolje, čim kasneje in umerjeneje se pojavlja spolnost. Spolnost, ki je po svoji naravi spojena s silnim nagonom, je zlasti mladini nevarna, ko še volja ni toliko razvita, da bi mogla nagone varno brzdati. Tudi je vsakršno spolno dejstvovanje nerazvitemu človeku v škodo, najbolj ker mu zrahlja živčevje. Tudi v poltenost usmerjena miselnost brez telesnega udejstvovanja vpliva zelo pogubno, ker spravlja čuvstvovanje v stanje bolestne razdraženosti; razbrzdanost in razne ogabne zablode so nujna posledica.

Ni mesto, da bi tukaj razpravljali, odkod in kako se je razpasla vsa spolna izprijenost med nas, omeniti mi je samo žalostno dejstvo, da neka vrsta poljudne znanstvene književnosti, ki obravnava spolne zadeve in mladinske zablode, zelo pospešuje postajanje spolnih nevrastenikov. Mnogo spisov te vrste popolnoma napačno uvaja neuko in nerazsodno bravstvo v najgloblje življenjske tajne, slikajoč mu spolno izživetje kot višek in smoter življenja in tako usmerja mladino

naravnost v pogubo. Drugi pisci pa, pišo o pomilovanju vrednih zablodah in razbrzdanostih, pretiravajo zle učinke na kasnejše življenje in tako vzbujajo neko bolešno ostrašenost, ki je mnogokdaj začetek spolne nevrastenije.

Preprečevanje in zdravljenje.

Kot najboljšo, to je najuspešnejšo in najcenejšo zdravljenje velja preprečevanje na sploh, seveda tudi za nevrastenijo.

Človek, ki ima že po svoji naravi rahlo živčevje, bi moral pri izbi zakonskega družeta skrbno paziti, da je ta živčno čvrst. Kdor pa je količnik bolj resno bolan, naj se nikar ne ženi, dokler ne okreva povoljno. Ženitve med sorodniki so zelo nevarne, ker se rade pojavljajo med potomstvom živčne in duševne bolezni, tudi če sta sorodna si zakonca navidezno zdrava. Že glede na potomstvo je treba opreznosti v rabi opojnin, saj je alkohol tisti strup, ki v večjih množinah zaužit kvarí rodne kali. Istotako je treba mladino varovati opojnin, ker vpliv alkohola na rastoče telo je mnogo pogubnejši ko na odrastlo, največ trpi sevé najbolj občutni del — živčevje.

Prevažna zadeva roditeljev, vzgojiteljev in vse družbe je, da ohranimo mladino čisto v mišljenju in življenju. Spolna vzgoja, ki se o njej dandanes toliko govori, ponajveč od umstveno in nravno zmedenih ljudi, sloni na tehle načelih: Otroku naj se njegova otroška doba, ki je brezdvomno najsrečnejša doba, podaljša do skrajnih mej možnosti! Vse, kar vzbuja poltenost, ostani mladini tuje! Prekipevajoče moči rastočega človeka je treba usmeriti z resnim pojmovanjem življenja k resni pripravi za življenje, ki je resno delo, duševno in telesno. Seveda je treba mlademu človeku zabave in razvedrila, toda brez mehkužnosti in lenobnosti. Zabava naj uri duha, krepi telo in jekleni živce mlademu človeku, da bo znal tudi nevšečnosti potrpeti in težkoče premagovati, najbolj pa da bo umel samega sebe obvladovati in nižje nagone v sebi zanesljivo krotiti. V to svrhu je treba resne npravne odgoje v družini in šoli, temeljite priprave za življenjski poklic, zdravega razvedrila v nepretiranih telesnih vajah, pametnega krepljenja in utrjevanja duševnosti in telesnosti. Mlad človek ostani v ozkih stikih s naravo. Mehkužnost in lenobnost vodita v propast in — nevrastenijo.

Zdravljenje nevrastenije je kajpada zelo različno radi zelo različne jakosti in oblike bolezni; v prvih početkih je bolezen laže izkoreniniti ko zastarelo. Marsikdo ozdravi, ne da bi prekinil svoje poklicno delo, ako si privoščí dovolj počitka ali gibanja na prostem zraku, drugemu je treba po prenapornem delu daljšega oddiha, tretji si opomore po daljši bolezni v kakem letovišču, četrti se otrese boleznivih

vtisov na daljšem potovanju, petemu je treba zdravljenja z vodo, elektriko in drugimi fizikalnimi pripomočki, šesti rabi zdravila, da si uredi prebavo ali pride do spanja, sedmi mora v bolnico ali primerno zdravilišče itd.

Ker so tudi vzroki nevrastenije zelo različni in ker sta dva nevrastenika, dasi iz istega vzroka obolela, vendar dva različna človeka, treba vsakega posebej in različno zdraviti; zakaj kar temu pomaga, drugemu nič ne koristi. Zadeva poklicnega zdravnika je, da dožene v posamičnem primeru najprimernejši način zdravljenja. Lahko je ozdraviti nevrastenijo, ako se ji da odstraniti vzrok. Kako pa naj premine bolezen, ako vsa človeška moč ne zmore, da odpravi vzrok?

Zares, težavno vprašanje in še težavnejša, čisto nemogoča rešitev, ker je v tvarnem svetu človeška moč zelo omejena. Ali ni izhoda iz brezupnega položaja?

Starikavo dekle je postalo nevrastenično, ker ji je splaval po vodi zadnji up, da bi se omožila. Njena vrstnica, ki ima kopo otrok in moža pijanca, je nevrastenična, ker je omožena. Trгоvec ali obrtnik je nevrastenichen, ker mu trgovina ali obrt ne uspeva povoljno navzlic napornemu prizadevanju, dočim se je njegov manj pridni in pošteni tekmeč zakopal v bogastvo, a tudi temu odpoveduje živčevje, ker ga razdeva nevajeno razkošje. Ponočevanje in razbrzdano življenje je izčrpalo živčno moč temu mladeniču, drugemu pa je izpodjedlo živčevje neutrudno delo ali učenje. Človek z malenkostnim ščegetanjem v goltu leta od zdravnika do zdravnika v strahu pred namišljeno jetiko, jetičnik pa, ki nima niti toliko sape, da bi mogel še govoriti, je dobro razpoložen in kuje smelega načrta za bodočnost tik pred svojo smrtjo. Majhna prirojena ali pridobljena pohabljenost povzroča marsikomu trajno zagrenjenost in nevrastenijo, kdo drugi prenaša hudo okrnjenost brez živčne okvare.

Iz teh primerov je razvidno, da nobeno stvarno zlo ne povzroča kar samo iz sebe nevrastenije, marveč da je nevrastenija odziv čutne duševnosti pri ljudeh, ki imajo prav to svojo čutno duševnost bolešno razpoloženo na raznolike zunanje in notranje draži. To bolešno razpoloženje je le deloma tvarinske narave, večinoma in pretežno je duševnega značaja. Odločujočega pomena je duševnost v nestalnosti, nemirnosti in nerednosti živčno-duševnega vršenja, ki ji pravimo nevrastenija. Zato se nevrastenija ne da nikdar ozdraviti zgolj s stvarnimi sredstvi, ki so časih potrebni pomočki, nevrastenija se da odpraviti le po duševnosti, z duševnimi činitelji. Red in mir se da stalno upostaviti v razrahljani duševnosti le s krepkim hotenjem, ki mora imeti svoj razlog v spoznanju bolezni. S pravilnim spoznanjem je dosežena prava

pot k ozdravljenju, pot pa, ki je časih dolga in zelo naporna, se da prehoditi le s trdno, resno in vztrajno voljo. Navzlic neprijetnim in često mučnim občutkom, ki tvorijo navidezno nepremagljive ovire na poti, mora bolnik svoje hotenje uveljaviti in vztrajno speti do smotra. Treba je velike sile od razumne volje, da si pokori uporno, razbrzdano čutno duševnost. Sevé, v težjih primerih je ta duševna borba nelahka, zato potrebuje nevrastenik izprva opore od zunaj. Treba mu je zares izobraženega, zelo potrpežljivega in sočutnega pomočnika in vodnika, dokler se nevrastenik ne uveri o uspešnosti svojega prizadevanja in ne dobi svojega boleznega čustvovanja v oblast, na kar je duševni mir in red upostavljen, nevrastenija premagana.

Na več načinov se da doseči ta smoter. Nekateri poskušajo zdravljenje nevrastenije s tem, da umetno uspavajo nevrastenika in mu v tem umetnem polspanju ali hipnozi⁶ vcepijo protibolezensko čustvovanje. Ta način je nekoliko nasilen in uspehi niso vedno zanesljivi. Drugi dosežajo isti učinek tako, da vcepljajo bdečemu bolniku take predstave, čustva in hotenje, ki naj bolezensko vršenje izpodrinejo in nadomestijo. To duševno vcepljanje ali sugestija⁷ je najbolj navadno in tudi uspešno. So iznajdljivi in bistri ljudje, ki si v nevšečnostih življenja znajo sami vcepiti varovalne in zdravilne predstave in misli, ki

⁶ Iz grške besede hypnos = spanje.

⁷ Iz latinske besede suggerere = podtekniti. Primeri podobno vršenje v prirodi: kukavica podtika svoja jajca drugim pticam.

rode zdrava čustva in pravo hotenje. Najprimernejši način zdravljenja pa je pri razsodnih in izobraženih nevrastenikih jasno in odkritosrčno prepričanje ali persuazija,⁸ ki rodi zanesljive in trajne uspehe. Z bolnikove strani je treba zaupanja in resnega izvrševanja zdravnikovih navodil, od zdravnikove strani pa sočutne potrpežljivosti in vztrajnosti.

Sklep.

Ta skromni oris naj bo zaključek razmotrivanju o splošnih vzrokih našemu bolehanju. Razborit bravec in probujena bravka sta bržkone zasledila v njem spoznanje, da je novodobna bolezen nevrastenija pravzaprav nekaj odpor naše duševnosti na novodobno pojmovanje o življenju in življenje samo, ki sta obrnjena v tvarnost in v grobi tvarnosti iščeta zadovoljitve. Tvarnost sama ne more utešiti duševnosti, odtod ta usodni razdor, ki se izraža kot nevrastenija. Nevrastenija pomenja tudi omajano ravnotežje v naši čutnosti, ko je živčna priprava izčrpana po prenapornem uporabljanju ali pokvarjena po zlorabljanju in zastrupljanju.

Upam in želim, da ne bo ta spis nikomur v škodo ali spotiko, pač pa da prinese marsikomu, ki trpi na živčni razrvanosti, nekaj vpogleda v bolezen in s tem zdravilne utehe. Naj dobe v njem naše matere in drugi vzgojitelji nekoliko pobude, kako ohraniti in utrditi zdravo živčno moč našemu naraščanju za resne življenjske naloge!

⁸ Iz latinske besede persuadere = pre-svetovati, pregovarjati.

V ameriškem pražozdu odkrito drevo, ki je bilo po mnenju veščakov že tedaj staro, ko je bil še Rim mlad. Meri v obsegu 29 čevljev (8.84 m).

Kačaki.

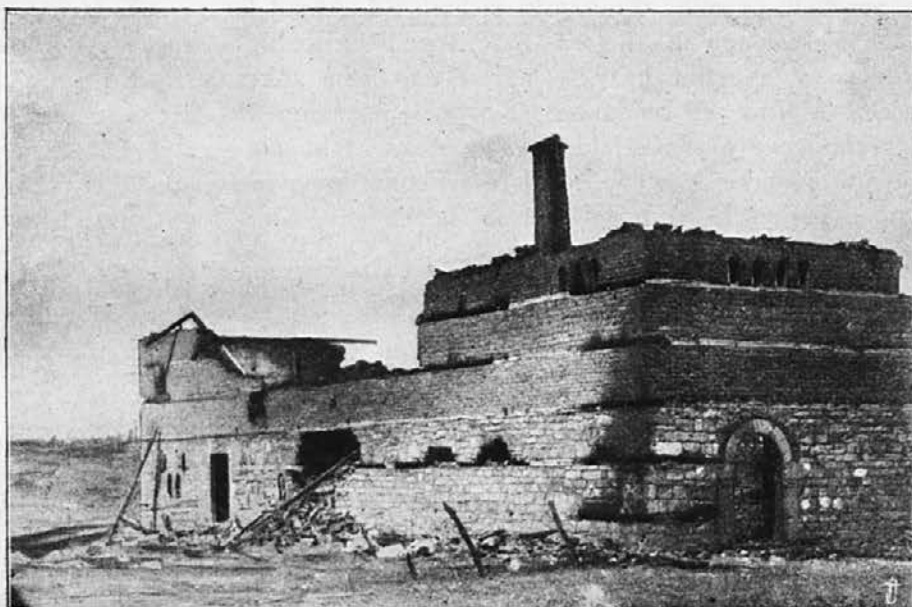
Dr. D.

Kačaki so napadli poštni avtomobil, vozeč iz Kosovske Mitrovice v Peč, ter odnesli približno dva milijona dinarjev, namenjenih za mesečno plačo državnim uradnikom v Peči. — Kačaki so napadli selo Veliko Dobrinje (na Kosovem polju), ubili enega moža in dve ženski, vas pa zažgali. — Kačaki so napadli han (gostilno) pri Prizrenu, kjer so orožniki obedovali, in vse orožnike pobili. — Kačaki so okrajnega glavarja v Djakovici (v Južni Srbiji) ponoči odpeljali v gore in zahtevajo od države odkupnine zanj 350.000 Din. — V noči med 14. in 15. julijem 1924 so orožniki ob cesti, ki pelje iz Mitrovice v Peč, obkolili utrjeno kulo (gradič) Azem-bega, vodje kačakov, in seli Žaž ter Ljubovce; v boju, ki se je vnel med kačaki in orožniki, in v strašnem medsebojnem klanju je bila kula Azem-bega porušena, do 300 kačakov ubitih; orožnikov je padlo 12, med temi 10 Slovencev in 2 muslimana ...

Take in enake novice čitamo v naših dnevnikih večkrat. O kačakih se govori povsod; popotniki, namenjeni v tiste kraje, se upravičeno bojé; za našo državo so kačaki velika nadloga in naša vlada stori

vse mogoče, da bi to nadlogo zatrla. Naše čitatelje pa gotovo zanima zvedeti, odkod so ti kačaki, zakaj ropajo in požigajo in kako da jim ni mogoče priti do živega.

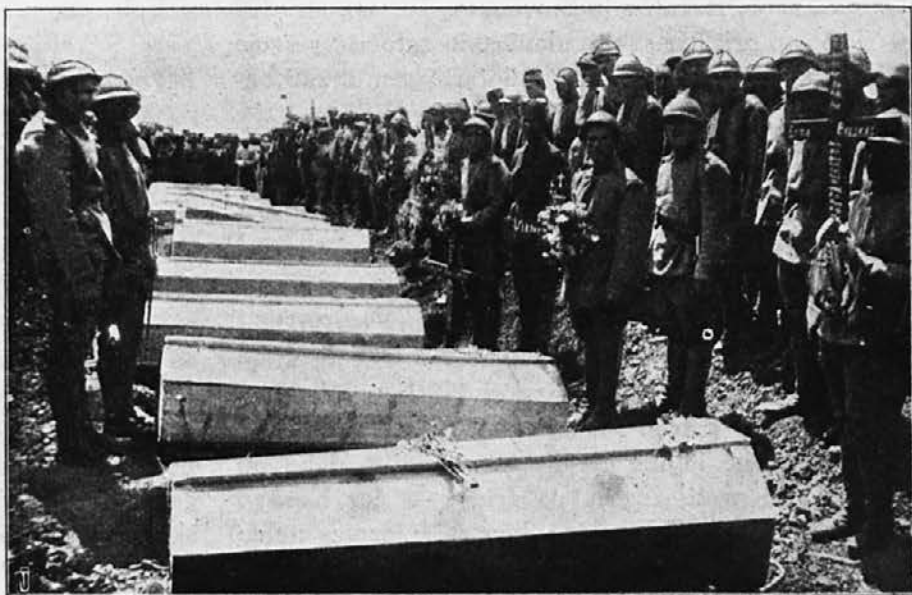
Najprej lahko čisto mirno rečemo, da kačaki niso nič novega na svetu: samo ime nam doslej ni bilo znano, stvar pa poznamo, menda odkar svet stoji. Kačaki so — po večini — roparji, kakor so bili pri nas rokovnjači po Gorenjskem ali hajduki po Dolenjskem in Belokranjskem (prim. L. Podlogarja spis »Roparji na slovenski zemlji« v »Mladiki« 1923 in 1924!) in so se po vojni spet pojavili (n. pr. Čaruga i. dr.). V Italiji so bili roparji (briganti) skozi cela stoletja prava

Porušena Azem Bejtanova »kula« (trdnjava) — 23 km od Mitrovice v Južni Srbiji.

Azem Bejtano, sloviti kačak, padel v boju 15. julija 1924.

12 krst z orožniki, večinoma Slovenci, ki so padli pri naskoku na Azem Bejtanovo kulo.

šiba za domačine in tujce, posebno v Abrucih in v Siciliji. Koliko so si prizadeli nekateri papeži, da bi to zalego zatrl! In tako so tudi po vsem Balkanu že od najstarejših časov roparji uganjali svojo drzno obrt. Da ne omenjam morskimi roparji, ki so švigali s svojimi ladjami po Sredozemskem morju in jih je bil Pompej l. 66 pr. Kr. ugnal, stari pisatelji pripovedujejo o Ilirih, ki so bili predniki današnjih Albancev, da ne obdelujejo zemlje, ampak žive od ropanja. Ko so v 14. in 15. stoletju Turki zasedli Balkan, se je roparstvo še podvojilo, zakaj tedaj so mnogi, bodisi Grki, Srbi ali Bolgari, ki so jim Turki storili krivico, zbežali v gore ter združeni v večje ali manjše čete napadali svoje zatiravce, Turke, v njih utrjenih kulah. Srbi in Bolgari so take svoje rojake imenovali *hajduke* in opevali njih čine v junaških pesmih, Grki pa so take svoje ljudi imenovali *klefte* in jih tudi opevali v narodnih pesmih. Francoski pisatelj Ed. About je l. 1856 v romanu »Kralj gorá« (izšel v podlistkih »Slovenca« v začetku l. 1924) popisal življenje takih grških *kleftov* ali *hajdukov*. Slovenci poznamo iz Gregorčičeve pesmi »Hajdukova oporoka« take plemenite hajduke, ki so se borili za svobodo domovine zoper Turke. Te vrste hajduki so spomladi na Gjurgjev danak, t. j. o sv. Juriju, kadar je »gora ozelelena«, odhajali v gore, v pozni jeseni pa so se vračali v svoja sela. —

V 19. stoletju so dobili še drugo ime: *komitaši* ali *četaši*. Tudi ti so se borili v prvi vrsti zoper Turke, časih pa tudi, če so bili Srbi, zoper Bolgare, in če Bolgari, zoper Srbe. V prvi vrsti jih je torej gnala v boje narodnost (nacionalnost); v drugi vrsti pa jih je vlekla v gore tudi romantika, t. j. tisti čar svobodnega, nevarnosti polnega življenja. Vse gore v Macedoniji (t. j. v današnji Južni Srbiji) so jih bile menda polne. In ko so l. 1908 Mladoturki Srbom in Bolgarom obetali svobodo, so četaši — kakor piše Melik, Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev, III. sn., str. 300 — slovesno prišli iz svojih planinskih zatočišč v svoje vasi in mesta. Seveda tudi Mladoturki niso držali besede in komitaši so se vrnili v gore.

In tako smo prišli do najnovejših časov. Ko je po končani svetovni vojni naša država dobila Južno Srbijo, so pa Turki šli v gore in začeli napadati Srbe, srbska sela, pred vsem pa vse, kar predstavlja državno oblast, uradnike in orožnike. In ti muslimanski napadavci so — kačaki. (Ime je najbrž turško.)

Kje so napadi kačakov najljutejši? Vzemi, dragi čitatelj, prvo številko (januarsko) lanske »Mladike« v roke ter odprj stran 36; tam imaš prav zanimiv popis Macedonije in nje zemljevid. Pojdi v duhu od Skoplja gori proti severu, pa prideš — čez Kosovo polje — v mestece Mitrovico, kjer se železnica neha. Če potuješ po cesti od Mitrovice po cesti proti zapadu, južno od reke Ibarja, vidiš na desni gore (Kopaonik), pred seboj v daljavi pa tudi gore, Črno goro;

pot te vodi po vijugah, dolinicah in klancih, nikjer ne vidiš drevesa, ampak samo pritlično hrastičevje. (Ko so l. 1389. Turki po bitki na Kosovem zasedli te kraje in začeli preganjati nove podložnike, Srbe, so posekali vse lepe gozdove, ki so tedaj še rastle ondi, da bi se »krščanska raja« ne mogla skrivati v njih.) Na več krajih zapaziš nizke hišice ob cesti — orožniške postaje, nekakšne »ravberkomande«, kakor so naši predniki v naših krajih imenovali postaje orožnikov za iztrebljevanje roparjev. Do 6 zvečer patrolirajo orožniki ob cesti; po 6 ne puste nikogar več dalje. Ko si prehodil 70 km, si v mestecu Peć. (Turki so ga zvali Ipek! Žal, da gre naš zemljevid baš do tja, a Peći nima več.) No, in ta okolica največ trpi od napadov kačakov. Seveda pa tudi od Peći doli proti jugu, do Prizrena, torej pod gorami, kjer se pričenja Albanija.

Katerega rodu pa so torej kačaki in zakaj so vprav v teh krajih najbolj ljuti?

Ko so Turki zasedli — kakor omenjeno — te kraje, so našli ondi samo srbsko, pravoslavno prebivalstvo, in tako je ostalo približno 300 let. Ko so pa proti koncu 17. veka Srbi začeli poslušati Avstrijo, naj se upro in ji (Avstriji) pomagajo v bojih zoper Turke, so se (Srbi) po ponesrečenih vstajah začeli trumoma izseljevati gori proti severu, v Banat. Tako je srbski patriarh Arsenij III. Černojević jeseni l. 1690 zapustil svojo rezidenco Peć in peljal več ko 100.000 Srbov gori v Avstrijo, v južno Ogrsko in Srem. Tako preseljevanje se je še ponovilo l. 1737 do 1739. V zapuščene kraje pa so pritiskali s svojih gorá doli, od zapada, Albanci (Arbanasi, kakor so jim rekli Srbi, Arnavti, kakor jim pravijo Turki, Škipetari, kakor se sami nazivljejo, od besede škip, ki je sorodna ital. cap-isco, torej taki, ki se med seboj razumejo). Albanci tvorijo sedaj večino prebivalstva v teh krajih od Peći doli do Prizrena. (Segajo pa Albanci še niže doli v Epir, da, prav do Aten.) Izvečine so muslimanske vere, nekaj jih je pravoslavnih in nekoliko tudi katoličanov. Nasproti Slovanu je stal Škipetar najrajši le — s puško v roki. Že kraljevič Marko se je bojeval z Arbanasi, n. pr. s slavnim Muso, kakor poje pesem, ki se pričenja: »Vino pije Musa Arbanasa...«

Škipetari so še zelo nekultiviran narod; pri njih edinih v vsej Evropi živi še krvna osveta (tudi pri katoličanih!) — dve tretjini moških pade radi krvne osvete. Umreti se Arbanas ne boji ne od puške ne od handžarja, boji se samo — vislic.

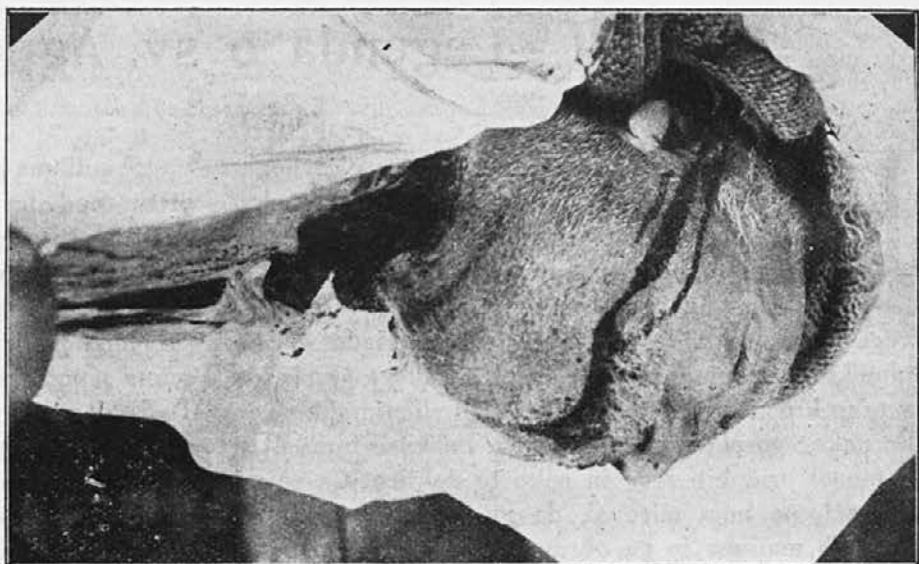
Kdo so torej kačaki? Voditelji so morda deloma pristni Turki, begi, ki so po l. 1918 izgubili svoj politični vpliv in po agrarni reformi tudi svoje veliko bogastvo, z njimi pa gredo tudi Arnavti, ki so muslimanske vere (pravoslavnih in katoličanov ni med kačaki). Vodi jih torej deloma politično in narodno sovraštvo, časih prirojena strast, živeti divje življenje, časih pa tudi lakota.

Ali je kaj upanja, da kačaštvo preneha? Odločnost vlade lahko mnogo stori. Grki n. pr. so to nadlego popolnoma zatrli. Ko so bili l. 1870 grški roparji nekaj popotnih Angležev na Maratonskem polju ubili, je grška vlada — na čelu je bil tedaj minister Trikupis — odločno posegla vmes in roparstvo na grških tleh popolnoma zatrla. »Dandanes je Grčija« — je pisal l. 1891 G. Meyer v dunajski Neuc Freie Presse — »edina dežela na jugu, v kateri povsod lahko potuješ sam, popolnoma brez skrbi.«

Kakšna sredstva se uporabljajo zoper kačake? Eno smo že omenili: zgodilo se je že, da so vojaki in orožniki kar celo selo zapalili, ne meneč se, ali so vsi prebivavci sokrivi ali ne. Drugo sredstvo je to, da Srbi cele noči stražijo okrog svojih sel, menjaje se. Ta budnost pomaga. Dobro sredstvo bo, če bo naša politična uprava pravična, nesebična.

Že stoletja živi prebivavstvo Južne Srbije v večnem strahu za golo življenje. Do l. 1912 so bili sužnji Turkov in Arnavtov; za najmanjšo reč je odletela glava, ne da bi se bilo mogoče kje pritožiti, iskati pravice. Pa tudi še zdaj po l. 1918 se nadaljuje ta igra, ta skrb za golo življenje. Ljudje še žive takorekoč med dvema nožema: če državni oblasti ne naznanijo bivališča kačakov, a se jim dokaže, da so vedeli, jih država najstrožje kaznuje; če pa ovadijo, se pa kačaki (ozir. komitaši) maščujejo nad njimi s smrtjo. Tako je res od nekdaj ta Vardarska dolina — dolina solz.

No, lansko poletje v zadnjih dnevih meseca avgusta je naša vlada še nekaj pokazala kačakom: V mestecu Peći — v obzidanem samostanu, ob vhodu v sotesko rečice Bistrice — so že od Dušanovih časov prebivali srbski patriarhi. Leta 1766 so Turki patriarhat ukinili. Sedaj, ko je država zopet dobila Dušanove meje, je bila ena prvih misli vlade, da obnovi starodavni patriarhat v Peći. To se je zgodilo dne 28. avgusta 1924. (Seveda pa odslej patriarh ne bo bival v Peći, ampak v Belgradu.) Kralj

Stevan Čuković iz Mitrovice, ena izmed množičnih žrtev Azem Bejtana.

Pobiti in ranjeni kačaki v vasi Žaž blizu Azem Bejtanove kule. V ozadju Arnavti-zaupniki in orožniki (med njimi mnogi Slovenci).

Aleksander s kraljico je prisostvoval slovesnosti. Podaril je patriarhu Dimitriju naprsni panagion (medaljon) v znak hvaležnosti za vse, kar je srbska duhovščina storila za ohranitev naroda. Slovesen je bil trenutek, ko je pri liturgiji patriarh molil za vse patriarhe pravoslavja: za carigradskega, antiohijskega, jeruzalemskega, aleksandrijskega, kijevskega... Še bolj slovesno pa je bilo, ko je po cerkveni slavnosti pred kraljem in kraljico defilirala naša vojska, pehota, topničarstvo, letalci... Kačaki po gorah okoli so lahko videli, da je njih napadanje brezuspešno in — nespametno.

Legenda o sv. Agnezi.

Ksaver Meško.

Pripovedovati vam hočem, o bratje, o življenju in trpljenju sv. Agneze, da spoznate, kaj premore nežno dekličje srce, v katerem ogenj ljubezni plamti.

Rimski plemenitaš Aquilinus, veren častilec pravega Boga, je videl čudežno lepoto mlade rimske plemkinje Leonine. Pa si je dejal: »Kakšna škoda, da v tako krasnem telesu biva duša, ki služi malikom in bo nekoč gorela v večnem ognju. Poskusil bom, bi si li mogel pridobiti srce in roko te deklice. Če se mi posreči, ne bom miroval, da nje srce odvrnem od lažnivih malikov in ga obrnem k večnemu Bogu ter rešim njeno dušo.«

Bila pa je Leonina deklica res po svojem imenu: mogočna, ponosna in samasvoja kakor levinja. Tako Aquilinu ni bilo lahko, priboriti si njeno naklonjenost. Se tudi ni lotil te naloge s samo posvetnimi sredstvi, z gizdalinskim vedenjem, priliznim govorjenjem in puhlim hvalisanjem njene lepote, s čimer so se borili za Leonino naklonjenost drugi mladi rimski plemiči; ampak v vročih molitvah je priporočal želje svojega srca Gospodu vsemogočnemu. In Vsemogočni, ki je vedel, da Aquilinus ne hrepeni po Leonini le iz mesene strasti, ampak da se mu smili njena neumrljiva, v blodnje poganstva zapletena duša, je naklonil srce ponosne mladenke navzlic še bogatejšim in imenitnejšim snubcem mlademu Aquilinu.

Toda prava težava se je začela šele sedaj: pridobiti Leonino pravemu Bogu. Dasi je bil Aquilin pobožen in goreč kristjan, je bil tudi moder in previden. Ni se siloma lotil izpreobrnjenja mlade žene. Zakaj rekel si je: »Z nepremišljeno naglico bi morda več pokvaril nego koristil. Leonina ni ženska, ki bi si dala kaj izsiliti.«

Kakor mimogrede je omenil kmalu po poroki mladi soprog junaštva spoznavalcev pravega Boga; kako drage volje da dajejo življenje za svojo vero in gredo pojoč v smrt.

»Ali se ti, o Aquiline, zanimaš za to vero?« ga je vprašala Leonina z vidnim začudenjem ter ga gledala napol dvomeče, napol sumljivo.

»Zakaj se ne bi? Vera ljubezni je. Tem ljubša bi mi morala biti zdaj, ko imam tebe, Leonina, ki te tako ljubim.«

»A to je vendar vera beračev in sužnjev,« je zaničljivo nasprotovala Leonina.

»Kako to, draga Leonina, ko pa so vendar tudi mnogi rimski imenitniki dali življenje zanjo?«

In Aquilinus ji je naštel lepo vrsto mučencev in mučenk iz najodličnejših rimskih hiš.

»Pa hočeš, naj bi ga dala tudi jaz? Ne maram. Mlada sem še, hočem še živeti.«

Aquilinus je spoznal, da Leoninina ura še ni prišla. Podvojil je molitve, delil miloščino še bogateje, postil se še ostreje. Tako se je boril za dušo ponosne poganke. In v srcu je bil prepričan: »Izprosil jo bom od Boga za Boga.«

Imel pa je Aquilinus med sužnjami deklico posebne lepote, pol otroka pol devico, Kloe po imenu. To je daroval na dan poroke Leonini: med vsemi sužnjami bi ji naj Kloe posebno stregla. Morda je na tihem snoval načrt: »Kloe je kristjanka, dobro bo vplivala njena bližina na Leonino.«

Sreča je bila, da je Gospod ranil srce Leonino z ljubeznijo do Aquilina. Tako mu njegovega govorjenja o novi veri ni zamerila, ampak je razmišljala o njegovih besedah in opazovala njegovo življenje. Zakaj to dobro je bilo v njenem ponosu kakor v ponosu vseh plemenitih duš, da jo je obvaroval površnosti in plitkosti; ker se je odvrčala od plehke vsakdanjosti, je več razmišljala, trudila se, da bi prodrla stvarjem v globino. Marsikaj se ji je zdelo v vedenju moževem in v njegovih navadah čudno, ker tega ni videla ne v hiši očetovi in ne pri drugi rimski mladini. Hvaležna pa je bila Aquilinu za njegovo zvestobo in vedno enako dobrotljivost in vedro milino. Pa si je dejala: »Če res veruje moj mož v tistega judovskega Jezusa, ne more biti ta vera tako napačna. Tako zvest mi je, tako enakomerno miren in skromen. In čutim, da ima z menoj mnogo potrpljenja.«

Še bolj čudna se ji je dozdevala Kloe, katero je zaradi njene krasote in izredne plemenitosti kmalu z vsem srcem vzljubila, česar pa ji v svojem ponosu ni posebno kazala. Opazovala jo je z bistrim očesom. Nekajkrat jo je zasačila, ko se je Kloe ni nadejala, na golih tleh klečečo, vso v molitev zamaknjeno.

Pa ji je nekega dne nenadoma dejala: »Kloe, ti si kristjanka.«

Deklica se je silno prestrašila. Prva njena misel je bila: »Me bo li gospa izdala sodniku?« — Po prvem strahu pa je padla Leonini k nogam in je priznala: »Sem, moja prejasna gospa. In pripravljena sem, vsak hip dati za Gospoda Jezusa svoje življenje.«

Zdaj se je čudila Leonina. V ljubezni se je sklonila k sužnji in jo dvignila.

»Vstani, Kloe. Ne boj se. Povedala mi boš kaj o tem svojem Jezusu.«

Kloe ji je zdaj čestokrat govorila o Gospodu križanem, Bogu milem in usmiljenem, pred katerim so vsi ljudje enaki, vsi njegovi otroci, tudi zadnji suženj.

A v ponosni plemkinji se je dvigal upor: »Kako naj verujem v Boga, ki je bil v hlevu rojen, ki je hodil po svetu kot berač in so ga pribili na sramotni les križa?«

Ko je nekoč Aquilinus spet obzirno napeljal pogovor na novo vero, je tudi njemu to povedala. Aquilinus pa nato: »Leonina, nihče napuhnenih ne more umeti tega, ponižnim je to povsem jasno. In glej, kako bi naj bil rešil človeštvo trpljenja, ako ne s trpljenjem?«

Leonina je premišljevala Aquilinove in vse besede Kloine, ki je govorila o svojem Jezusu pač, kakor je vedela in znala, bolj s srcem ko z razumom. In si je čestokrat dejala vsa vznemirjena: »Če je res ta Bog pravi, kako blodim v temi!«

Pa se je po letu zakonskega življenja začutila v svojem telesu blagoslovljeno. Postala je še nemirnejša. Razodela je sladko skrivnost nekega večera možu. Aquilinus je vzdihnil ves srečen: »Zahvalim te, Gospod Jezus. Prosim te, varuj mi mojo Leonino v teh težkih dneh.«

Tedaj mu je Leonina položila roke na rame, zapupno, kakor še ves čas od poroke sem ne. In ga je zaprosila: »Aquiline, moj soprog, razodeni zdaj tudi ti meni svojo skrivnost. Kaj ne, kristjan si, Aquiline?« — Zrla mu je pozorno naravnost v oči, da bi takoj opazila v očeh vsak njegov nemir in vsako zmedo, če bi ji hotel prikriti resnico. — »Sem,« je odgovoril Aquilinus preprosto in brez obotavljanja. In ko je Leonina molčala in se pogreznila v nekako premišljevanje, jo je prijel za drobno roko in ji toplo dejal: »Sem, Leonina, moja žena. In želim le še eno: da bi spoznala in čistila pravega Boga tudi ti in bi tudi dete, ki ga pod srcem nosiš, bilo deležno blagoslova svete vere.« Tedaj mu je Leonina naslonila glavo na ramo in vdano zaprosila: »Aquiline, moj mož, mnogo mi je pripovedovala o Gospodu Jezusu že Kloe. Prosim te, pouči me natančneje še ti.«

Ne le sam jo je poučeval Aquilinus, povedel jo je tudi k velikemu duhovniku krščanske srenje, da jo je poučeval še ta. In ko je Leonina ne le bolj in bolj spoznavala, ampak tudi doumevala veliko skrivnost ponižanja in ponižnosti Sinu božjega in se je že bližal čas njenega krsta, je rekla nekoč: »Aquiline, ali veš, zakaj Jagnje božje mene med svojimi izvoljenimi tako dolgo ni maralo? Ker sem bila tako neukročena in napuhnjena, prava leonina. A veš, kaj sem razmišljala v pretekli noči? Če mi Bog da srečno poroditi in bo otrok deklica, naj ji bo ime Agneza (jagnjece).«

Čez nekaj mesecev je Leonina porodila prelepo deklico.

»Agneza ji bodi ime,« sta določila oče in mati. In sta čutila oba, da hočeta s tem dati zadoščenje Bogu za poprejšnji uporni napuh Leoninin.

Deklica je rastla ob vzgoji in molitvi staršev in Kloini. Kmalu se je pokazal na njej vpliv vseh: plemenita dobrotnost očetova, neoklevajoča odločnost materina in globoka plamteča pobožnost Kloina.

Najsrečnejši prijateljski sta si bili s Kloo. Nista mogli biti druga brez druge. Pa je božala kdaj mala

Agneza Kloi lice in ji govorila: »Kako si lepa, moja Kloe.« — Kloe se je srečna smejala: »Če sem, moja Agneza, sem zato, ker sem nevestica Kristusova.« — »Saj sem tudi jaz nevestica Kristusova,« je vsa v ognju hitela Agneza, kakor bi se bala, da bo oropana velike sreče. — »Si, Agneza. Še pridnejša in boljša nego Kloe. Zato tudi lepša.«

In bili sta obe presrečni, ker obe prepolni ljubezni do Gospoda Jezusa. Najslajše veselje jima je bil pogovor o njem.

Tako je Agneza rastla in postajala od dne do dne lepša. Krasnejša je bila od belega dne. Še veli starci, ki jim je življenje pogasilo že ves ogenj srca in jim posušilo vse moči, so na cesti postajali, če je šla Agneza z očetom, materjo ali Kloo mimo, in so se čudili: »Kdo pa je ta nebeška deklica?«

Kaj čudo, če so, čim je Agneza prihajala v leta, ko so se mlade Rimljanke zaročale, vsi mladi Rimljani mislili nanjo, sanjarili o njej. Agneza pa, kakor da ni ničesar videla, ničesar vedela. Saj je že imela svojega ženina, ki ga je ljubila z vsem srcem in z vso dušo. Kako bi mogla ob njegovi lepoti videti še kje kako lepoto?

Med njimi, ki jim je ranila srce in jim vzela dušni mir Agnezina krasota, je bil tudi Fortunus, sin mestnega načelnika in sodnika Symphronia. Dočim se drugi plemiči še niso upali s svojimi ponudbami bližati Agnezi, ker se jim je zdela vendar še premlada in prenežna, je mislil Fortunus, napuhnjeno po časti in oblasti očetovi ter po ognju strasti zaslepljen, da se mu ne more ustavljati nobeno dekle, torej tudi Agneza ne. Pa jo je zasnubil. Na bogastvo in staro plemenitost svojega rodu se je skliceval in je mislil, da bo Agnezo s tem pridobil.

Tedaj šele je Agneza spoznala, da je njena lepota nevarna, in se je silno prestrašila. Odgovorila pa je takoj odločno: »O Fortune, Infortune (nesrečnik), ti dete smrti, nikar vendar ne misli name. Ko pa sem že zaročena drugemu, neumrljivemu; plemenitost njegovo je najstarejše, njegova krasota najčudovitejša, njegova ljubezen najslajša; v njegovem objemu bom večno devica. Tega, le tega ljubim, ljubim z neskončno ljubeznijo!«

Pa je lepi Fortunus venel kakor cvetka, ki ji več solnce ne sije. V skrbeh ga je povpraševal oče Symphronius dan na dan: »Sin moj, povej mi, kaj ti teži srce, kaj ti pije sok življenja?«

Pa mu je Fortunus naposled priznal: »Ne morem več živeti brez Agneze.«

Tedaj je mestni sodnik sam poprosil devico ljubezni in roke za svojega sina.

»Ne morem,« je vljudno, a odločno odbila Agneza.

Čudom se je čutil mogočni gospod, kako bi mogla kaka rimska deklica zavrniti roko njegovega sina. Pa je z zlati podkupil staro sužnjo v hiši Agnezinega očeta Aquilina, naj bi poizvedela, kaj bi bil vzrok tej

dekličini trmoglavosti. Kmalu mu je sužnja, na videz kristjanka, v srcu še poganka, naznanila: »Kaj se čudiš, mogočni gospod? Agneza je kristjanka. Kristjanske deklice so vse take.«

Symphronius se je začudil in ustrašil. Smilila se mu je Agneza, ker jo je imel rad kakor njegov sin. Pa jo je poklical in ji rekel: »Mlada si, Agneza. Tvoja mladost te opravičuje. Zavedli so te v krivo vero. A daruj sedaj neumrljivim bogovom, pa bodiva prijatelja.« — »Hvala ti, prejasni gospod,« je odgovorila Agneza, »za tvojo dobro voljo in tvoje prijateljstvo. Cenim ga. A dražje mi je prijateljstvo mojega Boga. Nikar ne pomiluj moje mladosti in ne moje nevednosti. Nisem zapeljana. Vem, v koga verujem: v živega, večnega Boga, vseмогоčnega sodnika živih in mrtvih.«

»Torej tvoj Bog, Agneza, je živ Bog? In naši mogočni bogovi — ali ti niso živi bogovi?«

»Niso. Mrtvo delo človeških rok so.«

Symphronia se je lotevala nejevolja.

»Hudo samosvoja deklica si, Agneza. Opominjam te še enkrat: prevarana si, Spreglej, zavedi se, imej usmiljenje sama s seboj in s svojo sladko mladostjo — daruj neumrljivim bogovom.«

»Nememu lesu in mrtvemu srebru ne morem darovati, prejasni gospod sodnik. Na mojo mladost pa se nikar ne oziraj. Tudi mladost zna trpeti. In naš Bog ne gleda na leta, ampak na srce. In jaz hočem svoje srce ohraniti zvesto in čisto svojemu nebeškemu ženinu.«

Zdaj sodnik ni mogel več krotiti svoje jeze.

»Bomo videli. V javno hišo te dam tirati. Tam bo tvoj ženin kmalu ob tvojo zvestobo in tvojo čistost.« Agneza je prebledela.

»Zdaj, Gospod Jezus, stoj svoji nevesti ob strani,« je molila v silni srčni stiski. Pa je takoj začutila v srcu sladko tolažbo in novo moč. In je odgovorila neustrašeno: »Ne bojim se tvojih groženj, mogočni gospod. Vseposod, tudi v hiši sramote, bo Gospod Jezus svojo nevesto varoval. Ako pa mi proti moji volji storite silo, bo to trpljenje moje zasluženje in moja slavo le pomnožilo.«

»Saj blazniš, dekle,« se je togotil sodnik. »V javno hišo z njo!« je razjarjen zapovedal stražnikom.

Pa so jo sirovi vojaki zgrabili in jo tirali v najbolj obiskano hišo greha in sramote.

Agneza pa je molila: »Gospod in ženin moj, Jezus, hujše od smrti mi je prisodil sodnik. A vem, tudi v tem najhujšem me ti ne boš zapustil.«

Privedli so jo v javno hišo, strgali med sirovim smehom in umazanim govorjenjem z nje vso obleko. V deviškem čaru je stala trinajstletna deklica med množico mož. Kar je Fortunus, ki je bil prišel z vojaki, v grešni strasti planil proti njej kakor krvoločna in lačna zver na dolgo zaželeni plen. V istem hipu je Agneza potresla z glavo, zlati lasje so se ji razsipali

okoli lilijskega telesa ter ga ovili kakor prečudežno lepa tunika. In žar je zablestel od Agnezinih las bolj plamteč od solčnih žarkov. Fortunus si je z obema rokama zakril oči, opotekel se v stran ter prestrašeno vzkriknil: »Oslepel sem!«

Strah se je polastil vojakov in vseh navzočih.

Fortunus pa je padel na kolena, dvignil roke proti devici ter prosil: »Oslepila si me najprej z vidnimi čari svojega telesa, o Agneza, da sem bil slep za ves svet razen za tebe. Zdaj si me še huje oslepila z nevidnimi čari, da ne vidim več ne sveta ne tebe. Usmili se me, o ti mogočna, vrni mi pogled.«

»Ne jaz, o nesrečni Fortune, moj ženin Gospod Jezus te je za kazen udaril s slepoto. Le on te more ozdraviti. Ozdravil te bo, če veruješ vanj.«

V velikem obupu je ječal nesrečni mladenič. Pa mu je na priprošnjo Agnezino posvetil v dušo žarek milosti in je vzkliknil: »Verujem, da je Agnezin Bog edini in pravi Bog. Le on mi more vrniti vid.«

In vsi navzoči so klicali in prosili: »Prosi zanj, o devica!«

Pa je deklica pristopila k njemu, se doteknila njegovih oči ter govorila: »Gospod Jezus te naj ozdravi, o Fortune. Vstani zdaj in hvali usmiljenje Gospodovo.«

Samega Symphronia je ta dogodek z njegovim ljubljanim edincem silno pretresel. Nameraval je Agnezo izpustiti iz ječe in jo poslati njenim staršem. Tedaj so se mu malikovalski duhovniki v svojem divjem srdi zoper vero Kristusovo ustavili in mu zagrozili: »Ako izpustiš to nevarno čarovnico, te zatožimo pri cesarju.«

Pa se je v srcu slabotni in le proti brezpravnim kristjanom odločni mož zbal in je razsodil: »Ker je rimska plemkinja Agneza zasramovala bogove našega božanskega cesarja, naj umre pod rabljevimi mečem.«

Zdaj je bila izpolnjena najsrčnejša želja Agnezina: »Ko bi bila vredna postati mučenica Gospodova!«

Velika množica se je zbrala v flavijskem gledišču januarskega dne, ki je bil določen za Agnezino smrt. In skoro vsi gledalci so začutili sočutje in usmiljenje z Agnezo, ko je stopila v areno, zaradi njene mladosti in čudežne krasote.

Smilila se je celo rablju, ki mu je bilo morjenje kristjanov vendar priljubljen opravke. Dvignil je meč, pa mu je roka omahnila. Zamaknjen je strmел v devico, ki je pokleknila na pesek, da bi še zadnjikrat priporočila in za veke izročila dušo nebeškemu ženinu.

Tedaj je tudi Agneza povsila sklenjene roke in je zastrmela v krvnika. In zdelo se je, da je vzdrhtela in se zelo vznemirila.

Kloi, ki se je bila tudi pomešala med gledalce, da bi videla zmago svoje mlade gospe in učenke, je od strahu zastalo srce. Vsa plašna je tiho molila: »Gospod Jezus, ne daj, da bi se zbala in ga prosila usmi-

ljenja.« In kakor bi mogla Agneza dolj na katasto slišati njene le v mislih šepetane besede, je prosila in bodrila: »O Agneza, ljubljena sestrice, ne pozabi, da si nevesta Kristusova.«

Kloe nanureč ni vedela, da je Agneza vztrepetala ob misli: »Ali mi bo prizanesel? Oropal me venca mučenstva?«

Zapelo je Kloi srce v radosti, ko je Agneza glasno izpregovorila: »Kaj se obotavljaš, dobri mož? Umori vendar telo, ki se zdi lepo očem, katerim prijetna biti nočem.«

Kakor iz sanj se je prebudil krvnik. Globoko je vzdihnil, zatisnil za hip oči, kakor bi hotel izbrisati iz njih sliko sladke deklice, pa je zamahnil. Kakor pade pod neusmiljenim udarcem cvet rože, je padla glava Agnezina.

»Hvala ti, sladki Gospod Jezus!« je molila Kloe, po krasnih licih pa so ji polzele biserne solze.

Med gledalci ni bilo slišati hrupnega veselja kakor sicer, kadar so morili kristjane. Molčali so, mnogi jokali.

Kar se je nenadoma oglasilo v zraku poltiho, čudežno sladko petje. In zadehtelo je po širnem gledišču kakor vonj najslajših rož, dasi je bilo sredi zime in dan bridko mrzel.

Silno čudili so se ljudje. Mnogi so govorili: »Resnično, Bog, ki daje taki nežnosti toliko moč, mora biti pravi Bog.« Zamišljeni so šli domov, mnogi s trdnim sklepom, da se bodo dali poučiti v veri Agnezini.

Prišli pa so zvečer oče Aquilinus, mati Leonina, Kloe in več Aquilinovih služabnikov. Odkupili so za

drag denar od čuvajev truplo mlade mučenice ter ga ponoči ponesli na Aquilinovo pristavo ob nomentanski cesti zunaj mesta. Tam so ga pokopali.

Dasi sta si Aquilinus in Leonina govorila, kakšna sreča je za njiju, da imata v nebesih mučenko, vendar sta se čutila zelo samotna in sta bridko žalovala po ljubljeni hčerki. Vsak večer sta šla v spremstvu Kloe in enega služabnika iz mesta in sta vso noč preklečala, premolila in prejokala na grobu svetnice.

Kar se jim čez teden dni prikaže Agneza v nebeški slavi in na njeni strani Jagnje božje in velika množica devic v dolgih belih oblačilih. In Agneza pravi: »Nikar ne žalujte po meni, dragi starši. Radujte se rajši z menoj, da sem pri svojem ženinu, ki sem ga v življenju tako ljubila.«

Tedaj je Kloe glasno zaprosila: »O draga sestra Agneza, izprosi mi pri božjem ženinu, da pridem tudi jaz k njemu. Glej, saj sem tudi jaz njegova nevesta in ga ljubim.«

Pa se je Agneza ljubeznivo nasmehnila in ji dejala: »Sem že prosila. Čez mesec dni prideš za menoj, sestra Kloe.«

Teden dni nato je Kloe izdal grški suženj, ki jo je zalezoval, pa ga je Kloe s studom odbijala. S svetim navdušenjem je dala pričevanja o svoji ljubezni do Gospoda Jezusa. Vrgli so jo v areni pred divje zveri. Hitro so raztrgali njeno lepo telo, ki je postalo s tem še lepše za večno vstajenje in združenje z nebeškim ženinom Gospodom Jezusom, h kateremu naj po priprošnji sv. Agneze, device in mučenice, pridemo tudi mi.

Umetnost koncem osemnajstega stoletja.

(Rokoko in klasicizem.)

Viktor Steska.

Kakor v Evropi sploh se je tudi pri nas v drugi polovici 18. veka mnogo izpremenilo. Cesarica Marija Terezija je začela presnavljati upravo svojih dežel. L. 1747 je osredotočila vso moč v osrednji vladi; mestni in deželni zastopi so izgubili skoro ves vpliv. Doslej tako mogočni deželni stanovi so morali politične in finančne stvari prepustiti državnim oblastvom, ki so poslovala po okrožnih uradih.

Kmalu je začela vlada tudi s cerkvenimi preuredbami, ki so jemale cerkvi veljavo pa tudi pogum za nove naprave. Vlada je zatrla mnogo samostanov in bratovščin, zavodov, ki so prav odlično podpirali umetnost.

Tudi obrtne zadruge (cehi) so prenehale v tej dobi, kar je bilo vsaj v začetku umetnosti na kvar.

Vojska je sledila vojski. Sedemletno vojsko je končal mir l. 1763. Kmalu pa je nastala vojska s Turki

(1788/9). Lavdon si je osvojil Belgrad in si pridobil nesmrtno ime tudi v narodni pesmi. Vojske pa so odvezele mnogo ljudi pridnemu delu; mlajšemu umetniškemu poganjku je nedostajalo vaje; ljudje so obubožali. L. 1770 se je drugim nezgodam pridružila še slaba letina in tej je sledila huda lakota. L. 1789 se je pričela francoska revolucija, ki je razburila ves svet. Njena dediščina so bile Napoleonove vojske, ki so tudi v naših pokrajinah za 20 let zadrževale mirni razvoj.

V tej dobi se je pa tudi duh časa nekoliko izpremenil. Na mesto umetnosti je stopila veda, ki je potegnila skoro vse duhove za seboj. Umetnosti je ostalo le malo prostora. Osrednja vlada je imela druge, hujše skrbi, zato pa ne časa in ne prilike, da bi povoljno pospeševala umetnost; krajevni zastopniki so bili brez vpliva, cerkvi so pa bile vezane roke. Kako

naj bi umetniki veselo ustvarjali nova dela, če jim je nedostajalo pobude in zaslужka?

Baročni dobi sta sledila pri nas dva nasprotujoča si sloga: rokoko in klasicizem, ob Napoleonovem času pa empir. V slikarstvu se v naših krajih te struje le malo razodevajo, tako je prehod iz baroka v poznejše sloge le malo viden. Še najbolj se čuti nova doba v izberi bolj lahkih barv in v visokih, vitkih figurah ter modernih oblačilih. Ozadje slikam je navadno rjavkasto; pogled v lepo naravo je bolj redek.

V tej dobi nekatere dobre moči niso našle kruha doma ter so se naselile v tujini, n. pr. Schütz, trije bratje Janše in Kavčič. V Ljubljani je deloval Janez Potočnik, kateremu se je pridružil Nemec Andrej Herrlein; v Kranju so se pridno gibali Layerji. Manjših moči je bilo poleg teh sicer še nekaj, pravih umetnikov pa je primanjkovalo. Resnica je: Inter arma silent Musae (ko orožje rožlja, Muze molče).

Janez Karel Schütz.

Janez Karel Schütz je bil rojen in krščen v Ljubljani 2. novembra 1745. Oče Josip je bil slikar; mati Marijana je bila hči znamenitega slikarja Franca Ilovška. Poročila se je s Schützem 5. avgusta 1743 pri Sv. Florijanu v Ljubljani. Janezu Karlu sta botrnila Janez Kracher in Marija, soproga slavnega slikarja Mencingerja. Karel (to ime je navadno rabil) je vstopil v dunajsko slikarsko akademijo 3. januarja 1764 in se učil vseh predpisanih predmetov: risanja, historične kompozicije, pokrajinskega slikarstva in bakrorezarstva. Potem se je vneto oprijel stavbarstva in posečal šolo, ki jo je vodil prof. Ferd. Hohenberg pl. Hetzendorf (1732—1790).

Ker je Karel hitro napredoval, je moral imeti že od doma dobro podlago, sicer ne bi bil mogel doseči take izurjenosti. Že l. 1768, torej štiri leta po vpisu v akademijo, je vrezal v baker štiri stavbinske predmete. Ta skupina nosi znak: Erfunden und graben (= gegraben) von Karl Schütz 1768. Morda je že prej izvršil a) štiri s številkami označene liste z arhitektoničnimi zasnovami in načrti z oznako: C. S. inv. et incise in V.; b) dva lista z arhitekturami in njihovimi merili. C. Schütz fec.

Odslej se je bavil z arhitekturo, čeprav ni zane-marjal tudi drugih strok, n. pr. risanja bibličnih predmetov in alegorij. L. 1778 se je dogovoril s Zieglerjem (roj. 1749 v Meiningenu na Saksonskem, umrl na Du-

naju 1812), da bosta izdajala skupno delo: najlepše razglednice Dunaja in njegove okolice. L. 1779 sta izdala štiri barvne liste, l. 1780 pa sta sklenila pogodbo s tvrdko Artania & Comp. za dvanajst novih razglednic. L. 1784 je sklenil Schütz sam nadaljnjo pogodbo za osem razglednic, l. 1787 pa je prodal tvrdki vse plošče in odtiske za 100 gld. L. 1789 je napravil dve novi razglednici.

Prva celotna izdaja tega dela je nosila naslov: Sammlung von 36 Ansichten der Residenzstadt Wien, von ihren Vorstädten und einigen umliegenden Orten, gezeichnet und gestochen von Karl Schütz, Mitglied der Academie der bildenden Künste, und von Johann Ziegler. Ta vrsta je imela najboljše odtiske. Ta zbirka se je prodajala do 1792. Število risb je pa polagoma rastlo. Založnik je privzel v zbirko tudi sedem razglednic Lovra Janše, eno bratov Schaffer itd. Bakrorezi pa niso ostali neizpremenjeni, ampak umetniki so jih večkrat predelali, le enajst jih je ostalo v prvi zasnovi. Drugi so doživeli po dve do osem premen, t. j. umetniki so del stafaže pozneje izbrusili in nadomestili z drugo, zlasti so staromodne noše zamenjali z modernejšimi. Zbirka je imela od 1792 do 1800 že 49 listov. Po l. 1800 je dala tvrdka zbirki naslov: Ansichten der Residenzstadt Wien itd. Imenujeta se samo še Schütz in Lovro Janša. Ziegler je izpuščen. Tu torej sta se našla dva naša rojaka pri skupnem delu.

Schütz pa ni samo risal, rezal v baker in napravljajal ujedke, ampak je slikal tudi svetopisemske prizore, alegorijske skupine, portrete, delal je tudi podobice za almanahe in modne table za časopise, risal je ornamente in vinjete. Glavna stroka mu je pa še vedno ostala arhitektura, ki se je v njej odlikoval nad vsemi svojimi sodobniki. Obvladal pa je tudi človeško postavo s čudovito spretnostjo ter nam zapustil prizore polne življenja in resnice, zajete iz tedanje družbe. Umrl je l. 1800.

Njegova dela še niso vsa znana. Največ njegovih del hrani Albertina, potem akademija likovnih umetnosti, bivša c. kr. dvorna knjižnica in zbirka dr. Haymanna na Dunaju.¹

(Dalje prihodnjič.)

¹ Dr. Jos. Mantuani v poročilu knjige: Wiener Strassenbilder im Zeitalter des Rokoko. Dr. Ignaz Schwarz. Wien, 1914, v Carnioli 1915, 140—145. — Singer: Allgemeines Künstler-Lexicon, IV., 231.

Vzdih.

Na okna naša dež prši
in v naši peči ne gori,
jesen se plazi pod meglami
in mi smo tako sami...

In jaz sem bled in ti si nem,
za druge kraje več ne vem
in božje solnce se ne zdrami:
o kaj bo, bratje, z nami!

Anton Žužek.

Ljudje od morja.

Magajna Bogomir.

Tito.

Mogočno cerkev svetega Antona ob tržaškem morskem kanalu je oblilo jutranje solnce. Ko sem prišel in pokleknil v notranjščini, sem zagledal revno žensko v temnem kotu pred seboj. Bil je eden tistih obrazov, ki jih srečuješ po ozkih, bregovitih ulicah Starega mesta. Tisočero gub je bilo na njem in oči so bile udrte, temne in globoke. Uprte so bile na oltar, beda in prošnje molitve so kričale iz njih.

»Sveti Anton, čudodelnik, če hočeš, lahko pomaš meni in sinu Titu, ki je nag, lačen in beden, najbednejši med mnogimi, ki lakoto in ponižanje trpe!«

Te besede, izgovorjene v laškem jeziku od te ženske, so imele tak čuden poudarek, da se mi je stisnilo srce. Gotovo je molila tudi prej. Videl sem ji na očeh in na premikajočih se ustnicah. Toda te besede je morala krikniti v silni boli, da so nezavestno privrele glasno izza ustnic. Ne vem, kako mi je bilo, a pogledal sem skoro očitajoče sliko na oltarju in dvom se je naselil vame. Obraz s slike pa mi je odgovoril; kot lahka misel mi je prišlo v dušo:

»Čemu pa ti stojiš in čakaš? Čemu stoje in čakajo drugi?«

Odšel sem iz cerkve. Ob kanalu se je gnetla velika množica. Slišal sem kričanje. Neka ženska ob stojnici z dežniki je bila najglasnejša med vsemi.

»Tu, tu notri je padel. Moj Bog, kaj takega!«

Dva mornarja sta stala na čolnu in iskala s kaveljni, privezanimi na vrvi, po dnu.

»Kaj je, kaj? Kdo je padel notri?« sem vprašal dečka, ki je imel kakih dvanajst let.

»Ne vem, gospod,« je odgovoril, strmeč neprestano v valove, »res ne vem.«

»Joj, dežnik, lep, nov dežnik, s svilenim obodom in slonokoščeno palico, vreden šestdeset lir in še več, mi je burja prevrgla v kanal. Joj, moj dežnik!«

Nasmejal sem se. Poznati je treba te ljudi.

»Deset lir dam tistemu, ki ga najde,« je kričala prodajalka naprej.

Deček je pristopil čisto k meni in na mah zbudil mojo pozornost. Oblečen je bil samo v kratke, večkrat zašite hlačice iz modrikastega platna. Opazil sem mnogo revnejše dece v Trstu, oblečene v poletju samo toliko. Po prsih in hrbtu je bil že skoraj popolnoma črne barve, ki jo je užgalo solnce na telo. Skoraj doli do ramen so se mu spuščali rumeni lasje, ki so po svoji lepi barvi sličili žarkom tam nad kupolo svetega Antona. Veter mu jih je pihal na čelo in čez velike oči, raz katere jih je zopet metal nazaj z lahkim sunkom glave.

»Deset lir,« je zamrmral otrok in se pognal na glavo v vodo.

Kljub vsej slikovitosti, ki jo pripisujejo temu kanalu, je bila voda blatna, zamazana, skoraj črna. Prazne steklenice in kosi pokvarjenih užitnih buč so plavali med šopi vsakovrstnih odpadkov po vodi. Mornarja na čolnih sta začela vpiti, da bosta že sama s kaveljni poiskala dežnik, a fant je že izginil pod površje. Priplaval pa je kmalu nazaj po sapo.

»Vse temno je notri,« je rekel, »preveč blatno je, ne vidi se prav nič. Tipati bom moral z rokami.«

Krog las se mu je že ovilo vlaknato blato in šop zelenih zamazanih alg mu je obdajal ramena.

Po dolgem iskanju je z najveselejšim obrazom privlekel dežnik na dan. Splezal je po zidu in ga izročil ženski. Svila res ni bila več dosti podobna svilii, a začudil sem se, ko se mu je ženska zahvalila z dobrodušnim nasmehom.

»Prosim, dajte deset lir, gospa!«

»Kaj, mali, kje pa naj vzamem deset lir?«

»Pa ste rekli, gospa!«

»Seveda sem rekla. Pa kak je dežnik, pogledj!«

»Pa dajte pet lir!«

Videl sem, da je le s silo zadrževal solze.

»Ne morem, mali!«

»Pa dve, gospa!«

»Tudi ne morem. Kaj si pa sploh naredil? Zastoni si se kopal, ne da bi ti bilo treba plačevati čoln za Digo.*«

»Dajte eno!«

»Na, ker si že tako siten!«

Pa ni mu dala lire, ampak dvajset stotink.

»Vidiš, pomarančo si boš lahko kupil.«

Gledal jo je nekaj časa osupel in ji zagnal nato s silo tistih dvajset stotink v tolsto lice. Ljudje so se začeli smejati, ženska pa kričati na vso moč. Zinerjala je dečka z vsemi mogočimi priimki in klicala stražo.

Odšel je proti morju. Stopil sem za njim.

»Počakaj! Kako ti je ime? Kam greš?«

»Tito mi je ime. Na pomol grem. Tam lovi stric z vilicami, uši.«

»Kaj lovi?«

»Niste iz Trsta, gospod?«

Pojasnil mi je stvar. »Uši« so najcenejše školjke, ki žive zrastle v kepe po pristaniških zidovih, v blatnih vodah, polnih odpadkov. Z dolgimi, na lesen drog nabitimi trni jih love in jedo kar sirove, seveda le najrevnejši, kajti gospoda jih ne kupuje.

»Imaš starše?«

* Kopališče na jezu zunaj tržaškega пристanišča.

»Oče mi je umrl. Mati živi, a ne more dobiti dela. Prej je šla čakati maše k Svetemu Antonu.«

»Ste zelo revni?«

»Samo školjke, ki jih stric nalovi, jemo že več dni. Tudi stric je brez dela. Stanujemo gori v Starem mestu na Rivah. Gospodinja se jezi, ker ne plačamo stanarine. Pa nas ne spodi, ker je dobra, čeprav sama težko živi in ker tudi drugi v hiši ne morejo plačevati stanovanja.«

»Lačen si! Pojdi, greva v gostilno!«

»Ne grem v gostilno. Umazan sem in se nisem še preoblekel!«

»Imaš še drugo obleko?«

Zmedel se je in ni odgovoril.

»Kako hodiš oblečen pozimi?«

»Ovijem si telo. Jadra so rezali in mi je dal gospodar en kos. Pozna me. Dober človek je.«

Kupil sem mu nekaj jedil. Hotel jih je nesti materi. Rekel sem mu, naj sam sne, da bom tudi materi pozneje nekoliko poslal. Zelo rad bi namreč spoznal njegovega strica, ki lovi školjke na pomolu. Povedal sem mu to željo in odšla sva k morju. Strica ni bilo več tam. Fant se je prestrašil.

»Nisem se zlagal, gospod! Preveč časa sem dežnik iskal pa je morda mislil stric, ki tudi za nas lovi, da me ne bo.«

Morje je žarelo v jutranji sinjini. Veter je stopal po valovih naprej in naprej do brezkončne daljave. Tudi oblaki, redki kot galebi nad vodo, so se vozili v nevidni burji, ki je morala razsajati visoko pod nebom, kajti zelo velika je bila njih hitrost in neredne njih križajoče se poti. Valovi so v lahnih grivah pljuskali ob zidovje. Mislil sem na kopališče, a bilo je prežgodaj in čolnarjev še ni bilo. Tudi k viharju se je nagibalo vreme, kajti tam daleč od Italije se je pomikala velika kopa oblakov, ki jih je burja potiskala nazaj. Kakor hitro bi ponehala, bi bil vihar.

»Rad bi se peljal na jez, pa čolnov ni,« sem rekel Titu.

»Saj je čoln. Tam zadaj je. Poznam gospodarja.«

»Pa pusti?«

»Ne pusti, a danes je odšel najbrže ribariti. Na današnji dan gre skoraj vedno ribariti. Ima več čolnov in pomočnike. Večkrat se peljemo z njegovim čolnom, če ga ni. Enkrat nas je dobil. Komaj smo mu ušli.«

»Ne, rajši ne grem s tem čolnom.«

Ni me poslušal. Kot galeb na valove je skočil z nasipa v čoln in ga potisnil nazaj k bregu. Stopil sem za njim. Čoln se je zazibal, Tito je veslal in pel sam pri sebi popevko, od katere sem si zapomnil le dve vrstici:

»Il mare nostro e come sangue,
e sempre vivo, sempre vivo...«

»Kakor kri je naše morje,
vedno živo, vedno živo...«

In nato je pel drugo:

»Ajaj, ajaj čolnič moj,
na otok zeleni!
Tam mi Bianca, sestrice,
sniva večni pokoj...«

Pripovedal mi je:

»Poglejte, gospod, meglico tam daleč nad vodo! Pride, je in izgine. Kot morska deklica je. Ko sem bil majhen, mi je pravila mama, da žive res dekleta v morju. Pridejo pa zapojejo in izvabijo človeka, da gre za njimi in se utopi. Takrat še nismo bivali v Trstu, ampak tam na oni strani blizu Tržiča, dokler nam ni umrl oče. Imel sem sestrico Bianco, lepa je bila in že velika, ne majhna kot jaz takrat, ampak kot sem sedaj. Najina sobica je bila nad morjem. Tam sva se tiščala, kadar je bil vihar. Tako je nekaj jokalo v tistih nočeh po valovih. Tudi smeh sva slišala včasih. Hud in rezek je bil, kot da se norčuje iz naju. Po celo noč nisva nič spala s sestrico Bianco.

Sedaj pa poslušajte, gospod! Neko noč se zbudim. Bianca je namreč zakričala v sanjah. Tudi ona se je zbudila. Pravila mi je, da je videla morsko dekle, ki jo je klicalo, naj gre za njo. Šla je za dekletom, vedno globlje v morje je šla. Ko ji je voda segala že čez ramena, tedaj, čujte, skoči morska deklica nazaj, prime Bianco za čelo in jo potisne pod vodo.

Nisva mogla več zaspati. Stopila sva k oknu in zrla na morje. Vse je bilo tiho. Voda pred nama je bila popolnoma mirna, zvezde in mesec so odsevali v njej. Gledala sva dolgo, dolgo. Tedaj sva videla, kako se je žareč ogenj opotekel po morju. Sestra je rekla, da se je utrnila zvezda in da je bilo videti njen odsev. Pa poslušajte, prav ko je to izgovorila, se je nekdo zasmel z dolgim in strašnim, tenkim smehom. Zbal sem se in začel jokati. Tolažila me je, češ, da je bil samo galeb; a ni bil galeb, kajti videl sem, da se je tresla tudi ona.

Drugi dan je utonila v morju.

Vsa je bila ovita z algami, ko smo jo potegnili na breg. Na čelu je imela več ran, kakor da ji je kdo zasadil nohte vanj. Gledala je prav tako kot prejšnjo noč, ko sva zaslišala smeh.«

Nad čolnom je švignil galeb in obsedel na valovih, ki so postajali večji in večji in eden je pljusnil v čoln.

»Bojim se, da Vas ne bom mogel pripeljati na jez. Preveč viharo postaja.«

»Pa kreniva nazaj!«

Obrnila sva čoln. Od pomola je prihajalo kričanje do naju. »... Ha ru... ba... tooo la bar... chet...« Tito se je prestrašil.

»Gospodar je. Kriči, da sem ukradel čoln.«

Veslala sva nazaj. Tepsti me bo hotel, a bom ušel. Vi pa recite, da ste tujec in da ste se hoteli peljati v kopališče!«

Mnogo ljudi je bilo na bregu. Ko sva stopila venkaj, je vpil gospodar kazaje na fanta. Tudi stražnika sem zapazil.

Gospodar je prijel Tita in ga močno udaril s pestjo čez usta, da se mu je ulila kri. Pristopil sem,

da mu ga iztrgam, toda Tito ga je že ugriznil za roko in izginil. Naenkrat ga ni bilo več nikjer. Gospodar je preklinjal, ljudje se smejali. Iskal sem Tita še dolgo po obrežju, a ni ga bilo več, kot one meglice ne, ki je izginila tam daleč na obzorju v nastajajočem viharju.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenski možje.

Piše Avg. Pirjevec.

Valentin Vodnik.

Valentin Vodnik se je rodil dne 3. februarja 1758 v Gornji Šiški pri Ljubljani »pri Zibertu« na Jami iz zdrave kmečke rodbine: »večji del Vodnikov je pozno starost doživelo« in ded njegov, ki je umrl 85 let star, »je rad delal in vino pil«. »Deset let star«, pripoveduje Vodnik, »popustim igre, luže in drsanje na jamenskih mlakah, grem voljan v šolo, ker so mi obljubili, da znam nehati, kadar hočem, ako mi uk ne pojde od rok. Pisati in branje me je učil šolmaster Kolenec 1767; za prvo šolo stric Marcel Vodnik v Novem mestu 1768 in 1769. Od 1770 do 1775 poslušam pri jezuitih v Ljubljani šest latinskih šol. Tega leta me ženejo muhe v kloster k frančiškanom, slišim visoke šole, berem novo mašo, se z obljubami zavežem, ali 1784 me ljubljanski škof Herberstein ven pošlje duše past.« Pastiroval je Vodnik v Sori, na Bledu, v Ribnici in na Gorjušah nad Bohinjem. 1796. leta je prišel k Sv. Jakobu v Ljubljano in postal dve leti pozneje profesor ljubljanske gimnazije.

Leta 1809 so Francozi tretjič zasedli Ljubljano. Združili so Kranjsko z Goriško in Trstom, Gornjo Koroško z zapadnim delom Tirolske ter Istro, Hrvaško do Drave in Dalmacijo v francoski provinci Iliriji. Uredili so šolstvo, vpeljali slovenščino v šole in Vodnik je postal ravnatelj gimnazije, ki je bila skržena na tri razrede, nadzornik začetnih šol in voditelj roko-delske šole. A že l. 1813 so zapustili Francozi Ljubljano, v slovenskih pokrajinah je zopet zavlada Avstrija in dunajska vlada je Vodnika upokojila radi navdušenja, ki ga je kazal za Francoze. Odslej je le včasih še poučeval kot pomožni učitelj in prevajal uradne ukaze, razglase in zakone. 8. januarja 1819. leta ga je zadel mrtvoud. Pokopali so ga v Ljubljani pri Sv. Krištofu zraven prijatelja in drugega Zoiso-vega ljubljenca Linharta.

1773. leta se je seznanil Vodnik z Markom Pohlinom, ki je petnajstletnega Valentina »kranjsko pisati učil« in mu bil prvi učitelj v pesništvu. V »Pisnicah«, prvi slovenski pesniški zbirki, je objavil Vodnik svoje prvence, o katerih je pozneje sodil, da je

samo pesem o zadovoljnem Kranjcu »komaj en malo branja vredna«. Ko so prenehale »Pisnice«, je nastal tudi v Vodnikovem literarnem delu dolg odmor. K novemu delu ga je pozval Zois, čigar načrti so se rodili iz spoznanja, »da vsi slovensko pisani poskusi — izvzemši prevoda biblije — še niso bistveno pripomogli k izobrazbi kmečkega ljudstva«, treba je bilo torej sistematičnega dela na vseh po-

Lesorez Miha Maleša.

Valentin Vodnik.

ljih slovenske književnosti. A kako in s čim pričeti, da bo delo rodilo uspeh, da ne bo ostalo ljudstvu le tuja in nepotrebna navlaka? Bistroumni Zois je kmalu našel pravo pot: pratika, ki je bila v rokah vsakega kmeta, ki zna brati, naj polagoma zbudi veselje za branje in zanimanje za širši svet. Tako je prišla na dan Vodnikova »Velika pratika«, ki je izšla trikrat (1795—1797) in dala našemu ljudstvu najpotrebnejši pouk v zemljepisju, gospodar-

stvu, vremenoznanstvu in računstvu. Nudila je tudi zabavo, Vodnik je objavil nekaj pesmi, ugank, mesečne napise in kratke prigodbe. Velika pratika je bila ljudem predraga, založnik Eger je ni hotel ali ni mogel več dalje izdajati. Prihodnja leta jo je nadomeščala mala pratika v žepni obliki, s slično, a zelo skrženo vsebino.

Vodniku gre tudi zasluga, da nam je dal prvi slovenski časnik, to so »Ljubljanske Novice«, ki jih je urejeval in sam pisal od leta 1797 do 1799. Z njimi se je pričelo stremenje, osvojiti slovenščini tudi urade — saj časniki one dobe so prinašali predvsem službena poročila in naredbe —, osamosvojiti Slovence, dati jim ono potrebno znanje, ki so ga rabili pri vseh javnih poslih. Prinašale so tudi poročila iz tujih krajev, o raznih iznajdbah, zdravniške vesti in drugo. Vmes je izhajal v odlomkih Vodnikov poučen spis: »Povedanje od slovenskega jezika«, ki je razpravljal o slovenski zgodovini in književnosti, pač dosti važen, ker je bilo s tem utemeljeno stremenje, da se nadaljuje delo prednikov, važen tudi za zbujanje narodne zavesti.

Istočasno je napisal Vodnik slovenskim gospodinjam »Kuharske bukve« (1799) in sodeloval tudi pri drugih drobnejših knjižicah, ki jih je izdal založnik Eger. Kjer je bilo treba spretnih roke, dobrega poznavalca slovenskega jezika, tam se je javil Vodnik. Leta 1818 je še prevedel Matošekovo »Babištvo«.

Med tem časom je dozoreval Vodnik tudi kot pesnik. Sledeč Zoisovim navodilom in njegovi zahtevi »vse, kar pride iz vašega peresa, mora biti pisano v ljudskem tonu in za ljudstvo«, se je kmalu otrešel Pohlinovega vpliva in postal ljudski pesnik. Ustvaril nam je posvetno pesništvo, a to ni bila tuja rastlina, presajena na slovensko zemljo, ne, iz slovenske zemlje je pogrnala svoje kali. Ker je živel dolgo vrsto let med kmeti, prisluškoval narodni govorici in narodni pesmi, opazoval slovenskega delavca doma, na polju in v plavžih, mu tudi ljudsko čuvstvanje ni moglo biti tuje.

Vodnikove pesmi ogreva ljubezen do slovenskega naroda, do slovenske zemlje, do vsega, kar je s slovenstvom v zvezi, do vsega, kar je obetalo slovenstvu razvoj in razmah. Iz tega vidika lahko razumemo, da je po naročilu prevedel nemške Collinove »Brambovske pesmi«, ki so prežete avstrijskega duha, da je zapel kmalu nato Napoleonu veliko odo »Ilirijo oživljeno«, ko so Francozi združili slovenske pokrajine v Ilirijo in dovolili slovenščini dostop v šolo — in da je par let pozneje zapel

Habsburžanom »Ilirijo zveličano«! Ko so se zrušili vsi upi na slovensko Ilirijo, je moralo stopiti vprašanje osebne in narodne samoobrambe zopet v ospredje.

Pesnik Vodnik je šel pravo pot: posvetno pesništvo je bilo treba šele ustvarjati, a ne po tujih vzorcih, kakor so skušali sotrudniki »Pisanic«, temveč iz lastne zemlje. Radi tega čitamo Vodnikove pesmi še danes z istim užitkom in z istim spoštovanjem, kakor jih je čital Zoisov krog: Zadovoljni Kranjc, Na moje rojake, Vršac, Moj spominek in druge. Nekaj posebnega so Vodnikovi napisi za mesece — še danes jih najdemo v raznih pratikah — in voščila za novo leto, vse prežeto z zdravim humorjem. In da ne pozabimo naše prve politične satire: Vodnikova pravljica »Nemški in kranjski konj«.

V dobi Napoleonove Ilirije je imel Vodnik obilo novega dela, slovenščina je dobila dostop v ljudske šole in gimnazije, a manjkalo je šolskih knjig. Tedaj je dobil nalog, naj jih napiše. V predilirski dobi je zadoščala našim šolskim potrebam za spoznavanje domačega sveta Vodnikova nemško pisana »Zgodovina Kranjske, Trsta in Goriške« (1809), v ilirski dobi pa je napisal Vodnik v dobrem letu pet šolskih knjig, med njimi je bila tudi prva slovensko pisana slovnica slovenskega jezika: »Pismenost ali gramatika za prve šole« (1811), ki je imela na čelu pesem »Ilirija oživljena«. S to knjigo se je proslavil Vodnik tudi kot slovničar — s slovniškimi vprašanji se je bavil vse življenje — slovarja pa, za katerega je zbiral več let, ni mogel izdati.

Na polju posvetne književnosti je Vodnik oral ledino. Pravilno bomo cenili njegovo delo, če pomislimo, da slovenskih posvetnih knjig do tedaj še skoro imeli nismo. Saj je bilo treba književni jezik šele ustvarjati, šele iskati izraze med narodom:

»Mi moramo slovenske besede poiskati sem ter tje po deželi raztresene in na to vižo skup nabrati čisto slovenščino...«, piše Vodnik. »Skušnja uči, da ni lahko stvari najti, katera bi se v enem ali vsaj drugem kotu prav po slovensko ne imenovala...« »Kranjski jezik je sam na sebi bogat, le ljudje so revni na besedah, zato ker premalo spomina imajo na to, kar jih je mati učila...« Pravi vir slovenskega jezika mu je bil govor »kakor ga Kranjci po deželi govore, kadar še niso spačeni od nemščine«.

Na teh temeljnih spoznanjih, ki jih je deloma učil že Popovič, za njim Zois, Vodnik in Kopitar ter jih prevzel 1858. leta Levstik, smo si Slovenci polagoma zgradili književnost in kulturo, ki sta nas obvarovali pred močnejšimi tujimi narodi.

PISANO POLJE

Po okrogli zemlji.

ZR III v Ameriki.

Leta 1492 je trajala pot v Ameriko 70 dni, leta 1924 pa 70 ur!

Isti dan, 12. oktobra, ko je stopil pred dobrimi 432 leti Krištof Kolumb na ameriška tla, je zapustil zrakoplov ZR III svojo lopo v Friedrichshafenu ob Bodenskem jezeru, se dvignil v zrak in odletel preko Francije proti svojemu cilju, proti Ameriki. Letel je do otočja Azorov in hotel od tam naravnost v Ameriko, a slabo vreme ga je prisililo, da je napravil ovinek čez Novo Foundlandijo in se od tam obrnil spet bolj proti jugu. Pristal je v zrakoplovni lopi v Lakehurstu pri New Yorku, 15. oktobra popoldne. Če računimo k vožnji kroženje nad mesti v znak pozdrava, priprave za vhod v lopo itd., je porabil za vožnjo natančno 81 ur; brez tega pa samo dobrih 70 ur, torej toliko ur, kolikor je porabil Kolumb dni. Poprečno je vozil na uro okoli 115 kilometrov, prevozil je brez prestanka skoraj 9400 km — 10.000 km je razdalja od ekvatorja do tečaja — in še mu je ostalo kuriva za kakih 3000 km.

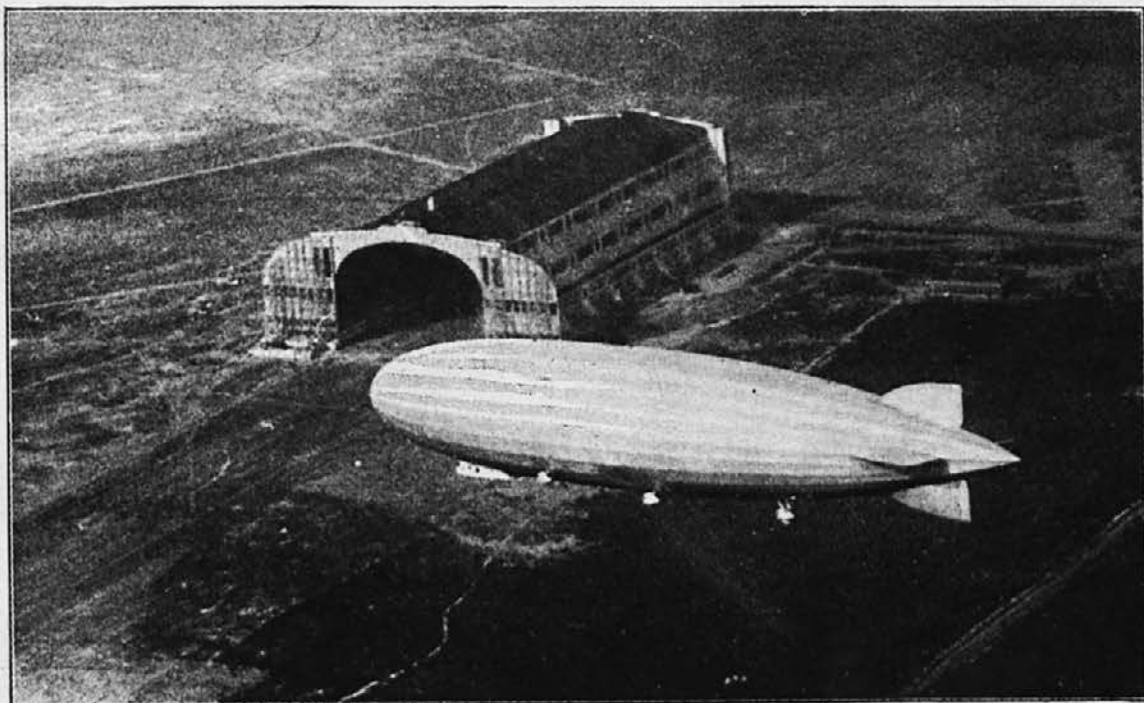
Zrakoplov ZR III je dolg 200 metrov, od tal gondole do najvišje točke meri 31 m, največja širina je 27,64 m. Gondole se imenujejo tisti vagončki, ki jih vidimo obešene spodaj. V manjših petih so nastanjeni motorji, ki ženejo zračno ladjo naprej, velika gondola spredaj je pa namenjena za voditelje ladje, moštvo in popotnike. Kapitan ima svojo kabino, opremljeno z vsem potrebnim, in moštvo ugodne prostore, prostor za potnike je pa tako udobno ure-

jen, kakor so najmodernejši železniški vozovi. Široki sedeži se dajo ponoči spremeniti v postelje, velika okna iz posebne tvarine ti nudijo razgled na vse strani; v vagonu je umivalnica, jedilnica itd. Povsod je seveda tudi radio, brezžični brzojav. Kuhajo vse na elektriko. Morske bolezni kakor na morskih ladjah na zrakoplovih ni, ziblješ se v neskončnost brez vsakega neprijetnega občutka.

Velika ladja je napravljena iz aluminija in aluminijevih zmesi; lestve, ki vodijo gor, so tudi iz aluminija. V velikem zrakoplovu je štirinajst majhnih celic, tako da ostane zrakoplov še zmeraj v zraku, čeprav se ta ali ona celica pokvari. Vse te celice vsebujejo za 70.000 kubičnih metrov plina, vodenca; to je toliko, da bi navadna cestna svetiljka gorela lahko neprestano 160 let. Normalna hitrost je bila preračunjena na 110 km in se zviša lahko na 130. Med vožnjo je pa prišla tudi na 180 in 200 km; zelo je odvisna od vetra, če je nasproten ali pa če piha v isti smeri, kakor leti zrakoplov. Motorjev je, kakor rečeno, pet,

vsak ima 400 konjskih sil, skupaj torej 2000, zavrti se pa motor 1400 krat na minuto. Posadka je štela 27 mož, zraven so prišli še štirje člani ameriške komisije, skupaj torej 31. Vzeli so s seboj 32 tón (à 1000 kg) bencina, poltretjo tono olja, ogromno težo pošte itd.

Rekli smo: štirje člani ameriške komisije. Zrakoplov je zgradila namreč Nemčija za Ameriko in so bili zato pri vožnji navzoči tudi Američani. Po mirovni pogodbi v Versaillesu (Versàju) Nemčija ne sme graditi takih zračnih ladij zase; dovolili so ji samo gradbo štirih ladij za druge države. Zadnja je šla v Ameriko na račun vojne odškodnine. Kaj bo sedaj z napravami v Friedrichshafenu, še ne vemo. Nemci bi jih seveda radi obdržali doma, Francozi jim pa ne pustijo, češ, da bi gradila Nemčija v njih napadalne zračne ladje, kakor jih je v vojski. Nekateri pravijo, da bo prodala Nemčija vse skupaj Ameriki, drugi govorijo o Španski itd. Voditelj naprav in tudi vožnje v Ameriko je dr. Eckener, zgradil je pa zrakoplov dr. Arnstein.

Zrakoplov, ki je priplul iz Evrope, poizkuša priti v lopo.

Kdor ima zemljevid, naj si ogleda zanimivo pot: Odhod iz Friedrichshafena v nedeljo 12. oktobra zjutraj pet minut čez pol sedmih, smer Basel—Lyon—Bordeaux, nato čez Biskajski zaliv do najsevernejše španske točke, kamor je prispel ZR III ob pol desetih zvečer. Dne 13. oktobra zjutraj ob pol štirih se je pomikal že od otočja Azorov naprej proti zahodu. (Čas, ki ga tu navajamo, je naš srednjeevropski čas. Moramo tako, da laže računamo. Amerika ima drugi čas kakor mi; in če bomo povedali, kdaj je prišel zrakoplov tja, bomo mislili le na naš čas.) Do Azorov je preletel ZR III 3400 km, t. j. skoraj polovico poti, če bi bil letel ves čas naravnost. Prihajajoči vihar ga je prisilil k ovinku proti otočju Bermuda, a se je v noči od ponedeljka na torek, od 13. na 14. oktobra, vrnil nazaj na prvo črto. V torek je plaval ves čas v smeri proti zahodu, toda vetrovi od spredaj so mu zmanjšali hitrost, včasih na 40 km. Nadaljnjo pot so mu ukazovali dež, megla in hud veter od jugovzhoda. Obrnil se je proti severozahodu, proti Novi Foundlandiji (Found, izgov. Favnd, je nemška beseda finden = najti, odkriti). Vreme je bilo sedaj ugodno, hitrost 130 km na uro. Ob pol enajstih zvečer je priplaval do južne novofundlandske točke; drugo jutro, v sredo 15. oktobra, je bil ob šestih že nad južno točko Nove Škotske, ob 9.20 pa nad ameriško celino, severno od Bostona. Ob pol dveh je plaval nad New Yorkom, po tretji uri je pristal v Lakehurstu. Sprejem v Bostonu, New Yorku in drugih mestih je bil nepopisen; na najvišjih nebotičnikih so se grmadile množice in veličastno zračno ptico burno pozdravljale. Moštvo je pa

metalo pozdravne listke iz zrakoplova. Dr. Eckenerja in tovariše je sprejel predsednik ameriških držav Coolidge sam, govoril je o prijateljstvu med Ameriko in Nemčijo in o novem času svetovnega prometa. Zrakoplovu so dali novo ime Los Angeles. Tako se imenuje veliko ameriško mesto ob Tihem oceanu; ime samo pa pomeni „angeli“, ker so angeli oznanjevali mir ljudem na zemlji. Tako oznanilo naj bi bil prinesel novi zrakoplov. (Angeles izgovori ali po špansko anheles ali pa po angleško ejndžiliz; vselej je naglas na prvem zlogu.)

Podati moramo še par pojasnil o kraticah ZR III itd. Vodljive zrakoplove te vrste, kakor jih imamo sedaj, je začel graditi nemški grof Zeppelin in se zato imenujejo Zeppelin. Dne 5. julija 1899 je prvi Zeppelinov zrakoplov splaval v zrak in se obdržal v njem par minut. Imenujemo ga LZ 1 (L = Luftschiff = zračna ladja, Z = Zeppelin). Zrakoplov, ki je letel od 12. do 15. oktobra 1924 v Ameriko, ima poleg ZR III tudi nemško označbo LZ 126. To se pravi, da je 126. nemška zračna ladja. Kje so pa druge, od LZ 1 do LZ 126? Do svetovne vojske je zgradil Zeppelin 25 zrakoplovov; 14 jih že ob začetku vojske ni bilo več, 11 jih je šlo v vojsko. Med vojsko so jih zgradili 87, po vojski pa 4, skupaj 116. Grof je med vojsko umrl. Deset gradbenih števil ni, so bile v načrtu, pa jih niso izvršili. Večina vojnih gradb je bilo uničenih v vojni. Številko LZ 114 je imela znana za Francijo zgrajena zračna ladja „Dixmuid“, ki se je po krasnih začetnih uspehih koncem leta 1923 v Sredozemskem morju ponesrečila. Sedaj bolj običajna označba kakor LZ 126 je pa ZR III. Američani

so imeli namreč pred prihodom nove ladje že sami dve zračni ladji, zgrajeni po Zeppelinovem sistemu. Imenovali so ju ZR I in ZR II. R je okrajšana angleška beseda rigid (izgovori ridžid, z naglasom na prvem i); to pomeni trd, nepregiben, ker je zračna ladja v nasprotju z gibljivim aeroplanom glede posameznih delov nepregibna in se giblje le kot celota. Zato pravijo Nemci zrakoplovom tudi Starrluftschiff; s'arr je isto kakor rigid. Angleži in Američani pravijo vsaki zračni ladji Rigid, pri čemer je pridevnik rigid postal kar samostalni. Prvotno je bilo rigid ship (šip = Schiff = ladja), potem so pa ship izpustili. Tako beremo tudi o angleški R 34, ki je že leta 1919 preplavala Atlantski ocean. LZ 126 je torej isto kakor ZR III. Napolnjen je bil ZR III, kakor smo rekli, z vodenjem. V Lakehurstu so ga izpraznili in ga napolnili s plinom helijem, ki je negorljiv in nudi zato veliko večjo varnost. Do letos so ta plin proizvajali samo v Zedinjenih državah, sedaj ga pa proizvajajo tudi že v Kanadi in drugod. Ne vemo še, za kaj bodo ZR III porabili. Pravijo, da za vožnjo od Lakehursta do Paname ali pa za poštno ladjo v Evropo.

Razumljivo je, da je srečno uspeli polet v Ameriko oživil vse polno že pokopanih načrtov. Zlasti Španci in Angleži so zelo živahni. Španci hočejo otvoriti od Seville reden zračni promet v Južno Ameriko, najprvo v Buenos Aires, glavno mesto republike Argentine. Herrera, voditelj španskega zrakoplovstva, pravi, da bodo zgradili najprvo štiri zračne velikane, vsak bo imel vsebine 130.000 kubičnih metrov, bo torej skoraj še enkrat bolj prostoren kakor ZR III. Dr. Eckener pravi, da se bo zračni promet s Zeppelini prav gotovo izplačal; sedanja vožnja je bila samo poskusna vožnja in ni več daleč čas, ko se bo vršil promet po zrakoplovih od celine do celine, prav tako, kakor se vrši aeroplanski promet že danes od dežele do dežele. V Severni Ameriki obratuje na primer v smeri od vzhoda do zahoda zdaj že vsa brzovozna pošta z aeroplani. Angleži pa hočejo z zrakoplovi letati v Egipt in Južno Afriko, v Indijo in Avstralijo in povsod tja, kjer imajo svoje kolonije. Sedaj gradijo zračno ladjo, ki bo zaenkrat največja na svetu. Bo iz jekla, torej nekaj novega. Imela bo sedem motorjev, vsak 600 konjskih sil, skupaj 4200 (španske $9 \times 400 = 3600$). Dolga bo 250 m, visoka 42 m, letela bo s poprečno hitrostjo 112 km na uro.

Gneča pred največjim čolničem zrakoplova, ki je prispel v Ameriko

Teža bo znašala 155 ton, od kojih bo prišlo na bencin, vodni balast, prtljago, živila, moštvo in popotnike 75 ton. Vzela bo s seboj lahko 100 popotnikov. Ime ji bo R 101. Prvič se bo podala na pot l. 1927, in sicer v Indijo. *Dr. V. Šarabon.*

Amerika.

Mlada slovenska naselbina v Sheboyganu.

Dobrih 14 let so Slovenci naseljeni v mestu Sheboyganu ob Mišiganskem jezeru. Mesto je oddaljeno kakih 50 milj severno od Milwaukee. To novo mesto je prepreženo s krasnimi cestami. Ob njih pa stoje hiše, ki ima skoro vsaka krog sebe vrt. Vrtovi imajo pa to posebnost, da ni nobeden ograjen, marveč se prosto prelivajo z bujnim cvetjem in zelenjem od sosedu do sosedu. Tudi skoro vsaka slovenska družina ima svojo, dasi skromno, a snažno hišico. Duhovni vodja slovenske naselbine je župnik Jakob Černe, doma z blejske Dobrave. Ta se je lotil težkega dela in z vneto pomočjo svojih Slovencev sezidal krasno cerkev, šolo osemrazrednico, dom za šolske sestre-učiteljice (vse stavbe so iz cementnih kvadrov), zase pa je postavil ljubko leseno župnišče. Pod cerkvijo je velika dvorana za zborovanja, seje in gledališke predstave. Pod šolo je velika telovadnica, poleg nje pa kegljišče. Tri milje od mesta je „Zelena dolina“. Rev. Černe je kupil

pred leti to 12 akrov obsegajočo ledino še vso pusto in neobdelano. Danes je tamkaj lepo pokopališče za Slovence, in sicer na hribčku, kjer stoji sredi grobov majhna kapelica. V severnem kotu Zelene doline je igrišče za sportnike, v dolino je napeljan vodovod za namakanje cvetic in trat. Drugi del je pa zasajen s cipresami in lipami, ki nudijo v poletni vročini Slovincem ugodno senco za piknike, ki so posebno priljubljeni med njimi. Če omenjamo, da skozi Zeleno dolino žubori potoček, ob katerem je vse živo slovenske dece, je jasno, da moramo tej naselbini naših rojakov le čestitati.

Drobtine.

Indijsko sveto mesto.

Kar pomeni za nas Rim in kar pomeni za mohamedance Meka, to pomeni mesto Benares za Indijce-Hinde. Indijcu ni sveto le mesto Benares samo po sebi, temveč mu je sveto tudi kamenje tega mesta in tudi prah, ki leži po mestu. Kdor koli umrje v tem svetem mestu, pa čeprav ni indijske vere, se vseeno preseli koj v indijski paradiž. Zatorej je v Benaresu vedno vse polno romarjev, do petdeset tisoč ljudi pride tja ob času pobožnih slovesnosti. V mestu je dva tisoč templjev in sedem tisoč kapelic. Pri vходу mesta je vse polno fakirjev, ki čepijo popolnoma goli ondi in si posipajo glavo s pepelom. V tem mestu je tudi polno malikov, pravijo, da jih je čez pet sto tisoč. Če hodiš po cestah v Benaresu, vidiš vsepovsod same malike in so vse pro-

dajalne polne teh svetih podob. Zdi se, kakor da v tem mestu sploh nimajo živil naprodaj in da ne potrebujejo nobene hrane. Skozi mesto teče sveta reka Ganges, ki kar mr-goli od kopalcev kakor mrgole vse ceste od brezštevilnih množic ljudi. In med temi ljudmi stopa počasi sveto govedo, se podijo opice in vreščče plezajo po hišah in drevju in po ljudeh. Vsepovsod je samo vpitje, kričanje, vreščanje, cviljenje, da se ti zdi, kakor bi zašel v pek-lensko brezno. In kakor da bi ne bilo dovolj hrupa po cestah, zaslišiš kričanje tudi nad seboj v ozračju, koder krožijo krokariji, vrane in jastrebi. Zdi se ti, da si v norišnici. — Na obrežju reke Ganges je polno veličastnih stavb indijskih mogotcev, poleg njih so razvaline starih stavb, a se nihče ne upa odpraviti ruševin, ker je vse kamenje sveto... Tako so v tej sveti reki na tisoče let stare ruševine.

Nova krstna imena v Rusiji.

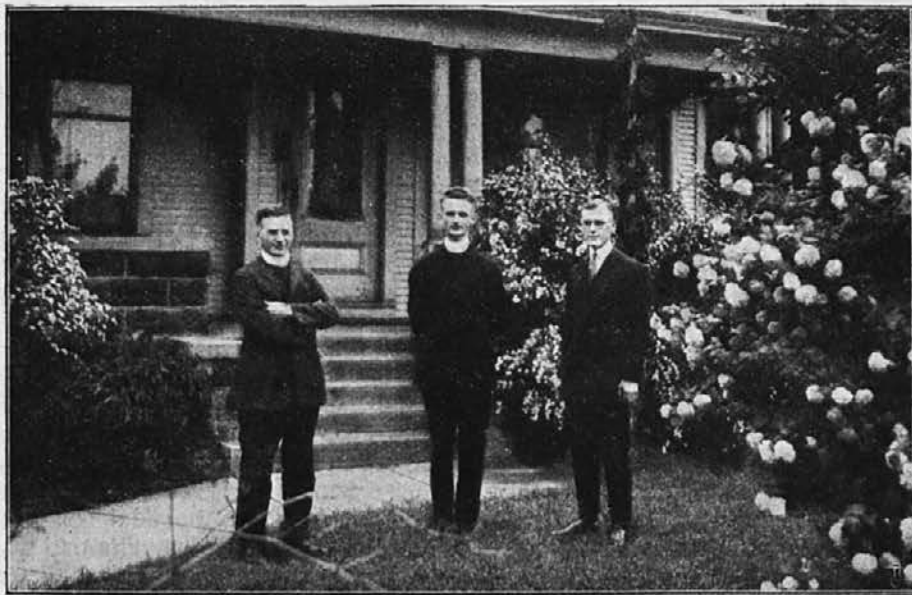
V sedanji Rusiji so tako zelo zoper vsako vero, da so odpravili tudi stara krstna imena in jih nadomeščajo z novimi, ki so v zvezi s političnimi dogodki. Tako se imenuje troje otrok nekega komuniste: Misel št. 1, Misel št. 2 in Misel št. 3. Neki drugi otrok pa je dobil krasna imena, ki so: Iljič Lenin Transportnik Internacionalist. Po vsem tem v Rusiji ne bodo dvomili le o Bogu, ampak bodo dvomili tudi o pameti.

Lakota v Rusiji

ima tudi letos svojo besedo. Pravijo, da so pridelali l. 1924 tako malo žita, da bo krog 12 milijonov ljudi brez

Nova slovenska cerkev in šola v Sheboyganu v Ameriki. Mladika 1925.

Novo župnišče (leseno) v Sheboyganu. Na levi župnik Jakob Černe, ki je sezidal šolo, cerkev in župnišče.

kruha. A sovjetska vlada ni obupana radi tega. Pravi, da je le bolj kot je bilo leta 1921, ko je bilo lačnih 46 odstotkov ljudi, zdaj pa jih bo stradalo le 6 odstotkov. Seveda se utegnejo tako tolažiti le tisti, ki so siti. Oni, ki bodo brez kruha, se ne bodo zmenili za odstotke, ampak bodo hoteli jesti.

Nove knjige.

Kropa in Kamna gorica, spisal dr. Rudolf Andrejka.

Knjižica, ki nosi ta naslov, je pred kratkim razveselila domoljubno občinstvo s krasnimi Beneshevimi slikami, z gladko nanizanimi zgodovinskimi podatki o obeh imenovanih industrijskih krajih, z opisovanjem starodavnega fužinarstva in kovaštva in narodnih običajev. Posebno živahno je opisana lepa Lipniška dolina z okolico (pisatelj je znamenit turist) in dobro se prilega dodano narodno blago.

Zdi se nam pa vendarle, da bi bila tej sicer odlični knjižici v stvarnem, zgodovinskem in jezikoslovnem oziru potrebna zadnja pila, preden je šla v tisk. — Pri opisu, kako so obdelovali nekdanje železo, preden je prišlo kovačem v roko, ni točno povedano, da so pod velikim kladivom v fužini raztegnili oba maselja v štirivoglate droge, štange ali verželje, te so pa potem v fužinici raztezali v cajne. — Površno je opisan kovaški šermblek s taško, ki je bila okovana, ter kako se žebli z deklo vlečejo iz nagležna. — Da je radovljiško gospostvo še v 16. veku imelo pravico krvavega sodišča za ves okraj, ni dvoma. — V Železnikih kovači ne delajo več ponoči, ker je tam kovaška obrt popolnoma prenehala. Nekdanje pa tam pobijali po vigencih žeblje na plosk in na okroglo od 11. ure zvečer do 11. ure dopoldne. Pisatelj pravi, da so kovači v Kropi komaj doživljali 50. leto. V Železnikih sedaj, ko so nehali kovati, živi okoli 20 osemdesetletnikov.

Pisatelj trdi, da se je fara v Kropi ustanovila šele leta 1620 in da je bil njen prvi župnik Lenart Mulej. Škof Hren pa v svojem dnevniku obširno pripoveduje, da je on v Kropi faro ustanovil 27. aprila 1604 in ji postavil za prvega župnika Jerneja Namora. — Na Jamniku ni cerkev sv. Primoža in Fortunata, marveč sv. Primoža in Felicijana. — Kako je mrtvaški zvonec dobil ime navček? Pisatelj meni, da od staroslovenske besede „nav“, ki znači raj. V staroslovenščini pa nav pomeni le mrtveca ali dušo umrlega. Tako bi bil dobil zvonec pravilno ime, če

se je res v Kropi ohranilo še toliko staroslovenščine. V Beli Krajini to besedo še dobro poznajo. Hudo-mušnež je trdil, da je ime odtod, ker ta zvonec tako milo poje ali „njavka“. — Odkod ime vigenc? Da bi bila beseda prišla iz nemške Wiege, ni misliti, ker Nemci sami niso nikdar rabili besede v tem smislu. Nekdanje so fužini ljudje rekli vigen, mali žebljarni pa vigenc. Tedaj sta vigen in vigenc najbrže iz staroitalijanskega ignz, kar je tembolj verjetno, ker so prvi fužinarji v sredi 14. veka prišli na Gorenjsko iz Italije, za kar imamo zgodovinske podatke. — Tudi ne moremo pritrditi, da je beseda kabernov (shramba za oglje) prišla iz italijanske besede caverna. Prišla je iz besede carbonello, kar pomeni danes drobno oglje ali braško. Da imamo prav, kaže gorenjska sklanjatev tega imena, ki se glasi v imenovalniku kabernov, v roditeljski pa kabernela. — Za čelešnik misli pisatelj, da pomeni omizje, a čelešnik pomeni (v Železnikih) le sedež na voglu peči, ko sta na obe strani klopi. — Telovnik ni „pruštah“, ampak „lajbič“, ta je bil nekdanji rdeč ali moder z majhnimi gumbi, ne pruštah. — Kanali in mlinšice se drugod imenujejo bajaranji, to pa niso nikoli nabiralniki vode, ampak vodotoči. — Na 26. strani podaja pisatelj troje pesmi kolednic. Tretja kolednica je ponesrečena, ker je bila (sakralotarsko) slabo zapisana. Glasi se v knjigi: „Tu smo prišli kraljótarij, kraljótarij nazunani ljudje, temu prvemu j Gašparju ime, temu drugemu j Mihi ime, temu zadnjemu j Zamurcu ime.“ Peli so jo pa Kroparji v svojem dialektu takóle: „T^u smo paršlⁱ kralⁱ tarj^e, kralⁱ tarj^e, naznanⁱ ljudj^e, tm^u parvemu j Gašpár ime, tm^u drugemu j Mihú ime, tm^u zádne mu j Zamúrc ime.“ Po slovensko: „Tu smo prišli kralji trije, kralji trije, neznani ljudje.“

Železnik.

Mladikarjevi odgovori.

Glavni urednik „Mladike“ me je naprosil, naj za 1. 1925 prevzamem „Listnico“. Jaz sem bil sicer mnenja, da je to bolj ali manj brezuspešno delo, mladev prazne slame; tudi sem uredniku na uho pošepetal, da sem pred nekaj leti v nekem drugem časopisu urejeval „listnico“ brez uspeha, t. j. da nisem pridobil nobenega mladega sotrudnika; končno sem mu odločno povedal, da prav posebno pri pesništvu velja tisti pregovor: „De gustibus non est disputandum“ (t. j. o pesmi ima vsak svoj okus in se o tem ne da pričkat) — pa vse zaman: moral sem se vdati.

Pa naj bo! Hočemo vas torej rešetati, mladi pesniki. Da se bomo pa bolje razumeli, tole na znanje: Podpisani rešetár sem še iz stare, stare šole. Povest, novelico bi si še upal pravično oceniti, tudi kakšno pripovedno pesem, n. pr. balado; toda lirično pesem — kje naj najdem merilo? Zlasti pa moderno lirično pesem, ki goji — večinoma — svobodni stih? V stari šoli smo se učili metrike; v svobodnem verzu vlada samo ritem. In če človek z ritem nima čuta, kako naj presoja tako pesem? V moderni liriki je torej notranja oblika pesmi važnejša nego zunanja; ko se misel poraja, se poraja tudi že posebna oblika, prav tisti vsebini primerna. In vse to je zeló, zeló subjektivno.

Mlade pesnike je znal učiti Jos. Stritar v svojih „Pismih“ in „Literarnih pogovorih“; mi smo samo epigoni, ali še to komaj. Ko bi imeli vsaj kakšno „Poetiko“, na katero bi se človek skliceval. Srbom je prof. Bogdan Popović v svoji „Antologiji novije srpske lirike“ povedal, da on smatra lirično pesem za dobro, lepo, ako ima te tri lastnosti: 1. če ima emocijo, t. j. če vzbudi v nas tisto čustvo, iz katerega je pesniku privrela pesem na dan; 2. če je jasna; 3. če je vsa, v celoti lepa.

Z ocenami pričnemo prihodnjič.

J. Krivogled.

Naše slike.

Ovo „Mladike“ je ostal neizpremenjen. Sodba o njem je splošna, da je lep in ne bi zlahka dobili kaj boljšega. Naj ostane za dlje časa kot značilen okras za naš list. — Nova zaglavja pa so delo slikarice Helene Vurnik. Prvo zaglavje kaže razvoj brsteče „Mladike“, ki že poganja prve sadove zabave in pouka v naših družinah. Druga so preprosti okraski, zaje i po naših narodnih motivih.

Sandro Botticelli, rojen v Florenci 1446, umrl tudi tam 1510, je bil v svojih mladih letih v službi Medicejcev, vrstnik Verrocchia in Leonarda, pa ne tako slavljen in posneman kot ta dva — realista. Bil je velik častivec Savonarole in je živel po njegovi smrti na grmadi bolj za nabožno premišljevanje in molitev kot za umetnost. Zadnjih deset let pred smrtjo sploh ni več slikal. Iz njegovih slik sije tiha, hrepeneča in o večnem sanjajoča vera, kar je navdušilo mnoge slikarje šele čez par stoletij, da so se skušali vtopiti v njegovo „grenko sladkost“. Naša slika je ena izmed najbolj značilnih in je sedaj last berlinske galerije slik.

GOSPODAR IN GOSPODINJA

Vrt.

Sadne rastline na domačem vrtu.

Domači vrt je namenjen pred vsem za pridelovanje zelenjadi, ki jo potrebujemo vsak dan v kuhinji. Na njem gojimo navadno tudi razno lepotično rastlinje. Poleg teh poglavitnih vrtnih pridelkov pa želi vsakdo gojiti na vrtu tudi nekaj sadnih rastlin, zlasti sadnega drevja.

Najmanj prikladno za majhne domače vrtove je visokodebelno sadno drevje, najsi bo katerega koli plemena. Saj lahko opazujemo, kako neugodno vpliva senca visokodebelnega drevja na vrtno zelenjad in kako ubija kap vse nizko rastlinje, ki ga zadene. Na dobro obdelani in gnojni vrtni zemlji se pa tako drevje še posebno močno razraste in na daleč okrog sebe uničuje vsako drugo vegetacijo razen trave. Visokodebelno sadno drevje sodi zato samo na obširne vrtove, kjer mu lahko odkažemo poseben prostor. — Seveda lahko stoji tu ali tam tudi na manjšem vrtu kako posamezno visokodebelno drevo, ki ga pa trpimo bolj v lepotične namene in za senco nego zaradi sadu.

Bolj prikladno za naš namen je pritlično sadno drevje, toda le pod pogojem, da raste na primerljivih mestih, da je cepljeno na pritlično podlago, da izberemo prava plemena in vrste in da tako drevje temu njegovemu posebnemu namenu primerno gojimo v lepih oblikah. Pritlično drevje sadimo na take kraje, kjer preveč ne ovira drugih vrtnih kultur. Razpostavljeno mora biti tako, da vrt krasi, ne pa da bi kazilo njegovo zunanost. Cepljeno mora biti na pritlični podlagi zato, da ostane razmeroma majhno, da kmalu zarodi, da rodi redno in lepše plodove nego visokodebelno. Te prednosti dosežemo pa le z nekaterimi plemenimi in z vrstami, ki so že po svoji naravi zelo rodovitne in ki rode žlahten sad, kajti le take vrste sadja povrnejo trud, ki ga imamo z vzgojo, in poplačajo dragocen prostor, ki ga zavzemajo. Malokatero pritlično sadno drevo se pa povšeči razvija kar samo od sebe. Kolikor toliko ga je treba gojiti, t.j. z obrezovanjem in raznimi drugimi

pripomočki navajati, da se razvije tudi v prikupljivo zunanjo obliko. Vse to so pa velike zahteve, ki jim je kos le poseben ljubitelj pritličnega sadnega drevja.

Manj neprimerno nam povzroča na domačem vrtu razno sadno grmičje, ker ne zraste preobširno, ostane vedno pri tleh in torej ne dela občutne sence, pa daje vendarle lep pridelek, ki se koristno uporablja na razne načine. Le-sem prištevamo lvanovo grozdjče ali ribez, kosmuljo, maline in robidnice. Tudi vinsko trto bi lahko šteli k jagodičastim sadnim rastlinam. Na solnčnem zidu uspeva pri nas povsod. V vinorodnih krajih pa tudi na planem na brajda.

Najmanjša in skoraj najskromnejša sadna rastlina, ki jo lahko gojimo na vsakem vrtu, je naposled vrtna jagoda. Ta sadež ne potrebuje mnogo prostora, ne dela nikake škode in ga je tudi lahko gojiti, rodi pa sad, ki se ga veseli staro in mlado.

Sadno rastlinje, ki bi dajalo primeren užitek in bi obenem krasiло vrt, najdemo na malokaterem vrtu.

Posestniki in ljubitelji vrtov ravnaajo pri zasajanju navadno brez vsakega preudarka in brez načrta. Ne posvetujejo se z nikomer in ne upoštevajo obsežnosti vrta. Na vrtičku, ki meri komaj 100—200 m², ni prostora niti za pritlično, kamoli za visokodebelno sadno drevje. Edino nekaj grmov jagodičevja bi imelo na njem potreben prostor. Na 300—500 m² velik vrt spravimo nekaj pritličnih hrušek in jablan in nekoliko več jagodičevja. Na vrtu, ki obsega 500—1000 m² se pa že najde prostor za kako visokodebelno drevo in brez večje škode lahko raste na njem razen jagodičevja precej pritličnega sadnega drevja raznih plemen. Čim večji je vrt, tem več sveta lahko utrpimo za sadne rastline in tem lepše jih lahko razvrstimo, da ustrezemo tudi estetičnim zahtevam.

Toda brez načrta to ne gre. Sadne rastline ostanejo na mestu, kamor jih posadimo, mnogo let in zaradi

tega ne kaže, da bi jih kar poljubno razmetali kamorkoli. Preden se sploh odločimo, da bomo sadili sadno drevje, moramo temeljito preudariti kam in kaj. Obe vprašanji rešimo najprej na papirju, na načrtu. Potem, ko natančno določimo, kje bo stalo posamezno drevo, katerega plemena bo in katere vrste in oblike, šele potem se lotimo priprave zemlje in šele potem si drevje preskrbimo iz kake zanesljive drevesnice.

M. H.

Mati.

O vzgoji.

Mnogo naročnic-mater je izrazilo željo, naj bi „Mladika“ prinašala tudi članke o vzgoji. Te želje nam dokazujejo, kako je družinski list potreben in kaj vse naročniki v njem iščejo, dalje pa je to tudi dokaz, da naše matere pogrešajo navodil pri vzgoji otrok. Marsikatera mati ne utegne brati učenih in debelih knjig o vzgoji, druga si jih ne more nabaviti, v šoli in drugod ni o vzgoji ničesar zvedela in tako dobi otročička, pa ne ve, kaj in kako bi z njim. In še nekaj nam to dokazuje: matere čutijo in vidijo, da se je v mladino zarila strašna sirovost, ki jih boli, a si ne vedo pomagati.

Kamorkoli se ozreš, naletiš pri otrocih na dejanja, ki niso le prazna lahkomišelnost, ampak resnična nezgojenost. Poslušaj najmlajših drzke kletvine, glej popackane in popisane stene hiš, prisluhni neotesani jezičnosti, s katero se zadirajo mladiči in mladičke v svoje matere, opazuj vedenje v cerkvi, poškodbe domače in tuje lastnine, trmasto neobgljivost, občutne tatvine po šolah in drugod — in še sto drugih brezsrčnosti in sirovosti, ki jih kar mrgoli med mladino! Vse to kriči po izboljšanju vzgoje.

Preden pa začne „Mladika“ priobčevati vzgojne migljaje — to ne bodo učene razprave —, je potrebno, da kot uvod zapišemo nekaj besed o vzgoji sploh.

Da je vzgoja nujno potrebna in za vso otrokovo bodočnost odločilna, o tem nihče ne dvomi. Izjeme so, da sin ali hči, ki sta bila vzgojevana od najboljših staršev, zabredeta in propadeta, izjeme tudi, da se otrok, ki ni užil prav nič dobre vzgoje, sam dokoplje do tega, da

je dober in koristen član človeške družbe. Toda izjeme so pač izjeme. Pravilo pa velja: kakor je otrok vzgojen, tak je in bo do konca.

Kaj pa je vzgoja?

Vzgoja je tisto delo in tisti vpliv, s katerim hoče odrastli človek otroka usposobiti, da bo živel kakor pristoji razumnemu in svobodnemu bitju.

Ker je človek razumno bitje, mora umeti, vedeti, kaj je prav in kaj ni prav. Tega pa, kaj je prav, dobro, in kaj je hudo, zlo, ne more določiti človek sam iz sebe. Vsak zase bi odločil za dobro to, kar slučajno godi njegovi želji, njegovi sli. Mi moramo imeti zato nepremakljive, večne zakone, ki niso od ljudi, ampak od Večnega samega dani za ljudi, ki vse vežejo, najvišje in najnižje, ki jih noben človeški zakon ne sme in ne more razveljaviti. To so zakoni npravnosti, morale, ki jih je Bog dal človeštvu zato, da je možno medsebojno sožitje v ljubezni, pravici, poštenosti — v božjem redu. Vsi ti zakoni (božje zapovedi) npravnega življenja nam niso dani iz sovraštva, ampak iz ljubezni. So za človeška nagnjenja jarem, ki človeštvo vklepa, veže, toda zaradi socialne sreče, ki iz tega jarma izvira, — so jarem sladek in breme lahko. Seveda more človek ta jarem tudi otesti: ima svobodno voljo; kar hoče stori: dobro ali zlo. In ker po priznanju vseh modrijanov vesoljnega človeštva človeška narava sili rajši na levo nego na desno, na slabo in prepovedano bolj nego na pravo in zapovedano, je vsa umetnost vzgoje v tem, da otroka, ko mu od stopinje do stopinje razodevaš najvišji zakon npravnega življenja, zaeno usposabljaš tudi za to, da bo z močno voljo in z neko spretno lahkoto zmagoval slabo in delal dobro, skratka — namen vzgoje je, dati človeštvu dobrih ljudi. Učenjakov v svetu ni nikoli manjkalo. En sam učenjak s svojim velikim umom misli za milijone; od njegovega truda, od odkritij, iznajdb ima korist vse človeštvo. Vsak pa ne more biti učen in tudi treba ni. Toda dober pa ne more biti eden za tisoče. Dober mora biti vsak sam, če ni, je pa v nered, škodo in križ družini, občini, državi. In čim več nedobrih, hudobnih, krivičnih, samogoltnih ljudi je, tem hujša nadloga so človeški družbi. Skoro vse zlo, ki tare človeštvo, poteka od zlih ljudi.

Potemtakem je vzgoja velikanškega socialnega pomena in zato, zlasti za matere, res najtežja, pa tudi najvažnejša dolžnost.

Verski temelj vzgoje.

Brez upoštevanja vere bi bila vsa vzgoja malenkosten in brezpomemben drobiž. Vzgojati brez Boga bi pomenilo vzeti duši moči do najvišjega poleta, oropati jo težnje po središču njenega bistva. Vzvišena naloga vsake matere je torej, da vodi otroka k Bogu, da vzbuja v njem misel na Boga, da uklanja otrokovo voljo božji volji. V težkih urah življenja ne pomaga razumnost in znanje, nego trdna volja, ki je oprta na voljo božjo.

Verstvene vzgoje ne more mati vršiti po posebnem načrtu, kakor je vobče vsa domača vzgoja odvisna od slučaja, ki ga pa mora mati pazno zasledovati, da ga ne prezre in ne zamudi ugodne prilike za vzgojni vpliv.

Prvo versko vzgojo posredujejo otroku zgledi iz verskega življenja, ki jih otrok vidi v domači družini; to je temelj otrokovega verskega življenja. Ako je vse v domači hiši prežeto z verskim udejstvovanjem, potem vzklije v otroku naravna ljubezen do Boga. Mati govori otroku v preprostih besedah o Bogu, vse nanaša na Boga, sebe in otroka v pristrčni molitvi združuje z Bogom. Čim začne otrok izgovarjati nekatere besede, naj bosta med prvimi božje in Marijino ime. Kmalu ga nauči kratko molitvico, ki z njo začenja in končava dan. Prvi, jutranji darovi so to, ki jih prinaša otroško srce Bogu.

Mati skušaj doseči posebno pristrčno razmerje med otrokom in Bogom; na ta način prihaja otroku molitev tudi res iz srca. Vsako le vnanje klepetanje pri molitvi ali nespoštljivo vedenje pa zgodaj grajaj in tega ne dopuščaj. Uspeh, ki naj ga ima pripovedovanje o Bogu, je zelo odvisen od načina, ki ga ubere mati. Materina ljubezen in spoštljivo občudovanje Boga dá pripovedovanju neki blagodejen vpliv, ki otroka napolni s slutnjo božje veličine, lepote, vsepričujočnosti in že tudi s strahom pred grehom. Razum tu nima posla, pač pa živo čustvo. — Mati sicer ne poučuje krščanskega nauka, nego skuša s svojim pripovedovanjem približati otrokovo dušico Bogu. To nekako osebno občevanje z Bogom zbudi v otroku že nekako naravno ljubezen do Boga, zaupnost v njegovo dobroto in hvaležnost za njegove darove. Vse to pa ustvari v otrokovi duši nekak občutek Boga, ki ga utrdi še božja milost v čisti duši in ki je pozneje trdna podlaga za versko spoznavanje, bogozavednost, vero.

V cerkev vzemi mati otroka le ob takem času, ko opravi lo ne traja dolgo, da otrok ne odnese iz cerkve dolgega časa in pod tem vtisom ne čuti odpora za verske vaje. Dokler otrok ni toliko razumen in tudi ubogljiv, da bi se vedel tiho in mirno, naj rajši ostane doma. Saj čuti morebiti nekaj posebnega v cerkvi, toda njegovo razumevanje je navezano še tako zelo na golo vnanost, da begajo njegove oči in misli od ene stvari do druge. S to nemirnostjo moti otrok svojo okolico, sam pa izgubi spoštljivost do hiše božje.

Zgodaj mora mati privedi otroka do razumevanja, da božja služba obstoji pred vsem v izpolnjevanju božje volje, božjih zapovedi. Tudi molitev in cerkvena služba božja sta le izpolnjevanje božjih zapovedi. Sicer ima pravilno vzgojeni otrok že nekak naraven občutek za dobro ali slabo, ki mu ga pogled na mater vedno iznova zbudi. To čisto naravno sredstvo pa izrabi mati, da goji moralno čustvo, uči otroka iz tega ozira razločevati dobro od hudega, mu na ta način budi vest, ki mu bo vodnica za vse življenje. Pojasni mu ob primerni priliki, da nepokorščina, laž, trma Bogu niso všeč, pač pa pokorščina, odkritosrčnost, pohlevnost in čisto srce.

Vedno in povsod pa naj se mati varuje vsakega pretiravanja, ki bi utegnili otroka privedi v hinavščino ali pa bi ob razumevanju uničilo v otroku spoštovanje do materine veljavnosti (avtoritete). S tem bi se pa tudi podrl temelj za nadaljnjo moralno versko vzgojo.

Materin zgled pa je tudi tu najmočnejši nagib za otrokovo sodelovanje.

Kuharica.

O kakšnih jedilih bomo pisali v letu 1925?

Popolnoma in z veseljem se kuharice strinjamo z decembrsko „Mladiko“ (1924), kižna str. 466 in nasl. priporoča rastlinsko hrano, rastlinska jedila. Prav bi bilo, da bi tiste vrstice prebrala vsaka slovenska gospodinja. Z brezmesno hrano se zdravje utrdi in visoka starost doseže. Angleži, ki uživajo veliko mesnih jedi (zjutraj, opoldne in zvečer), trpe za živčnimi boleznimi in zavapnjenjem žil.

Pisec tistega članka o živilih po pravici pomiluje uradniško ženo, ki se hvali, češ: „Pri nas je vsak dan meso.“ Res je, da ima s tem najmanj dela; zato pa tudi malo veselja.

V tem letniku (1925) bomo torej pred vsem pisali o brezmesnih jedilih kot najbolj zdravih in najbolj tehničnih. Tudi „Varčna kuharica“ ima ta poglobljeni namen, našim kmetiškim materam in gospodinjam v spomin poklicati domača, brezmesna jedila. Počasi bo že prišlo spoznanje. Semtertja sicer slišimo, češ: „Vi, gospa kuharica, Vaših zelenjadnih jedil mi ne znamo jesti,“ ali: „Postna jedila so dražja kot mesna.“ Seveda fine močnate in druge take „postne“ jedi. To priznamo. Pa taki očitki nas ne bodo motili; naprej in naprej bomo govorili pred vsem za zdravo rastlinsko hrano.

Kaj bomo še priporočali v tem letu?

Večkrat bomo zapisali katero tudi o tem, kako naj gospodinja varčuje; dalje o tem, kako n. pr. ostanke jedil predelati v zdrava jedila. Razne gospodinjne si na razne načine pomagajo. Poznam umno gospodinjjo, ki opoldne sicer kuha meso, toda na mizo da opoldne samo juho in prikuhe, in šele zvečer jedó meso. Tako ima preskrbljeno kosilo in večerjo.

Nekaj prvih nasvetov.

a) Varčuj s časom. Zvečer premisli, kaj boš drugi dan kuhala. Saj vsak dober gospodar prejšnji večer napove delo za drugi dan svojim poslom.

b) Kupi rajši prvovrstno blago, ki je pač nekoliko dražje, pa več zaleže. Pri jajcih n. pr. vedno pazi, da so sveža. (Spoznaš, če potehtaš: sveža so težja!) Moko, riž, krompir itd. kupuj rajši prvovrstno. Tudi tu velja: Cena ne laže. Prihodnjič še kaj drugih nasvetov.

Zdaj pa začnimo z jedili.

Juha kislega zelja s fižolom.

Kuhaj $\frac{1}{4}$ kg kislega zelja v dveh litrih vode, posebej pa kuhaj $\frac{1}{8}$ litra fižola. Nato deni v kozico 4 žlice olja. Ko se olje segreje, prideni polno žlico moke; ko ta nekoliko zarumeni, prideni par strokov drobno zrezanega česna; ko tudi ta nekoliko zarumeni, stresi v to prežganje zelje z zelnico vred in fižol, ki si ga prej skozi sito pretlačila. Končno naj vse to še par minut vre in juha je gotova.

Zimski krapi brez jajc.

Mešaj v skledi 15 minut 14 dkg sirovega masla. Potem mu primešaj 7 dkg sladkorja, malo limonovih lupin in 17 dkg moke. Deni to na desko in še malo z rokami obdelaj, nato razvaljaj za debeli rob noža, razreži s krapnim vzorčkom nekaj

krapov in nekaj obročkov; pomaži krape z jajcem, nanje položi obročke, ki jih tudi pomaži z jajcem; potem peci do rumenega. Pečeno napolni vsako jamico z omako. M. R.

Kosmetika.

Lea Fatur.

Pravila o lepoti.

Od rodu do rodu gre hrepenenje po lepoti, delež je to izgnancev iz raja. Zamišljen prebira sivi goslar strune, zapoje o lepoti devojke, ki je zatemnila luno in danico s svojo krasoto in izzivala solnce: „Solnce moje, lepša sem od tebe!“ Pravljica nas obvešča o lepoti, ki je slovela preko devet dežel, o lepoti, ki je mamila viteze, da so prebrodili morja in prehodili gore; zgodovina nam zatrjuje, da je bila ženska lepota pogostoma vzrok krvavih vojska, da je vzbujala ženska lepota vse čase ljubezen in razplamtevala strast.

Čudovita je torej moč, ki jo opeva goslar, o kateri pripovedujeta pravljica in zgodovina. „Bila je deklica lepota“, poje goslar, pripoveduje pravljica. „Bila je lepa Helena, bila je Kleopatra, bila je Judita“, pravi zgodovina. Ne omenjajo pa, kaka je bila slavljena lepota, velika ali majhna, kake oči, kake lase je imela. Bile so gotovo po vseh pravilih lepote — toda kakšna so ta pravila, ali se more sploh utesniti pojem o lepoti v pravila, ko je tebi lepa drobna rjavka Špelica in meni velika beloglavka Meta? Pri Hotentotih je ženska lepa, če je tako zalita, da se ne more premikati; Zamorka si prevrta nos, da je lepša, Kitajka si sključi nogo, Laponka si nariše črne kroge po licu, Tibetanka si namaže obraz z zmesjo prsti in maščobe.

Kaj je torej lepo? Prevarani mož te zavrne: „Lepo je slepo — gorši ko je Micka, hujša je.“ Ljubeznivo ti pa pojasni preprosta ženica: „Lepo je, kar je komu drago; vsake oči imajo svojega slikarja.“

Lepo bi bilo torej, kar je komu všeč. Narodna pesem, zrcalo naše duše, to potrjuje. „Ni je deklice, razen moje Anice“, se hvali mati. Fant trdi o svojem dekletu, da „take lepote v vsej Bosni nema“, in „koder sem hodil in koder sem bil, takega dekleta nisem dobil.“

Dekle zatrjuje: „Moj dragi je lep ko nagelnov cvet.“ „Moj ljubček je en zauber fant.“ Lepega moža si želi, sedela bi za mizo in bi ga gledala. In sam se pohvali fantič, da je „kot se šika“.

„Vsake oči imajo svojega slikarja.“ Ljubeči človek ne vidi tako kakor drugi ljudje; on vidi v ljubljene osebi

vzor lepote, ki mu živi v duši, in dosti je mož, ki vidijo, zvesti svoji ljubezni, v svoji stari ženi še vedno ono mlado deklico, ki jim je vnela srce.

Naše oči so, ki nam slikajo lepoto. Marsikatera ženska je naravnost ne-lepa po obrazu, pa vzbuja vendar globoko in vztrajno ljubezen. Skrivnostno deluje narava in razlije čar lepote na žensko, kadar je v bližini moškega, katerega ljubi.

Res je vse to. Mora pa le biti neko ravnilo, da spoznamo lepoto. Gotovo. Slovenci smo sploh zelo občutljivi za lepoto in smo celo neusmiljeni do tistih, ki žalijo naše lepote željne oči. Gorje človeku, ki je nakazan! Vse ga zaničuje, hišo in potomce imenujejo po nakaznosti, katere ni revež kriv sam. Grbec, slepec, švedrač, škile, berlavec so pridevki, ki kažejo našo sirovost. Mi ne pustimo, da bi pozabil po-habljenec svojo nesrečo, z besedo in pogledom ga spominjamo nanjo.

Je čudno, da je pri nas tolikrat prvo vprašanje, kadar govorimo o nepoznani osebi: „Je lepa, je lep?“ in razsodba: „Ni lep, ni lepa!“ je izguba zanjo. A to ne velja samo pri mladih, marveč tudi pri starih, ki iščejo v mladini tako radi svojo nekdanjo lepoto, mogoče samo umišljeno.

Ne presoja pa naš svet človeka kar tako. Pravila imamo; poslušajmo narodno pesem: Deklica lepota je „vitka in visoka“. „Taka je, kot da je zrastle v enem dnevu.“

Sicer se sliši tudi: „Tista ta mič-keni, tista ta mala“, toda „pritlikovina je pritlikovina“ in krono lepote nosi samo „vznesena“ ženska.

Polti ne sme biti lepo dekle ne kozave, ne mozoljave, ne prosenčne; taka mora biti „kakor da se je kopala v rosi“, „gladkega belega ličeca, rdeča kot vrtnica, bela kot trnjev cvet“.

Sive ali modre oči niso kaj v časti pri nas. „Mačje“ so, „blede“, „vodene“ in celo „dolgočasne“. Redko se sliši o krotkih golobjih očeh. Velike oči so „debele kakor od vola“, „ima oči kakor sova“. Lepe so oči „drobne kakor od ptičice“. Fant prosi: „Le tisto mi dajte, ki ima drobne oči.“

Črne oči, sladke, zapeljive oči. „Da bi imela črne oči, veljala bi gospodina“, pravi dekle, ko se je ogledala v vodi. So torej višek lepote. In koliko pesnikov je že vzdihovalo: „Dekle, tvoje črne oči!“ „Črno gleda,

* Nakazan (nekazen): skažen, pohabljen. Pomeni pa tudi dovtipnega človeka. Morebiti, ker so bili nakazani predmet zabave (dvorni norci) ali ker so nakazani radi strupenega jezika.

drobno gre“, „oči črne kakor sinica“, „oči črne kakor črešnja“, „mile črne oči“ itd. govorijo fantje in dekleta o očeh, ki so jim zašle v srce. Vasovavca vprašujejo: „Kakšne so tiste ptičke, ki imajo črne oči?“ „Kdo me je zapeljal?“ vpraša dekle. „Tvoje črne oči!“

Tako razodeva pesem, kaj je našim ljudem lepo; stopimo nedeljo predpoldne pod vaško lipo, kjer čakajo fantje prihoda deklet, in razširilo se bo naše znanje. Že od daleč dobi vsaka svoj „tadel“ — in če je tudi fantu najljubša, ali morda prav zato: „Tista žrd, kaj bi ž njo; za strašilo bi jo postavil v koruzo.“ „Suha je kakor bajtarjeva krava.“ „Vrat ima v rižah kakor stričev vol.“ „Hodi kakor bi poper tolkla.“ „Zvija se kakor mačji rep.“ Ta je zelena kakor sirotka, ona rdeča kakor puran, ta je pegava, oni visi nos kakor kljuka nad ustmi — in tako naprej.

Seveda sežejo tudi dekleta v podeželski slovar, ki je bogato založen za take potrebe: ta ima kumaro za nos, oni se kreše, temu čepi glava v ramah kakor želvi, drugemu tiči na dolgem vratu kakor buča na reciju — in podobno. Redka je pohvala: „Ta je res pripraven, ni premajhen, ne prevelik, ne preširok.“ In še tej ugovarja druga: „Ko bi ne imel rok kakor lopate in nog kakor medvedje tace.“ In tretja pristavi: „In redke zobe, laži gredo skozi nje.“ „In špicast nos. Špicman ni kaj prida.“

Tako pregledajo vaški razsojevalci lepote človeka od kraja do konca, seveda bolj iz nagajivosti kakor iz prevzetnosti. Sledimo tem šegavim fantom in dekletom, pogledimo najprej najvažnejše: postavo, potem roke in noge, glavo in kar je na nji.

(Dalje prihodnjič.)

O modi.

Moda* je nekaj, kar je za posamezno dobo v navadi. Besedo modo uporabljamo tudi drugje in ne le pri obleki. Vendar označujemo navadno s to besedo oni način, kako je narejena ta ali druga obleka, kar velja pred vsem za ženske obleke. Te vrste moda je kakor samolastni vladar, ki ti za to in ono dobo zapove, kakšno obleko moraš nositi, kako mora biti obleka v tistem času prikrojena, kakšne barve so za tisti čas najbolj priljubljene, kakšne oblike so klobuki in kakšne vrste nogavice in čevlji. Odkod prihaja moda te vrste, kdo jo narekuje, pravzaprav ne izvemo nikoli, vendar vemo, da

se širi ta zapoved največkrat iz Pariza, z Dunaja, iz Londona. Zato imamo posebne liste, revije, ki prinašajo vesti o modi in slike in tako imamo pariške modne liste, dunajske, angleške. Ti listi so si sicer enaki v poglavitnih smereh tedanjih modnih zapovedi, vendar se razlikujejo pariški modni listi od dunajskih in od angleških in obratno. Pariška moda — ali francoska moda — je navadno najizbranejša, najfinjša in najličnejša. Dunajska moda je že bolj enostavna in bolj tiha, angleška pa se ozira bolj na praktičnost in treznost. (Slovenske mode seveda nimamo, če izvajamo narodno nošo, ki jo imajo pa tudi drugi narodi vsak zase in svoje, posebne vrste.) K modi prištevamo tudi še vse drugo, kar navadno spada k tako zvani pravi ženski: to so žepni robci, perilo, različne dišave (parfemi), ročne torbice, rokavice, priprave za lišpanje in še sto drugih nepotrebnih drobnarij. Da ne omenim načina za ureditev las (razne frizure) in barve las, da celo barve ustnic in lic in — tudi način govorjenja, priklonov in smehljajev. Obširno, preobširno je polje ženske mode in vse to polje obravnavajo razni modni listi. Tudi za obliko telesa ima moda svojo zapoved, zdaj so moderne tenke in vitke oblike, zdaj spet obilnejše; zdaj so priljubljenejši — modernejši — oblike, ki poudarjajo črte ženskega telesa, zdaj so spet modernejši take oblike, ki popolnoma tajijo in zakrivajo te znake. In ženske iščemo po modnih listih, premišljamo, se trudimo, razmetavamo denar, krojimo, krajšamo, daljšamo, ožimo, širimo obleke — vse to tako in tedaj, kakor in kadar zapove velika gospa moda. In koliko žensk je, ki svoj živ dan ne delajo in ne mislijo ničesar drugega! Če se zgostijo pri misli, da bi morale koga slušati — modo vendar slušajo; kar slepo in brezpogojno se vdajajo njenim zapovedim in navodilom. In če jim je težko, skoraj nemogoče, da bi premagale le eno svojo slabost — zaradi mode storijo vse in se premagujejo n. pr. v kaki nerodni obleki po ves dan.

Ali je to prav, ali je to pametno? Ali se moramo zares tako brezpogojno pokoriti sleherni zahtevi mode? Ali moramo res kar brez misli dreviti druga za drugo in nima pri tem razum nobene besede? Žalostno bi bilo in človeka-ženske nevredno, če pri modi ne bi imela nobene svoje misli in ne svojega okusa. Okus — to je; to je tisto, ki se moramo ravnati po njem. Če je n. pr. moderna taka in taka obleka, ki bi se pa naši

zunanosti prav nič ne prilegala, tedaj moramo to upoštevati in si obleko prikrojiti tako, da je prikladna naši zunanosti in je obenem tudi moderna. Tako n. pr. ženske, ki so precej obilne, ne smejo imeti prekratkih in preozkih kril, pa če je to še tako moderno. Ženske, ki so majhne postave, spet ne smejo imeti širokih pelerin in širokih klobukov, pa če bi jim bilo to še tako všeč. Nekateri obrazi so spet taki, ki nikakor ne prenesejo kričečih barv, n. pr. rdečih, rumenih, oranžnih, kričeče zelenih in podobnih, pa bodisi da so te barve v obleki ali na klobukih ali v nogavicah. In spet je treba pomisliti na starost. Mladini se prilegajo drugačne barve in drugačne oblike kot postarnim osebam. Če vsega tega ne premislimo in ne upoštevamo, osmešimo sami sebe in ni o kaki modi niti govora. Žal, je v tem oziru mnogo, premnogo pogrškov, ki nikakor niso malenkostni. Zakaj ženska, ki se ne zna obleči, je smešna doma in na cesti. In ta smešnost preide tudi na otroke in v družinsko življenje sploh. Res je pa, da je okus nekaj prirojenega. So ženske, ki jim je to že v krvi, da se znajo obleči, pa razmeroma niso njihovi izdatki za modo prav nič veliki ali pa prav zelo malenkostni. So ženske, ki imajo le dvoje oblek, pa so vedno moderne. In so druge, ki so vedno „nove“, pa jim to ni prav nič videti, čeprav zapravijo celo premoženje za obleke in so vedno pri šivilji. Okus si utegnemo počasi privzgojiti, a skromnost je potrebna pri tem. Ne smemo misliti, da moramo biti povsod prve in vedno najbolj nove in moderne. Pri vprašanju mode moramo pa pogledati tudi vase. Svojo zunanost moramo pred vsem vzporediti s svojim stanom. Oblečiti se moramo svojemu stanu primerno in zato je prav graje vredno, da so časih služkinje bolj oblečene od svojih gospodinj in da nosi kmetiško dekle — klobuk, kar ni in ni zanjo, čeprav služi v mestu. In to pomnimo, da ženske nismo le zato na svetu, da se lišpamo in povzdiguemo svojo zunanost; da mogoče z nemoralno obleko vzbujamo nemoralne misli in da je to poglavitna smer našega življenja. Take ženske ne bomo zanesljive varuhinje svojih domov in ne dobre matere svojih otrok in tudi ne zgledne družabnice svojih bližnjih.

Marija Kmetova.

(Da se bolje seznanimo z modo in njenimi vprašanji, bomo objavili v tem letniku „Mladike“ več sestavkov o modnih vprašanjih in prinašali tudi tozadavne slike in kroje za obleke iz posameznih letnih časov. — Op. ur.)

* Moda je iz latinske besede *modus*, ki pomeni način.

SALE IN UGANKE

Za smeh.

Bebast navihanec.

Neki gospod je vzel v službo mladega fanta, ki so mu rekli, da je nekoliko bebast, in se je hotel nekoč pošaliti z njim.

Dal mu je nekaj denarja, rekoč: „Peter, pojdi na trg in kupi mi šest jajc in za tri krajcarje ojoj!“

Peter se je lepo priklonil, vzel košaro in šel na trg. Kupil je jajca, čeznje pa je položil v košaro sveženj živih kopriv.

Pride domov in gospodar ga vpraša: „Ali si prinesel vse?“ In fant odgovori, odpirajoč košaro: „Da, gospod, poglejte!“ Gospod seže v košaro, a hitro potegne roko nazaj in vpije: „Ojoj, ojoj!“ Fant pa se smeja in pravi: „Da, gospod, to je ojoj, spodaj so jajca.“

Tudi kralji jih poznajo.

Neka žena je šla k cesarju Gracijanu tožiti svojega moža. Povedala mu je, da mož ravna z njo kar najgrje mogoče, da ji želi smrti in še druge reči, pa vse zlagane. In Gracijan ji je odgovoril: „In kaj to mene briga? Ta stvar se me prav nič ne tiče.“

Tedaj pa je postala žena še bolj strupena in je pristavila: „Da, da, gospod cesar, pa še nekaj drugega Vam moram povedati. Moj mož opravlja Vas in Vašo vlado. Večkrat Vam je celo že grozil.“ In cesar je odgovoril: „In kaj to tebe briga? Ta stvar se te prav nič ne tiče.“

Ariostova* hišica.

Ludovik Ariosto si je bil sezidal hišico, da bi mirno preživel v njej svoja zadnja leta. Nekega dne ga je prišel obiskat prijatelj. Pesnik mu je pokazal sobe in ga peljal tudi na vrt, ki ga je sam obdeloval.

„Pripravna je Vaša hišica,“ je rekel obiskovavec, „toda preponižna je. Le kako morete biti srečni in zadovoljni v tej hiši Vi, ki ste v Orlandu slikali tako razkošne palače?“

„E, zato, ker so besede bolj poceni kot opeka,“ je odgovoril Ariosto.

* Ariosto, italijanski epik, živel od l. 1474 do 1533. Njegovo glavno delo je Orlando furioso (Ljubezna besnost Orlandova), epična pesnitev v stancih.

Nobenega!

Neki grof, strasten lovec in dobrojdec, je nekoč povabil znanca na par jerebic. Ko so bile že pečene, gospodarja in povabljenca pa še ni bilo, se je kuharica lotila jerebic, kajti bila je lačna in laskrna na divjačino. In ko sta prišla grof in njegov prijatelj — jerebic ni bilo več. Toda kuharica si je pomagala spretno iz zadrege.

Najprej je prosila grofa, ne da bi povabljenec kaj slišal, naj nabrusi nože, češ, da jih ona ni utegnila radi obilice opravek. Rade volje se je grof pripravil na delo, obenem pa je mislil na sočnate jerebičice, katerih vonj mu je prijetno udarjal v nos.

Kuharica pa je nato povabljenca zašepetala v uho: „Pazite se! Gospod ima danes napad.“ — „Kakšen napad?“ vpraša gost. — „I, kakšen! Blaznost! Ali ne vidite, da brusi nož?“ — „Da brusi nož?“ ponavlja začuden povabljenec. „Pa zakaj?“ — „Boste že videli. Ali ne veste, kaj počenja gospod grof, kadar dobi napad? Ušesa poreže vsakemu, ki pride predenj.“ — „Za božjo voljo,“ vzklikne prestrašeni prijatelj in — ne da bi poslušal kuharico dalje — jo ubere v divjem begu po stopnicah.

Grof vpraša ves začuden žensko: „Kaj se je zgodilo? Zakaj beži?“ — „Joj, kaj niste ničesar videli, gospod grof? Pograbil je jerebice in zbežal.“ — Grof je bil ves obupan. Skoči k oknu in vidi prijatelja, ki beži čez trg, kolikor ga pete neso. Ne mara se niti ozreti. Grof pa, mahajoč z nožem v desnici, vpije za njim: „Vsaj eno, vsaj eno!“ A gost beži in se drži za ušesa, kričeč: „Nobenega, nobenega!“

Obiranje...

Gospa d'Alligre (čitaj Daligr) je nekoč povabila na večerjo svoje znance in prijatelje. Jedli so zelo slabo, klepetali in opravljali pr mnogo, mnogo.

Neki gospod, ki je bil tudi pri večerji, je rekel, odhajajoč, svojemu prijatelju: „Res, če bi človek pri njeni večerji svojega bližnjega ne obiral, bi moral za lakoto umreti.“

Nisem vreden...

Ko je Henrik IV. nekemu plemiču pripenjal red sv. Duha, je plemič, kakor je bila navada, izgovoril evangelijske besede: „Gospod, nisem vreden...“ — „Vem, da nisi,“ je rekel kralj, „a tvoj stric me je prosil.“

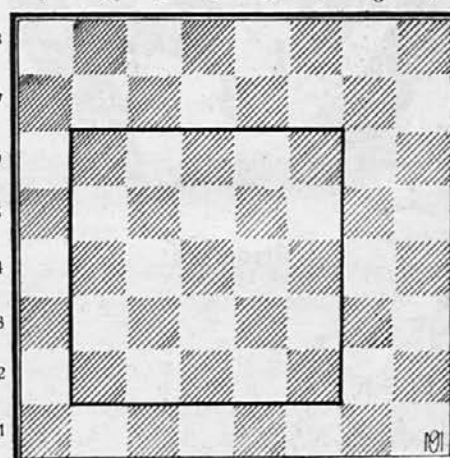
Uganke.

Urednik: Peter Butkovič-Domen,
Zgonik, p. Prosek, Italija.

1. Skrivallca: Šahovska igra.

(Miklavž Oskar, Livek.)

a b c d e f g h

Beli: 1. Te6 — b6; Črni: Ke3 — d2
2. Sd3 — b2; Sf5 — e3
3. Sa7 — b5; Dh6 — f4
4. Sb5 — c3; Ld3 — b5
5. Lg1 — e3; a3 × b2
6. Tb6 — g6; Df4 — g3
7. Tb3 — e3; b5 × c4
8. Sc8 — b6; Td8 — d3
9. Sb6 — a4; Dg3 — f4
10. a4 × b5; f5 — f4
11. Ke1 — e2; f7 — f6
12. Lf1 × d3; b7 — b6
13. Le1 — e2; Sh6 — f5.

Veljajo le polja v malem kvadratu.

2. Vremenska uganka za januar.

(Konjiček.)

(Stric Jože, Bloke.)

G	E	S	O
M	I	O	M
R	C	K	R
	K	N	S
E	A	P	K

3. Skrit pregovor.

(Franc Gostiša, Bevke.)

Tine Petač, Zagreb
Oto Sedič, Praga

